

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

**DE RADICAAL-LINKSE TERREURGOLF (1968-1985):
EEN VERGELIJKENDE STUDIE VAN DE ROTE ARMEE
FRAKTION, RODE BRIGADES, ACTION DIRECTE EN
CELLULES COMMUNISTES COMBATTANTES**

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 24.989

Sander Soenen

MASTERPROEF POLITIEKE WETENSCHAPPEN
afstudeerrichting INTERNATIONALE POLITIEK

PROMOTOR: PROF. DR. HENDRIK COOLSAET

COMMISSARIS: LIC. SACHA DIERCKX

COMMISSARIS: LIC. JENNIFER KESTELEYN

ACADEMIEJAAR 2011 - 2012

Inzagerecht in de masterproef (*)

Ondergetekende, SANDER SOENEN

geeft hierbij toelating / ~~geen toelating~~ (**) aan derden, niet-behorend tot de examencommissie, om zijn/~~haar~~ (**) proefschrift in te zien.

Datum en handtekening

13/05/2012

SANDER SOENEN

Deze toelating geeft aan derden tevens het recht om delen uit de scriptie/ masterproef te reproduceren of te citeren, uiteraard mits correcte bronvermelding.

(*) Deze ondertekende toelating wordt in zoveel exemplaren opgemaakt als het aantal exemplaren van de scriptie/masterproef die moet worden ingediend. Het blad moet ingebonden worden samen met de scriptie onmiddellijk na de kaft.

() schrappen wat niet past**

Abstract

Deze masterproef gaat op zoek naar de transnationale kenmerken van de extreem linkse terreurorganisaties Rote Armee Fraktion (RAF), Rode Brigades (RB), Action Directe (AD) en Cellules Communistes Combattantes (CCC). Deze terreurorganisaties waren onderdeel van een linkse terreurgolf die ontstond eind jaren '60. Ze kenmerkten zich door een marxistisch-leninistische ideologie en symbolische aanslagen die anti-imperialistisch en anti-kapitalistisch van aard waren.

De terreurorganisaties worden in het eerste deel met elkaar vergeleken aan de hand van de bestaande literatuur en communiqués van die organisaties. Eerst worden het ontstaan, de precondities en de *trigger causes*, van de organisaties met elkaar vergeleken en daarna ook kenmerken zoals het discours, de structuur en de *modus operandi*. Tot slot worden de gemeenschappelijke oorzaken van verval van de drie terreurorganisaties besproken. In een tweede deel wordt onderzocht of ook de CCC gelijkenissen vertoont met deze drie organisaties en past in het rijtje van de extreem linkse terreurorganisaties.

Als resultaat van de vergelijking tussen de Rote Armee Fraktion, Rode Brigades en Action Directe zien we dat de drie organisaties elk hun eigen specifieke kenmerken hebben maar over het algemeen toch sterke gelijkenissen vertonen. Ze vloeien alle voort uit de anti-autoritaire tijdsgeest en studentenprotesten van de jaren '60. Ook op het vlak van discours, structuur en *modus operandi* komen ze in grote mate overeen. Wanneer we deze resultaten vergelijken met de kenmerken van de CCC zien we dat er, ondanks het feit dat de organisatie ontstond in een ander tijds kader, toch vooral gelijkenissen zijn met de RAF, RB en AD.

Woord vooraf

Het idee voor deze masterproef kwam van Prof. Dr. Rik Coolsaet. Zelf heb ik altijd interesse gehad in geschiedenis en in het fenomeen terrorisme waardoor het onderwerp me heel interessant leek. Het linkse terrorisme van de jaren '70 en '80 spreekt me des te meer aan omdat het in Westerse landen aanwezig was, waaronder ook België, en het dus dichtbij plaatsvond. Verder is er nog weinig onderzoek gedaan naar de transnationale kenmerken van de linkse terreurgroepen uit deze periode.

Graag had ik enkele mensen willen bedanken voor hun hulp en steun om deze masterproef tot een goed einde te brengen. Als eerste wil ik mijn promotor Prof. Dr. Rik Coolsaet bedanken voor zijn advies en professionele begeleiding. Verder wil ik ook korpschef Jean-Marie Brabant bedanken voor het interview dat ik van hem mocht afnemen. Tot slot wil ik Anthe Calis en Veerle Coussee bedanken voor hun morele steun, hulp en motiverende woorden.

Inhoudstafel

Abstract.....	5
Woord vooraf.....	6
Lijst met afkortingen.....	11
Lijst met tabellen.....	12
Inleiding.....	13
DEEL 1: Rote Armee Fraktion, Rode Brigades en Action Directe met elkaar vergeleken	17
1. Ontstaan.....	17
1.1 Tegencultuur van de jaren ‘60.....	18
1.2 Ontstaan linkse terreurgolf	20
1.3 Precondities van het linkse terrorisme.....	20
1.3.1 Afkeer van de gevestigde orde: ‘wij tegen zij’	20
1.3.2 Ontevredenheid over de politiek: verraad van de linkse partijen	21
1.3.3 Ontevredenheid met het politieke verleden.....	22
1.3.4 Sociaal klimaat	23
1.3.5 Hegemonie, ongelijkheid van macht & imperialisme	23
1.3.6 Modernisering: technologische vooruitgang en opkomst media.....	24
1.3.7 Repressie	24
1.3.8 Het illegale karakter	25
1.4 Trigger causes van het linkse terrorisme	26
1.4.1 ‘Triggerende’ gebeurtenissen	26
1.4.2 Mobiliserende symbolen	28
1.5 Besluit.....	29
2. Kenmerken van het extreem links terrorisme.....	30
2.1 Discours.....	30
2.1.1 Invloeden	30
2.1.2 Discours.....	32
2.1.3 Belang van de ideologie	36
2.1.4 Besluit.....	37
2.2 Modus operandi.....	38
2.2.1 Stadsguerrilla als tactiek.....	38
2.2.2 Aanslagen	39

2.2.3	Besluit.....	44
2.3	Structuur en leden van de organisaties	45
2.3.1	Structuur van de organisaties.....	45
2.3.2	Achtergrond van de leden.....	47
2.3.3	Besluit.....	48
2.4	Communicatie	49
2.4.1	Communicatiemiddelen.....	49
3.	Verval	51
3.1	Falen.....	51
3.1.1	Generatieconflict	52
3.1.2	Interne strijd	52
3.1.3	Aanvaarding van een exit	53
3.1.4	Gewijzigde precondities & irrelevante ideologie	53
3.1.5	Verlies aan contact met mensen	54
3.1.6	Foute doelwitten	54
3.2	Repressie, arrestaties & overheidsmaatregelen	55
3.3	‘Onthoofding’	56
3.4	Onderhandelingen, succes of heroriëntatie.....	57
3.5	Besluit.....	58
4.	Algemeen Besluit	59
DEEL 2: De CCC vergeleken met de RAF, RB en AD		61
1.	Ontstaan.....	61
1.1	Precondities van de CCC.....	61
1.1.1	Instabiele politiek	61
1.1.2	Ontevredenheid over de politiek: de rakettenkwestie & imperialisme.....	62
1.1.3	Sociaal klimaat	62
1.2	Trigger causes van de CCC	62
1.2.3	Triggerende gebeurtenis: Carette ontmoet Oriach.....	62
1.2.4	Mobiliserende symbolen	63
1.3	Besluit.....	63
2.	De aanslagen.....	65
2.1	Oktobercampagne.....	65
2.1.1	Aanslagen tegen Litton, MAN en Honeywell	65
2.1.2	Aanslagen tegen PVV/PRL en CVP.....	66

2.1.3	Drie aanslagen tegen de NAVO	66
2.2	Karl Marx-campagne.....	67
2.2.1	Aanslag tegen VBO en vergelding tegen rijksmacht.....	67
2.2.2	Aanslagen tegen Siebelgaz, Fabrimétal en een belastingkantoor	68
2.2.3	Aanslagen tegen vier banken.....	68
2.3	Pierre Akkerman-campagne	69
2.3.1	Aanslagen tegen Infosermi en Pierre Galand	69
2.3.2	Aanslagen tegen Motorola, Bank of America & NAVO-pijplijn.....	69
2.4	Overzicht	70
3.	Kenmerken van de CCC	72
3.1	Discours.....	72
3.1.1	Anti - NAVO / anti - imperialisme.....	73
3.1.2	Anti - kapitalisme	73
3.1.3	Anti - politiek	73
3.1.4	Anti - Amerikanisme	74
3.1.5	Besluit.....	74
3.2	Modus operandi.....	75
3.3	Structuur	76
3.3.1	Structuur van de organisatie	76
3.3.2	Achtergrond van de leden.....	76
3.3.3	Besluit.....	77
3.4	Communicatie	78
4.	Verval van de CCC.....	79
4.1	Onthoofding / arrestaties	79
4.2	Overheidsmaatregelen	79
4.3	Falen.....	80
4.4	Besluit.....	80
5.	Algemeen besluit.....	81
	Referentielijst.....	82
	Bijlage: interview met Jean-Marie Brabant	87

Lijst met afkortingen

AD:	Action Directe
ADn:	Action Directe nationale
ADi:	Action Directe internationale
CCC:	Cellules Communistes Combattantes
EG:	Europese Gemeenschap
IMF:	Internationaal Monetair Fonds
NAVO:	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
RAF:	Rote Armee Fraktion
RB:	Rode Brigades
VBO:	Verbond van Belgische ondernemingen
VS:	Verenigde Staten

Lijst met tabellen

Tabel 1: overzicht van aanslagen volgens discours	42
Tabel 2: aantal aanslagen RAF, RB en AD	44
Tabel 3: overzicht aanslagen CCC	70

Inleiding

Terrorisme is een oud fenomeen. In het verleden waren er ondermeer het sikh-terrorisme en het anarchistische terrorisme en de laatste decennia is er vooral sprake van het 'jihadi-terrorisme'. We kunnen het onderscheid maken tussen terrorisme van bovenaf en van onderuit, tussen binnen- en buitenlands terrorisme en extreem linkse en extreem rechtse terreur. Elke terreurbeweging probeert via geweld een bepaalde doelstelling te verwezenlijken en angst te zaaien om zo het volk te beïnvloeden.

Deze masterproef gaat specifiek over een golf van terreur die ontstond eind jaren '60 in de Westerse landen en duurde tot in de late jaren '80: het extreem links terrorisme. Namen als Rote Armee Fraktion (West-Duitsland), de Rode Brigades (Italië) en Action Directe (Frankrijk) klinken bij veel mensen bekend in de oren. Deze organisaties kenmerkten zich door het plegen van symbolische aanslagen en het gebruik van marxistische slogans en ze hoopten via hun aanslagen de massa met zich mee te krijgen en een revolutie te doen ontstaan.

België leek lange tijd aan de linkse terreur te ontsnappen tot in 1984 de CCC of Cellules Communistes Combattantes opstond en het land 14 maanden terroriseerde. In combinatie met de terreur van de Bende van Nijvel en een onstabiel politiek klimaat was er op dat moment veel angst onder de Belgen.

Kijken we naar de transnationale dimensie van terrorisme, dan blijkt dat terroristische organisaties zich in het verleden vaak richtten op hun eigen land. Zo trachtten ook de extreem linkse organisaties vanaf de jaren '60 om de democratisch verkozen regeringen omver te werpen en deze te vervangen door proletarische regeringen (Alexander en Pluchinsky, 1992) of probeerden ze een communistische revolutie te starten (Malkki, 2011). Toch was er ook een transnationale dimensie daar vele organisaties dachten dat hun acties onderdeel waren van een wereldwijde revolutie tegen het imperialisme en kapitalisme.

Kijken we echter naar onderzoeken en literatuur die de afgelopen decennia over het extreem linkse terrorisme zijn verschenen, dan benadrukken slechts weinig auteurs het mondiale karakter en de transnationale kenmerken van de vele linkse terreurorganisaties. Het merendeel van de onderzoekers focust zich op de terroristische aanslagen in een bepaald land of richt zich op een specifieke terreurorganisatie; zoals Jeremy Varon (2004, p. 2) het verwoordt: *“Neither scholarship nor popular commentary on the 1960s has helped us much to move beyond the imprecise sense that New Leftists forged an international zeitgeist”*. Zo wordt de Amerikaanse terreurorganisatie ‘Weatherman’ bijvoorbeeld als een typisch Amerikaans fenomeen beschouwd en de Duitse ‘Rote Armee Fraktion’ als een typisch Duits fenomeen.

Volgens Leena Malkki (2011) wordt het extreem linkse terrorisme van de jaren '70 vaak bestempeld als een oude vorm van terrorisme die als minder relevant wordt ervaren dan sommige andere periodes

van terreur, zoals het anarchisme in de 19e eeuw. Onderzoeken die gebeurd zijn over deze periode van terreur focussen zich meestal op de bekende organisaties zoals de Duitse Rote Armee Fraktion of Italiaanse Rode Brigades terwijl er ook in andere Europese landen zoals Frankrijk, België en Spanje terroristische organisaties actief waren. Zo wordt er dus te weinig rekening gehouden met het transnationale karakter van het fenomeen.

Daar de vele extreem linkse terreurorganisaties in eenzelfde periode ontstonden, opereerden en eenzelfde marxistisch-leninistische ideologie hadden, zou het vreemd zijn indien ze geen gemeenschappelijke kenmerken zouden hebben. In deze masterproef wordt dan ook op zoek gegaan naar de gelijke transnationale kenmerken van de extreem linkse terreurorganisaties. Door een beperking op het vlak van literatuur concentreert het onderzoek zich op vier organisaties: de Duitse 'Rote Armee Fraktion' (RAF), Italiaanse 'Rode Brigades' (RB), Franse 'Action Directe' (AD) en Belgische 'Cellules Communistes Combattantes' (CCC).

Samengevat zijn de hoofd- en subvragen van deze masterproef:

- Wat zijn de transnationale kenmerken van het extreem links terrorisme?
 - Wat zijn de transnationale kenmerken van de Rote Armee Fraktion, Rode Brigades en Action Directe?
 - Is de Belgische CCC een vergelijkbare terreurorganisatie en komen de kenmerken van deze organisatie overeen met die van de RAF, RB en AD?

Om een antwoord te vinden op de bovenstaande vragen werd de bestaande literatuur over het thema grondig geanalyseerd. Zoals al eerder vermeld, is er slechts weinig onderzoek gedaan naar het transnationale karakter van het fenomeen op zich. De meeste literatuur spitst zich toe op één bepaalde terreurorganisatie of op een reeks van aanslagen in één bepaalde staat. Door het samenbrengen en vergelijken van de literatuur over de verschillende organisaties afzonderlijk en de algemene literaire werken over die periode wordt in deze thesis gezocht naar een duidelijk antwoord op de verschillende onderzoeksvragen. Verder wordt gebruik gemaakt van primaire bronnen zoals pamfletten en communiqués die de verschillende linkse terroristische bewegingen publiceerden. Daarnaast werd inzake de CCC, waarover bijna geen literatuur bestaat, een aantal interviews afgenomen die hielpen bij het in kaart brengen van de organisatie. Het fenomeen 'terrorisme' zelf wordt in deze masterproef niet uitgelegd.

In een eerste deel worden de Duitse Rote Armee Fraktion (RAF), Italiaanse Rode Brigades (RB) en Franse Action Directe (AD) met elkaar vergeleken. De organisaties worden ontleed op het vlak van ontstaan, discours, modus operandi, structuur, communicatie en verval. In een eerste hoofdstuk wordt dieper in gegaan op het ontstaan van de drie terreurorganisaties. Er wordt op zoek gegaan naar de

precondities en *trigger causes* (veroorzakers) van het linkse terrorisme. Daar er nog weinig onderzoek is gedaan naar de exacte precondities en *trigger causes* van het linkse terrorisme zijn de oorzaken die in deze masterproef worden weergegeven samengesteld uit literatuuronderzoek. Toch moet het werkdocument '*Exploring Root and Trigger Causes of Terrorism*' (2007) van de organisatie '*Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law*' vermeld worden omdat hierin verschillende precondities en *trigger causes* vermeld worden voor het terrorisme op zich die toepasbaar zijn op het linkse terrorisme.

In een volgend hoofdstuk worden de organisatorische kenmerken onder de loep genomen. Het gaat dan over het discours, de modus operandi, de structuur en de communicatiemiddelen van de terreurorganisaties. Tot slot worden ook de oorzaken van verval van de drie organisaties met elkaar vergeleken. Er wordt telkens per hoofdstuk een besluit gegeven en op het einde van het eerste deel volgt een algemene conclusie.

In een tweede deel worden de transnationale kenmerken van de RAF, RB en AD toegepast op de Belgische terreurorganisatie Cellules Communistes Combattantes (CCC). Hierbij wordt aangetoond hoe ook in België een extreem linkse beweging werd opgericht en hoe ze geïnspireerd werd door de RAF, RB en AD. De structuur van dit tweede deel komt overeen met de structuur van deel één en onderzoekt dus ook het ontstaan, discours, modus operandi, structuur, communicatiemiddelen en verval van de Belgische terreurorganisatie.

DEEL 1: Rote Armee Fraktion, Rode Brigades en Action

Directe met elkaar vergeleken

1. Ontstaan

In dit eerste deel wordt op zoek gegaan naar de oorzaken van het linkse terrorisme. Waarom ontstonden deze bewegingen? Heeft dit te maken met zaken als religie, armoede, ideologie of waren het gewoon gekke mensen die wilden opvallen? Het zijn vragen die veel politieke wetenschappers bezighouden.

Terrorisme ontstaat na de radicalisering van een aantal individuen. Het individu gaat op politiek vlak radicaliseren door een combinatie van bepaalde oorzaken zoals onrecht, uitsluiting en/of vernedering. Niet alle individuen die radicaliseren, worden echter terrorist. Sommigen radicaliseren in hun overtuiging maar zullen geen geweld gebruiken om deze overtuiging en politieke doelstelling te verwezenlijken (Bjørge, 2005).

In het op zoek gaan naar de oorzaken van het terrorisme is de indeling van Martha Crenshaw (1981) een goed uitgangspunt. Crenshaw maakt het onderscheid tussen enerzijds precondities die op lange termijn de basis zijn voor terrorisme en anderzijds bepaalde gebeurtenissen of ‘veroorzakers’ die een directe aanleiding zijn tot het ontstaan van terrorisme.

Eerst wordt kort uitgelegd hoe de tegencultuur van de jaren '60 ontstond en wat deze juist inhield. Dit is belangrijk om te weten daar deze periode gekenmerkt werd door nieuwe sociale bewegingen en massademonstraties. Het was een periode die in alle Westerse landen zijn hoogtepunt kende in 1968. Nadien zwakte de Nieuw Linkse protestcultuur af waarop de meeste linkse terreurorganisaties ontstonden. Na het inleidende stuk over de tegencultuur worden de concrete precondities en ‘veroorzakers’ van het linkse terrorisme weergegeven. Precondities zijn oorzaken van terrorisme en een voedingsbodem voor terrorisme op lange termijn terwijl *trigger causes* dan weer specifieke gebeurtenissen zijn die een directe radicalisering en terrorisme met zich mee brengen. Er is in het verleden weinig onderzoek gedaan naar de exacte precondities en de *trigger causes* van het linkse terrorisme. De oorzaken van het linkse terrorisme die weergegeven worden in deze masterproef zijn samengesteld door een literatuuronderzoek. Het werkdokument ‘*Exploring Root and Trigger Causes of Terrorism*’ van de organisatie ‘*Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law*’ kan wel als uitgangspunt worden gezien daar er een overzicht wordt gegeven van oorzaken voor terrorisme op zich.

1.1 Tegencultuur van de jaren '60

Na de Tweede Wereldoorlog was er economische groei en welvaart: de 'Golden Sixties'. Veel mensen konden zich op materieel vlak steeds meer veroorloven zoals een auto en een televisie. Ondanks deze welvaart waren jongeren toch ontevreden, voelden ze zich gefrustreerd en gingen ze demonstreren. Een van de oorzaken van deze negatieve gevoelens was het toenemende materialisme dat vragen oproep bij sommige jongeren. Zij hechtten minder belang aan het materialisme en begonnen zich af te zetten tegen de gevestigde orde en cultuur, zoals Farber (2001, in Ketel, n.d., p. 10) citeert: *"Why should we work 12 or 16 hours a day when we don't have to? For a colour t.v.? For wall-to-wall carpeting? An automatic ice-cube maker?"*.

Deze 'tegencultuur', tegen de gevestigde orde en samenleving, probeerde haar eigen alternatieve manier van leven te ontwikkelen en begon belang te hechten aan immateriële zaken. Zo werd meer individuele autonomie, inspraak en democratie geëist. Jongeren wilden zich vrijer kunnen ontwikkelen en minder in het systeem geduwd worden. Bureaucratie en instituten vertelden de jongeren hoe ze moesten leven, zonder daarbij rekening te houden met bepaalde waarden. Jongeren gingen daarom de rol die van hen verwacht werd niet vervullen en begonnen zich anders te gedragen. Hiermee gepaard gaande waren er twee symbolen die het protest ondersteunden: de onderdrukkingen in de Derde Wereld en de oorlog in Vietnam. Er was niet alleen politiek, ook op het vlak van muziek en kledij gedroeg men zich anders als teken van vrijheid. Ze zagen zichzelf als de enige effectieve oppositie tegen de gevestigde maatschappij. Doordat er meer welvaart was, gingen ook meer jongeren naar de universiteit waar radicale politieke ideeën en kritiek op het systeem ontstonden (Standish, 2006).

In deze anti-autoritaire tijdsgeest ontstonden veel nieuwe sociale bewegingen die elk hun eigen zaak (milieu, mensenrechten, feminisme) verdedigden en hiervoor massaal op straat kwamen. Een belangrijk verschil tussen de oude en nieuwe sociale bewegingen was de mate waarin het individu verankerd zat binnen een zuil. Bij de oude sociale bewegingen was die band heel sterk. De ideologie van de nieuwe sociale bewegingen was echter links-libertair. Links verwees nu naar de ongelijkheid en onrechtvaardigheid in de wereld zoals de armoede en uitbuiting in de Derde Wereld en de kritiek op de vrije markteconomie en het kapitalisme. Het nieuwe links was dus ruimer dan het klassieke socialisme. Libertair verwees dan weer naar het streven van een individu naar vrijheid, persoonlijke autonomie en zelfontplooiing (Hooghe & Hellemans, 1995; Ketel, n.d.; Laqueur, 1977). Er ontstond zo ook een nieuwe linkse stroming: Nieuw Links of *New Left*. Deze nieuwe politieke stroming was een antwoord op het falen van de oude linkse (communistische) partijen en streefde naar een klasseloze samenleving en een beter sociaal systeem (Chalk, 1996). 'Nieuw Links' was heel populair bij studenten (Ketel, n.d.; Laqueur, 1977).

De vreedzame (studenten)protesten groeiden in veel Westerse landen naar een hoogtepunt in de tweede helft van de jaren '60 (Klinkvis, 2009). Centrale actoren bij deze massademonstraties waren de ontevreden en gefrustreerde studenten. De Westerse landen kenden alle een sterke studentenbeweging die meestal links-libertair waren. In West-Duitsland was er een sterke en goed georganiseerde studentenbeweging die beïnvloed was door de 'kritische theorie' van de Frankfurtse school, Italië kende dan weer meerdere kleinere studentenbewegingen die aangevuld werden met (ontevreden) arbeiders en vooral kritiek hadden op de kapitalistische maatschappij (Della Porta, 1995b). Ook in Frankrijk voelden studenten zich verwaarloosd en was er de onzekerheid over het vinden van werk en over de toekomst. Dit alles kwam tot uiting via het linkse '*gauchisme*'. De meerderheid van de studenten wilden concrete veranderingen van het 'systeem' (Dartnell, 1995). De studenten waren ook beïnvloed door het situationisme. Deze stroming zag de universiteit als een soort machine waarin ieder jaar een hoop afgestudeerden klaargestoomd werden voor het kapitalistisch systeem. Het situationisme verzette zich tegen de traditionele orde en de hiërarchie binnen de universiteit en net als de Franse *gauchistes* zagen de situationisten het proletariaat als de revolutionaire klasse (Dartnell, 1995).

Eind jaren '60 begon het massale vreedzame protest te dalen en de studenten begonnen zich te verspreiden over de verschillende bewegingen zoals de maoïsten, trotskisten en andere sociale bewegingen. De demonstrerende massa ging zich organiseren en focussen op één bepaalde thema zoals het feminisme en de ecologische problemen (Hooghe & Hellemans, 1995; Dartnell, 1995).

Vanwaar die daling in demonstraties en een terugkerende stabiliteit? In West-Duitsland werd Willy Brandt bondskanselier; hij pleitte voor meer democratie en toenadering tot Oost-Europa en de Sovjetunie (Ostpolitik). Ook de Vietnamoorlog begon ingeburgerd te raken en was zijn hoogtepunt bijna voorbij. Daarnaast de-radicaliseerden veel studenten omdat ze vertrouwd raakten met het systeem (Merkel, 1995). In Italië doofde de massale politieke mobilisering langzaam uit na de bomaanslag op Piazza Fontana in december 1969. Er was ook de internationale oliecrisis in 1973 en het herstel van de communistische partij PCI (Tarrow, 1991). Tegen 1972 was ook in Frankrijk de sfeer van protest afgezwakt. Dit kwam voor een deel door de opkomst van de linkse vakbond en de wedergeboorte van de socialistische partij (Dartnell, 1995).

1.2 Ontstaan linkse terreurgolf

Op het ogenblik dat de massademonstraties afzwakten, ontstonden er kleine bewegingen van individuen die de strijd nog niet opgaven en zich bleven verzetten. In de ogen van deze individuen had het massale vreedzame protest van de jaren '60 niets opgebracht (Della Porta, 1995a). Ze begonnen steeds meer onconventionele manieren van protest te gebruiken. Sommige leden van de sociale bewegingen pleitten voor een nieuwe samenleving en een nieuw politiek systeem en ze vonden de aanpassingen van de politieke partijen niet ver genoeg gaan. Ze begonnen geweld te gebruiken, ze radicaliseerden en ze gingen uiteindelijk over tot het terrorisme op het moment dat de protestbeweging, zoals de studentenbeweging, in kracht verloor. Het was een breuk tussen bewegingen en individuen die (vreedzaam) bepaalde eisen wilden doordrukken en een minderheid die het politieke systeem zelf wilde aanpakken (Kolinsky, 1988). Deze terroristen waren ervan overtuigd dat het volk (lees als: het proletariaat) ook een nieuw systeem en een nieuwe samenleving wilde en ze trachtten via geweld een (revolutionaire) massa op de been te brengen (Della Porta, 1995a; Merkl, 1995; Varon, 2004). Zo ontstond met het dalende succes van de Nieuw Linkse bewegingen en de protestcultuur van de jaren '60 het extreem links terrorisme en ontstonden ondermeer de terreurorganisaties 'Weatherman' in de Verenigde Staten, de 'Rote Armee Fraktion' in Duitsland en 'Angry Brigade' in Engeland (Laqueur, 1977).

Het is duidelijk dat de tegencultuur een belangrijke oorzaak is van het linkse terrorisme dat erop volgde. Toch blijft het de vraag waarom deze kleine minderheid radicaliseerde en geweld als enige optie zag. De precondities van deze radicalisering en het linkse terrorisme worden in het volgende hoofdstuk uitgelegd.

1.3 Precondities van het linkse terrorisme

Precondities van terrorisme zijn gevoelens die al enige tijd broeien bij een kleine minderheid van een bevolking en hen verder radicaliseert. Deze gevoelens leiden niet noodzakelijk tot terrorisme. Uit het voorgaande hoofdstuk weten we dat de oorsprong van het extreem links terrorisme terug te vinden is in de tegencultuur en de studentenprotesten van eind jaren '60. De vraag is echter waartegen de jongeren zich juist afzetten en wat hen uiteindelijk dreef tot het gebruik van geweld. De precondities die hieronder worden weergegeven, zijn toepasselijk op zowel West-Duitsland (RAF), Italië (RB) en Frankrijk (AD), tenzij anders weergegeven.

1.3.1 Afkeer van de gevestigde orde: 'wij tegen zij'

Na de Tweede Wereldoorlog volgde een periode van welvaart waarbij jongeren op economisch en materieel vlak zowat alles hadden en waarbij waarden belangrijker werden. Veel jongeren waren gefrustreerd over bepaalde verwachtingen die ze na de Tweede Wereldoorlog hadden gecreëerd en die

niet ingelost werden. Zo hoopten ze dat er een langdurige periode van vrede zou ontstaan en dat er een nieuwe wereldorde zou opstaan die met problemen als oorlog of ondervoeding definitief zou afrekenen. Maar net het tegenovergestelde gebeurde in de jaren '60. Jongeren werden geconfronteerd met een complexe wereld die veel veranderingen kende: de vele kolonies die streken voor hun onafhankelijkheid, racisme en ongelijkheid die overal aanwezig waren en daarenboven was er een constante dreiging van een nucleaire, alles vernietigende, oorlog.

Veel jongeren schreven zich, in deze periode van welvaart en technologische vooruitgang, in aan de universiteit. Ook hier hadden jongeren het gevoel een onderdeel te zijn van een bureaucratische, kapitalistische samenleving. Ze hadden het gevoel dat persoonlijk succes belangrijker was dan waarden als gelijkheid of vrede (Chalk, 1996). In een samenleving, geconfronteerd met ongelijkheid en met studenten die zochten naar een identiteit, werden linkse idealen, die ze op de universiteit leerden, omarmd (Crenshaw, Jenkins & Robison, 2006).

Deze antisysteem-houding ontstond voor een groot deel doordat politieke beslissingen werden genomen tussen de partijen onderling en er geen rekening werd gehouden met de eisen van de nieuwe sociale bewegingen. Doordat 'het systeem' niet luisterde naar de sociale bewegingen begonnen de bewegingen zich te keren tegen het gevestigde systeem (Kolinsky, 1988). De moeilijke integratie van bepaalde groepen of sociale klassen in de samenleving kon ervoor zorgen dat ze zich vervreemdden van het politieke systeem. Gevoelens van ongenoegen en frustratie bij een minderheid die zich gediscrimineerd voelde door een grotere groep, kon zo leiden tot geweld. Via protesten probeerden de nieuw linkse bewegingen, en dan vooral de studentenbewegingen, de aandacht te trekken en de politiek te beïnvloeden, voor sommigen kon dit enkel via geweld (Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law [TTSRL], 2008a; Crenshaw, 1981).

1.3.2 Ontevredenheid over de politiek: verraad van de linkse partijen

Gebrek aan democratie en rechtspraak, illegitieme of corrupte overheden zijn mogelijke precondities van terrorisme. Terroristen zullen via geweld de regering willen omverwerpen en deze vervangen door een regering die wel de juiste mentaliteit en waarden met zich mee draagt (Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law [TTSRL], 2008a; Crenshaw, 1981).

Hoewel West-Duistland een democratisch land was, werd de Bondsrepubliek door sommige West-Duitsers als een dictatuur ervaren (TTSRL, 2008a). Er was angst bij de West-Duitse bevolking voor de terugkeer van een autoritaire fascistische staat. Zo werd er door studentenorganisaties en vakbonden in de jaren '60 campagne gevoerd tegen de zogenaamde 'Emergency Acts', die de federale overheid meer macht gaven om tussen te komen in noodsituaties. Daarnaast was er protest tegen de 'Grote Coalitie' die in 1966 gevormd werd tussen de socialistische SPD en christen-democraten CDU/CSU om deze wetten goed te keuren (Merkl, 1995).

Ook in Italië was er ontevredenheid over de zwakke regering (TTSRL, 2008a). Er ontstonden zo eind jaren '60 linkse bewegingen door het immobilisme van het Italiaanse politieke systeem en het verraad door de linkse partijen die gesprekken aangingen met de christen-democraten en conservatieve vakbonden (Seton-Watson, 1988). De buitenparlementaire linkse bewegingen hadden veel kritiek op de Italiaanse communistische partij die volgens hen het proletariaat in de steek liet en vonden dat zij de oorspronkelijke positie van de communistische partij moesten innemen. De Rode Brigades plaatsten zichzelf in deze rol (TTSRL, 2008a; Della Porta, 1995a).

Naast West-Duitsland en Italië was er ook in Frankrijk ontevredenheid over de inefficiëntie van de traditionele linkse partijen. Reeds in de jaren '50 waren vele linkse aanhangers teleurgesteld in het beleid van de socialistische partij SFIO. De partij moderniseerde de economie en behield de Franse kolonies met militaire middelen. Toen De Gaulle in 1958 aan de macht kwam, was er geen echte (linkse) tegenstand meer. Jongeren verloren het geloof in de traditionele linkse partijen en extreem links speelde in op die frustratie van de jongeren. Ze werden aangetrokken door de studentenbeweging UNEF die sterk tegen de oorlog in Algerije was en een van de eerste bewegingen was die het regime van De Gaulle durfde uitdagen. Naast UNEF ontstonden ook de linkse bewegingen UEC (Union des Etudiants Communistes) en PSU (Parti Socialiste Unifié). Deze drie organisaties vormden het *gauchisme* wat zaken aankaarte die de traditionele partijen negeerden zoals de oorlog in Vietnam of de situatie op de universiteiten en directe actie de beste manier vond om te reageren op politieke beslissingen. Later ontstond de terreurorganisatie 'Action Directe' (AD), die het principe van 'directe actie' nog meer in de praktijk ging toepassen (Dartnell, 1995).

1.3.3 Ontevredenheid met het politieke verleden

Historische gebeurtenissen of periodes van geweld uit het verleden kunnen ervoor zorgen dat politiek geweld en terrorisme sneller geaccepteerd worden. Mensen die opgroeien en leven in een samenleving gekenmerkt door revoluties en oorlogen zoals de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog zullen vlugger politiek geweld accepteren. Onrechtvaardigheid en ongenoegen met het verleden legitimeren volgens de terroristen het geweld (TTSRL, 2008a).

In West-Duitsland was er veel kritiek op de federale staat en de democratische waarde ervan. Zo was er vooral ergernis over het feit dat verschillende mensen die een hogere functie bekleedden binnen het Derde Rijk (Nazi-periode) nog steeds belangrijke functies hadden bij de overheid of bedrijven. Vooral studenten, die de Tweede Wereldoorlog en het nationaal-socialisme zelf niet hadden meegemaakt, hadden kritiek op deze situatie (TTSRL, 2008a; TTSRL, 2008c). Zoals Becker (1975, in TTSRL, 2008a, p. 130) Ensslin citeert: *"negotiations with the generation of Auschwitz were useless"*. Zo waren er vaak spanningen in families geconfronteerd met een fascistisch verleden (Kolinsky, 1988). West-Duitse jongeren voelden zich gedemoraliseerd en teleurgesteld in hun land en in hun ouders die

niet beschouwd werden als een positief voorbeeld. Jongeren probeerden de buitenwereld en zichzelf te bewijzen dat zij niet waren zoals hun ouders en niet akkoord gingen met het fascistische verleden (Varon, 2004).

Ook in Italië kende men een verleden van fascisme (Dartnell, 1995). Er waren steeds spanningen tussen linkse en rechtse organisaties en het linkse terrorisme ontstond dan ook als reactie op rechtse fascistische acties. Veel jongeren raakten aangetrokken door het geweld en het rechtse fascisme was voor de jongeren ook gemakkelijker te begrijpen dan bijvoorbeeld het ingewikkelde kapitalistisch systeem (Tarrow, 1991).

Frankrijk kende in tegenstelling tot West-Duitsland en Italië geen fascistisch verleden maar had wel een verleden van terrorisme. Zo was er de Franse Revolutie in 1789 en het verzet tegen de Nazi's in de Tweede Wereldoorlog. Fransen kunnen volgens Moxon-Browne (1988) dus gemakkelijker politiek geweld accepteren.

1.3.4 Sociaal klimaat

De aanwezigheid van ongelijkheid op sociaal vlak, zoals grote inkomensongelijkheid, kan leiden tot politiek geweld. Zo was er in West-Duitsland bij velen ontevredenheid over het kapitalistisch systeem en de groeiende ongelijkheid die hiervan een gevolg was (TTSRL, 2008a). De RAF was de eerste nieuw linkse terreurgroep die aanslagen pleegde op doordacht uitgekozen doelwitten zoals bankiers of industriëlen om hun strijd tegen de ongelijkheid aan te tonen (Shughart, 2006).

1.3.5 Hegemonie, ongelijkheid van macht & imperialisme

Hegemonie en de asymmetrische verhouding van macht op lokaal (bourgeoisie ten opzichte van het proletariaat) en internationaal vlak (tussen landen) kan leiden tot politiek geweld. Ziet een onderdrukte groep geen vreedzame uitweg meer, dan kan dit leiden tot terrorisme (TTSRL, 2008a; TTSRL, 2008c). De internationale afhankelijkheid en hegemonie van enkele kernlanden inzake economie en/of politiek stimuleert het transnationaal terrorisme (Crenshaw, Jenkins & Robison, 2006).

Thompson (2006) ziet de Koude Oorlog en de ideologische strijd tussen de Verenigde Staten (kapitalisme) en de Sovjetunie (communisme) en het imperialisme van de VS als aanleiding tot het ontstaan van linkse terreurorganisaties.

Jongeren groeiden op tijdens de Koude Oorlog op het moment dat veel nationalistische bewegingen in de gekoloniseerde landen streidden voor hun vrijheid. Ze zagen de heersende orde dan ook als imperialistisch. Nieuwe Linkse bewegingen zagen in de buitenlandse investeringen en expansionisme een middel om dominant te blijven in de wereld (Ketel, n.d.). In veel Westerse landen ontstonden protestbewegingen tegen de oorlog in Vietnam. Veelal studenten verzetten zich tegen de brutale

oorlog en de imperialistische Verenigde Staten (Alexander & Pluchinsky, 1992). De oorlog in Vietnam is volgens Chalk (1996) een gebeurtenis die voor enkele individuen de definitieve opstap naar het gebruik van geweld betekent. Veel jongeren zagen de oorlog in Vietnam als een bloedig conflict in de Derde Wereld, waarbij de Verenigde Staten (VS) betrokken waren en de andere Westerse landen niet reageerden. Zo ontstonden in veel Westerse landen organisaties die streden tegen het imperialisme van de VS en pleitten voor een klasseloze samenleving. Naast de oorlog in Vietnam was er ook de strijd in het Midden-Oosten tussen Israël en de Palestijnen (Merkl, 1995; Shughart, 2006).

1.3.6 Modernisering: technologische vooruitgang en opkomst media

Snelle modernisering en verstedelijking door economische groei wordt in verband gebracht met ideologisch terrorisme. Wanneer traditionele normen en sociale patronen lijken te verdwijnen en een hele maatschappij verandert, kan terrorisme ontstaan (Crenshaw, 1981; TTSRL, 2008a). Volgens Chalk (1996) is de evolutie inzake telecommunicatie een belangrijke ontstaansreden van de linkse terreurgolf. Vanaf de jaren '60 raakte de kabeltelevisie vertrouwd in iedere woonkamer en kenden kranten een groei door nieuwe drukpersen. Hierdoor beschikten mensen over meer informatie en werd nieuws ook vlugger verspreid. Dit maakte het voor terreurorganisaties gemakkelijker om de aandacht te trekken. Tot slot verliep ook de rekrutering van nieuwe leden en sympathisanten gemakkelijker.

1.3.7 Repressie

Overdadig gebruik van geweld door de overheid is een mogelijke preconditione van terrorisme. Terrorisme zou dus vlugger ontstaan in repressieve staten die hard optreden tegen vreedzame betogingen (Crenshaw, Jenkins & Robison, 2006; Pekelder, 2004). Soms gaan bepaalde demonstranten zichzelf verdedigen tegen de repressie en reageren ze met geweld. Crenshaw noemt dit het 'actie-reactie syndroom' (Crenshaw, 1981). Bij de vele linkse demonstraties in de jaren '60 trad de overheid vaak (té) hard op (Reiter & Weinbauer, 2007; TTSRL, 2008a).

Toen vreedzaam protest niets leek op te leveren en de politie hardhandig bleef optreden, raakten een aantal individuen in Westerse landen ervan overtuigd dat geweld de enige juiste oplossing was (Varon, 2004). Zo is er een duidelijke transformatie (radicalisering) in het standpunt van de West-Duitse studentenbeweging over het gebruik van geweld. Geweld kwam er voor de meeste studenten niet aan te pas, het ging om '*begrenzte Regelverletzung*' wat een beperkte overtreding van de wetten betekent. Er waren echter ook radicalere groepen zoals 'Kommune 1' die wel geweld gingen gebruiken. Geweld kwam er soms wel toen demonstranten botsten met de politie en de roep voor 'zelfverdediging' luider werd (Della Porta, 1995b). De criminoloog Fritz Sack en socioloog Heinz Steinert deden onderzoek naar de asymmetrische machtsverhoudingen tussen de overheid en de sociale bewegingen eind jaren '60. De overheid concentreerde zich eerder op de protestvorm dan op de inhoud van het protest en trad

vaak te hard op wat leidde tot verdere radicalisering. De verkeerde aanpak van het conflict leidde dus tot radicalisering. Die aanpak kwam er ondermeer uit de vrees voor links en de onverdraagzaamheid tegenover minderheden (1984, in Pekelder, 2006, p. 207).

Ook in Italië kwam het politieke geweld voort uit de vreedzame protestbewegingen eind jaren '60. Geweld was er kleinschalig en als reactie op de tussenkomsten van de politie (Della Porta, 1995a). Over de Franse overheidsreactie tegen de protesten is weinig terug te vinden in de literatuur.

1.3.8 Het illegale karakter

Misschien is de reden voor het ontstaan van het linkse terrorisme niet ver te zoeken en heeft het gewoon te maken met het illegale en spannende karakter van geweld. Volgens de historicus Michael Sturm (in Pekelder, 2004, p. 550) is het gebruik van geweld “*de ultieme ratio van hun culturele distantiëring, eerder een manier om een sociaal-romantisch, afwijkend levensgevoel te bestendigen dan om politieke doelen te verwezenlijken*”. Ook historicus Gerd Koenen geeft aan dat het ‘rode decennium’ in West-Duitsland er niet kwam door politiek idealisme maar eerder door het spannende en illegale karakter (in Pekelder, 2004, p. 550).

Deze preconditionie is vooral van toepassing op de tweede en derde generatie van de Rote Armee Fraktion (RAF) en de Rode Brigades (RB) waarbij nieuwe rekruten veelal werden aangetrokken door het geweld (Della Porta, 1995b). Het is echter moeilijk te achterhalen in welke mate leden van de eerste generatie uit overtuiging lid werden van een terreurorganisatie of gewoon rebels wilden zijn.

1.4 Trigger causes van het linkse terrorisme

Naast precondities zijn er ook bepaalde gebeurtenissen die het terrorisme *triggeren* of veroorzaken. *Trigger causes* of ‘veroorzakers’ zijn gebeurtenissen die individuen op korte termijn verder doen radicaliseren wat terrorisme tot uiting kan brengen (Bjørge, 2005; Crenshaw, 1981). In tegenstelling tot de precondities gaat het hier om eenmalige specifieke gebeurtenissen die directe radicalisering met zich mee brengen. Als de precondities aanwezig zijn en gecombineerd worden met één of meerdere *trigger causes* zal terrorisme sneller ontstaan. Hieronder verdelen we de *trigger causes* in bepaalde *triggerende* gebeurtenissen en mobiliserende symbolen die voor iedere terreurorganisatie anders zijn.

1.4.1 ‘Triggerende’ gebeurtenissen

1.4.1.1 West-Duitsland: de aanslagen op Ohnesorg en Dutschke

Zoals we in het voorgaande hoofdstuk lazen, waren repressie en de onderdrukking van de (studenten)demonstraties een van de oorzaken van terrorisme. Er waren echter ook enkele opvallende gebeurtenissen die individuen deden radicaliseren.

Zo is de dood van student Benno Ohnesorg volgens Bjørge (2005) een directe oorzaak van verdere radicalisering in West-Duitsland. Op 2 juni 1967 werd deze student doodgeschoten door een politieman in burgerkledij tijdens een demonstratie tegen het bezoek van de sjah van Iran. De dood van Ohnesorg bracht een extra golf van protest teweeg in heel West-Duitsland. Studenten voelden zich aangevallen en velen vonden dat ze zichzelf moesten verdedigen tegen de repressieve autoritaire staat, wat later als een legitimering kan worden gezien van terreuracties (Merkl, 1995). Het protest werd steeds gewelddadiger en groeide naar een piek in april 1968 toen ook Rudi Dutschke, een van de leiders van de studentenbeweging, bijna vermoord werd (Merkl, 1995).

Tot slot stichtten Andreas Baader en Gudrun Ensslin, de latere RAF-leiders, in april 1968 brand in enkele winkels in Frankfurt am Main. Ze deden dit enerzijds uit solidariteit met de Vietnamese bevolking en anderzijds om de onverschillige West-Duitsers wakker te schudden. Op het proces dat volgde, raakte journaliste Ulrike Meinhof, en wellicht veel jongeren met haar, gecharmeerd door Baader en Ensslin en hun motieven (TTSRL, 2008a).

1.4.1.2 Italië: neofascistische aanslag

Op 12 december 1969 werd een bomaanslag gepleegd op het Piazza Fontana plein in Milaan waarbij 17 mensen het leven lieten. Men vermoedde de betrokkenheid van een neofascistische groepering. De aanslag radicaliseerde enkele jongeren wat leidde tot het ontstaan van de RB (TTSRL, 2008a).

1.4.1.3 Dood van Che Guevara & Martin Luther King

Volgens Merkl (1995) was de moord op Martin Luther King op 4 april 1968 een extra stimulans voor de studenten om te demonstreren en tot actie over te gaan. Er waren grote demonstraties in Berlijn en Bonn (Merkl, 1995). Ook een aanleiding tot demonstraties was de dood van vrijheidsstrijder en symbool, Che Guevara, op 9 oktober 1967.

1.4.1.4 Politieke akkoorden

De ontevredenheid over de linkse politieke partijen werd al besproken als preconditionie maar zowel in West-Duitsland als Italië zorgde één politiek akkoord voor directe radicalisering. In West-Duitsland werd na de verkiezingen van 1966 een coalitie gevormd tussen de sociaal-democraten SPD en christen-democraten CDU/CSU. De coalitie bezat zo'n 95% van de zetels in het parlement en veel mensen zagen dit als ondemocratisch. Linkse studenten voelden zich verraden door de SPD en het democratische systeem (Amador, 2003). Ze geloofden niet langer in het politieke systeem om politieke verandering te brengen. Vele jongeren werden vervolgens lid van politieke en sociale bewegingen die eerst protesteerden en daarna radicaliseerden; dat gebeurde dus na de vorming van deze coalitie (Stefanik, 2009).

In Italië zien we een gelijkaardige gebeurtenis hoewel de RB op dat moment al bestond. Daar sloten de communistische en christen-democratische partij in 1976 een historisch akkoord. Veel aanhangers van de communistische partij waren teleurgesteld, radicaliseerden en werden sympathisant of lid van de RB (Drake, 1982).

1.4.1.5 Spanningen tussen Israël en de Palestijnen

De spanningen tussen Israël en de Palestijnen liep hoog op eind jaren '60. Als mogelijke *trigger cause* is er de Zesdaagse Oorlog in 1967 die de Palestijnen verloren waarna individuen in West-Duitsland radicaliseerden (Wright, 1991). De strijd van de Palestijnse Vrijheidsorganisaties creëerde in ieder geval sympathie bij jongeren in het Westen.

1.4.2 Mobiliserende symbolen

Mobiliserende symbolen zijn gebeurtenissen waarbij bepaalde groepen het gevoel hebben dat ze iets te betekenen hebben en voor een overwinning staan. Voor de radicaliserende individuen en terreurgroepen betekende dit het geloof dat een revolutie er echt in zat (Coolsaet, 2011).

1.4.2.1 Cubaanse revolutie

De Cubaanse revolutie van 1959 deed de terreurorganisaties in hun kansen geloven (Varon, 2004). Het ging hier om een relatief kleine guerrillabeweging die de massa achter zich schaarde en Cuba veroverde (Wright, 1991).

1.4.2.2 Mei '68

In 1968 hing er in veel Westerse landen een revolutionaire sfeer in de lucht. In mei 1968 ontstonden er protesten in de Franse universiteit van Nanterre. Al vlug protesteerden studenten uit het secundair onderwijs en veel arbeiders mee en werd het land lamgelegd. De protesten kwamen er door een samenloop van omstandigheden: een autoritair onderwijssysteem met onvoldoende faciliteiten, een conservatieve regering en zwakke linkse oppositiepartijen (Dartnell, 1995). Ook in West-Duitsland en Italië groeiden de demonstraties van de linkse-libertaire bewegingen in 1968 naar een hoogtepunt.

1.4.2.3 Einde van de Vietnam oorlog

Door het succesvolle verzet van de Vietcong tegen de Verenigde Staten zagen de linkse terreurorganisaties een kans op slagen. Door het vele protest over de hele wereld geloofden ze in een mondiale revolutie (Seton-Watson, 1988; Varon, 2004).

1.4.2.4 Vredesbeweging & anti-raketten betogingen

Toen er begin jaren '80 in alle West-Europese landen een grote vredesbeweging ontstond die protesteerde tegen de installatie van NAVO-raketten op hun grondgebied en de dreiging van een nucleaire oorlog tussen de VS en SU, moeten de terreurorganisaties zich sterk gemaakt hebben dat een revolutie nog altijd mogelijk was.

1.5 Besluit

Hoewel lokale factoren een rol speelden in het ontstaan van de betreffende terreurorganisaties zijn er duidelijk enkele transnationale precondities van het linkse terrorisme. Niet enkel in West-Duitsland, Frankrijk en Italië ontstonden dergelijke organisaties maar ook in veel andere Westerse landen zoals de Verenigde Staten, Spanje, Nederland en Griekenland.

Als belangrijkste oorzaak zien we de ontevredenheid en frustraties bij jongeren die zich verzetten tegen de oude gevestigde orde. Deze jongeren creëerden nieuwe waarden en gingen niet langer blindelings akkoord met het systeem. Ze eisten concrete veranderingen op vlak van onderwijs, democratie en de samenleving. De consumentenmaatschappij en het kapitalisme brachten volgens hen enkel ongelijkheid en uitbuiting en het democratisch systeem was corrupt. Veel van deze jongeren begrepen ook het nut van de Koude Oorlog niet en verzetten zich tegen de oppermachtige Verenigde Staten die té veel in het Westen te zeggen hadden. Ze steunden de vrijheidsbewegingen in Derde Wereldlanden en veroordeelden de bemoeizucht van Westerse landen in deze Derde Wereldlanden. Centraal stond hierbij de oorlog in Vietnam. Daarnaast was er de ontevredenheid over de linkse partijen die niet links genoeg meer waren volgens de jongeren en die de linkse idealen in de steek lieten. Doordat de protesterende massa het gevoel had dat er niet geluisterd werd naar hen, en de overheden té hard reageerden tegen de protesten, radicaliseerden enkele jongeren.

Nu we weten dat de terreurorganisaties een gelijkaardig ontstaan kenden, gaan we in het volgende hoofdstuk dieper in op de kenmerken van de terreurorganisaties. Het gaat om het discours, de modus operandi, de structuur en de communicatiemiddelen van de organisaties.

2. Kenmerken van het extreem links terrorisme

2.1 Discours

“Het kan niet genoeg herhaald worden, dat al deze activiteiten politiek niets te betekenen hadden en dat zij ook – buiten een kleine kring intellectuele sympathisanten – niet werden gesteund.” (Laqueur, 1978, p. 217)

Ideologie is een belangrijk kenmerk van (terroristische) organisaties. Bij de extreem linkse organisaties van de jaren '70 stond het marxisme-leninisme centraal. Aan de hand van de ideologie wordt duidelijk waarop de terreurorganisaties hun aanslagen richtten en welke hun motieven hiervoor zijn. Volgens Chrenshaw (1981) is terrorisme steeds symbolisch en draagt het een politieke boodschap met zich mee.

De vraag is echter of het discours een oorzaak van radicalisering was of diende als legitimering van het geweld? Aan de hand van de verklaringen en aanslagen van de Rote Armee Fraktion (RAF), Rode Brigades (RB) en Action Directe (AD) is het mogelijk de ideologie, motivatie en doelstellingen van de terreurorganisaties te achterhalen. Communiqués van de RAF werden teruggevonden via literatuur en op de website www.germanguerrilla.com. Van de RB en AD werden de communiqués uit het boek *Europe's Red Terrorists* van Alexander en Pluchinsky (1992) gebruikt. De aanslagen van terreurorganisaties zijn teruggevonden in de literatuur en in de website START (<http://www.start.umd.edu/start/>), wat een online databank is en staat voor 'National consortium for the Study of Terrorism And the Responses to Terrorism'.

Eerst worden de invloeden op het discours van de linkse terreurorganisaties besproken, daarna het discours zelf en tot slot het belang van het discours.

2.1.1 Invloeden

De ideologie van de linkse terreurorganisaties wordt in de literatuur steeds omschreven als 'marxisme-leninisme'. In communiqués van de RAF, RB en AD zien we dan ook vaak citaten en verwijzingen van Marx, Lenin, Marcuse, Mao, Che Guevara en Marighela. Woorden als 'klassenstrijd', 'arbeidersklasse' en 'dictatuur van het proletariaat' waren in bijna elke boodschap vermeld. Wat hielden hun ideeën juist in?

De linkse terreurorganisaties gebruikten zowel elementen van Marx als van Lenin. Het marxisme-leninisme streeft naar een communistische samenleving en de 'dictatuur van het proletariaat'. Er zijn echter ook verschillen tussen het marxisme en leninisme.

Volgens Marx creëerde de kapitalistische samenleving twee klassen: het proletariaat en de bourgeoisie. De uitgebuite arbeidersklasse moest volgens Marx in opstand komen en een socialistische samenleving creëren. Hij stelde geweld voor als een instrument of tactiek van de massa om de oude orde weg te krijgen en niet als het uiteindelijke doel. Volgens Marx zouden de sociale gevolgen van het kapitalisme automatisch leiden tot een revolutie. Hoewel traditionele marxisten zeiden dat een revolutie moeilijk tot stand zou komen in ontwikkelde landen geloofden de linkse terreurorganisaties toch in een revolutie. Dit had te maken met de andere invloeden zoals die van Lenin en Latijns-Amerikaanse revolutionairen. Lenin ging niet akkoord met Marx' gedachte dat kapitalisme automatisch zou leiden tot een revolutie van de arbeidersklasse maar vond dat er een kleine groep militanten (voorhoede) moest zijn die de revolutie uitvoerde en daarna de staat organiseerde. De RAF zag zichzelf bijvoorbeeld als een revolutionaire voorhoede van het proletariaat omdat het proletariaat zich niet bewust was van zijn uitbuiting en van de kapitalistische ideeën van de bourgeoisie. Het proletariaat moest dus wakker geschud worden (Wright, 1991; Riegel, 2005).

Een volgende invloed op de terreurorganisaties was het maoïsme dat ontstond in de jaren '50 en '60 en vooral populair was bij de vrijheidsbewegingen in de Derde Wereld. Deze ideologie werd ook populair bij linkse organisaties en politieke partijen in het Westen omdat de traditionele communistische partijen in West-Europa zich aanpasten en hun standpunten niet communistisch genoeg meer waren en niet ver genoeg meer gingen. Het maoïsme gebruikte terug de oorspronkelijke ideeën van Marx en Lenin. Mao pleitte voor de mobilisering van de massa die zich verzette tegen de gevestigde instituten via een guerrillaoorlog en creëerde het begrip '*voluntarism*' waarbij hij de nadruk legde op wilskracht om doeleinden te bereiken (D'Mello, 2009).

Che Guevara pleitte ervoor om niet, zoals Marx, te wachten op de juiste omstandigheden voor een revolutie, maar zelf het heft in handen te nemen. Volgens Che was een kleine groep militanten nodig als voorhoede van de massabeweging. Guevara pleitte echter wel voor een strijd op het platteland, wat dan weer strijdig is met de geschriften van Marighela die ervoor pleitte om de strijd in de steden te voeren. We komen hier later in het deel over 'modus operandi' op terug (Wright, 1991).

De invloeden van Marx, Lenin, Mao en Guevara stonden echter buiten de situatie in de Westerse liberale democratieën. Er was daarom ook een andere invloed nodig, namelijk van intellectuelen die zelf afkomstig waren uit deze democratieën. Deze invloed kwam van filosofen zoals Marcuse en de Nieuw Linkse bewegingen. Marcuse was een Franse filosoof die vooral kritiek had op het kapitalisme. Hij ging ervan uit dat het kapitalisme leidt tot een verlies van levenskwaliteit, persoonlijke voldoening en creativiteit. Door het kapitalisme ontstaat een onderlinge strijd tussen mensen om bepaalde producten te verwerven. Uiteindelijk zal deze consumentenmaatschappij leiden tot een revolutie omdat de mensen zichzelf en de maatschappij walgelijk zullen vinden. Studenten zijn belangrijk voor

Marcuse doordat deze nog niet volledig zijn geïntegreerd in deze consumentenmaatschappij en zich kunnen verzetten (Wright, 1991).

Uiteindelijk zien we dat zowel in Duitsland, Italië als Frankrijk een kleine groep jongeren de geschriften toepassen van Marcuse die zei dat studenten nog niet volledig geïnterneerd waren in het kapitalistisch proces. Ze vormden een eigen ideologie en theorie gebaseerd op Lenins voorhoede, Mao's en Guevara's 'voluntarism' en Marighella's guerrillatechnieken (Wright, 1991).

2.1.2 Discours

“The RAF not only rejects society in the Federal Republic of Germany, but also the world order which it invariably describes as capitalist, imperialist, exploitative, fascist and repressive” (Wright, 1991, p. 39)

Nu we de verschillende invloeden nader bekeken hebben, gaan we op zoek naar het concrete discours van de terreurorganisaties. Aan de hand van de ideologie wordt duidelijk waarop de terreurorganisaties hun aanslagen richtten en wat hun strategische doelstellingen waren. Algemeen kunnen we spreken van een sterke anti-systeem houding die we kunnen onderverdelen in twee thema's: het anti-kapitalisme en anti-imperialisme. Beide thema's zijn omgeven door een sterke anti-Amerika houding.

2.1.2.1 Anti - imperialisme

Anti-imperialisme was een thema dat al centraal stond bij de nieuw linkse bewegingen in de jaren '60. Zelfs in de jaren '50 waren er al discussies tussen linkse studenten over het kapitalisme en de klassenstrijd en stonden het imperialisme en racisme centraal (Hall, 2010). Zowel de RAF, RB en AD zagen hun land als onderdeel van een imperialistisch blok onder leiding van de VS. Het anti-imperialistisch discours was vooral sterk aanwezig bij de RAF en AD, minder bij de RB (Alexander & Pluchinsky, 1992).

Volgens Varon (2004) gingen de terreurorganisaties ervan uit dat de economische groei in het Westen enkel mogelijk was door uitbuiting van het Zuiden. Het Zuiden was dus een grondstoffenleverancier van het Noorden maar hield hier zelf weinig aan over. Daarmee gepaard gaande, steunden de terreurorganisaties de vrijheidsbewegingen in de kolonies. Om de uitbuiting in de Derde Wereld aan te pakken, trachtten de linkse terroristen de strijd voor het socialisme in eigen land verder te zetten. Daar alle klassen in de Westerse samenleving in het kapitalistische systeem waren gebeiteld, was het noodzakelijk dat de strijd gevoerd werd door studenten en intellectuelen die nog niet beïnvloed waren door de kapitalistische ideologie. De terroristen zagen zichzelf dus als de voorhoede van de onderdrukten in de Derde Wereld (Shughart, 2006).

Het discours van de RAF was vooral anti-imperialistisch van aard. In tegenstelling tot de RB stond de arbeidersklasse bij de RAF (zeker in het begin) niet centraal want deze zou volgens de organisatie al té beïnvloed zijn geweest door het kapitalisme. De RAF concentreerde zich vooral op de vrijheidsbewegingen in de Derde Wereld en het imperialisme (Della Porta, 1995b). Meer specifiek verwees men steeds naar twee conflicten: de oorlog in Vietnam en de spanningen tussen Israël en Palestijnen (Merkl, 1995). Vooral de oorlog in Vietnam stond in het begin centraal. De twee RAF-kopstukken Baader en Ensslin staken in 1968, nog voor er sprake was van de RAF, enkele winkels in brand en verklaarden nadien: *“we did it out of protest against the indifference towards the war in Vietnam and also against the capitalist structure of society”* (Stefanik, 2009, p. 14). De RAF zag de oorlog in Vietnam als imperialistisch omdat de Vietnamezen niet zelf over hun lot konden beslissen. Israël zag men dan weer als een imperialistisch en racistisch land dat de Palestijnen verdreef. In de jaren '80 richtte de RAF zich nog steeds tegen het (Amerikaanse) imperialisme en dan meer specifiek tegen de NAVO en de plaatsing van Amerikaanse raketten op Duitse bodem (Wright, 1991).

Bij de RB werd de arbeidersklasse mee betrokken in het linkse terrorisme. De strijd tegen het kapitalisme stond dan ook centraal in hun discours. Toch was er ook een sterke anti-imperialistische houding, zeker in de jaren '80 tegen de VS en NAVO (Seton-Watson, 1988).

Het anti-imperialisme stond ook bij het Franse AD centraal. Er was vooral sprake van anti-zionisme, zo werden enkele bomaanslagen gepleegd tegen Israëlische banken en bedrijven. Dit is gedeeltelijk te verklaren doordat de oorlog in Vietnam al voorbij was toen AD in 1979 ontstond. De nationale groepering binnen Action Directe (ADn) bekritiseerde de invasie van Israël in Libanon in 1982. Er werden ook verschillende aanslagen gepleegd tegen Joodse gebouwen als vergelding voor de genocide van Palestijnen door Israël. ADn verzette zich ook tegen de linkse regering die een rechtser beleid wou voeren. Hierbij werden gebouwen van de regerende partij PS in 1983 aangevallen als kritiek op het Afrika-beleid van de regering Mitterrand. De bemoeienissen in Tunesië en Tsjaad werden gezien als een vorm van neokolonialisme. Zo werd in 1984 een aanslag gepleegd tegen het ministerie van buitenlandse zaken als vergelding van het neokolonialisme van Frankrijk in Afrika (Moxon-Browne, 1988). In 1985 volgden enkele aanslagen uit protest tegen de apartheid in Zuid-Afrika. Hierbij werden bedrijven gevisieerd die een band hadden met het land. ADn eiste ook de onafhankelijkheid van alle Franse overzeese gebieden. De internationale groep binnen AD (ADi) verzette zich dan weer tegen een nieuwe wereldorde, de NAVO en de homogenisering van Europa. Men verweet de NAVO de militaire en economische eenmaking van Europa en zag dit als een imperialistisch project (Dartnell, 1995).

2.1.2.2 Anti - kapitalisme

Een tweede belangrijk thema binnen het discours van de radicaal-linkse terreurorganisaties was het anti-kapitalisme. Elke linkse terreurorganisatie verzette zich tegen het kapitalisme en zag de economische liberalisering niet als een bevrijding maar als een nieuwe vorm van repressie.

Het kapitalisme creëerde volgens de linkse terreurorganisaties twee klassen: de bourgeoisie ('the haves') en het proletariaat ('the have-nots'), die continu in strijd waren met elkaar. Terwijl het proletariaat dit ongelijke systeem probeerde aan te passen, trachtte de bourgeoisie het proletariaat te isoleren wat voor spanningen zorgde. Het kapitalistisch systeem kon volgens de terreurorganisaties niet vreedzaam omver geworpen worden maar enkel via geweld. De vreedzame parlementaire weg was onmogelijk. Het proletariaat zou echter nooit zelf besluiten tot een revolutie over te gaan omdat de proletariërs verblind waren geraakt door het kapitalistische systeem en de ware negatieve aard van het kapitalisme niet meer zagen. Het proletariaat moest dus als het ware wakker geschud worden via geweld. Ondertussen ging het kapitalisme zichzelf aanpassen, door technologische ontwikkelingen en verdere uitbuiting van het volk, om te overleven (Alexander & Pluchinsky, 1992).

De RAF hekeldde de houding van de rechtse Bondsrepubliek die het kapitalisme omarmde. De Bondsrepubliek deed dit volgens de RAF uit vrees voor het communisme en aangetrokken door de militaire en financiële garanties die de NAVO en de VS boden (Merkl, 1995).

Ook de RB had kritiek op het kapitalistische systeem en wilde dit vervangen door een dictatuur van het proletariaat (Alexander & Pluchinsky, 1992; Alexander & Myers, 1982). Net als de RAF en AD had de RB een marxistisch-leninistische ideologie waarbij de arbeidersklasse een centrale en revolutionaire rol had die de staat moest bestrijden. Men hing het beeld op dat er een fascistische staatsgreep zou plaatsvinden die alle verworvenheden van de arbeidersklasse zou wegnemen (Della Porta, 1995b). De arbeidersklasse werd bij de RB meer betrokken dan bij de RAF of AD. Het discours was dan ook meer anti-kapitalistisch. De hele campagne werd gekenmerkt door symbolische acties in de grote fabrieken zoals Pirelli, Fiat of Siemens en richtte zich naar de, volgens hen, uitgebuite arbeiders (Caselli & Della Porta, 1991).

Net als de RAF was AD eerder anti-imperialistisch. Toch werden ook aanslagen gericht tegen het kapitalisme. Zo werden ondermeer de manager van Renault en een vertegenwoordiger van de werkgeversorganisatie aangevallen (Alexander & Pluchinsky, 1992). In hun anti-kapitalistische strijd viseerde de organisatie vooral computerbedrijven omdat computers volgens hen een middel waren van de machthebbers om te domineren en controleren (Moxon-Browne, 1988).

2.1.2.3 Anti - fascisme / anti - politiek

Landen zoals Duitsland en Italië kenden een fascistisch verleden en zagen in de na-oorlogse regeringen nog steeds fascistische kenmerken. Door aanslagen te plegen, hoopten de RAF en RB dat de staat zijn ware repressieve aard zou tonen (Alexander & Pluchinsky, 1992).

Volgens Wright (1991) was de grootste vijand van de RAF niet de VS of de NAVO maar de West-Duitse republiek en de maatschappij zelf. Een van de precondities van het linkse terrorisme was de teleurstelling van jongeren in het politieke systeem, meer bepaald in het politieke verleden en in de zwakke linkse politieke partijen. Dit zette zich ook verder in het discours van de terreurorganisaties. De RAF verwierp radicaal het beleid van de linkse partijen en het politieke systeem op zich dat niet democratisch genoeg was (Alexander & Myers, 1982). Daarnaast werd de maatschappij in Italië en West-Duitsland als corrupt gezien waarbij fascistten uit het verleden het nog steeds voor het zeggen hadden (TTSRL, 2008c).

Het discours van de RB was voor een groot deel anti-fascistisch (Manconi, 1991; Tarrow, 1991). De arbeidersklasse had een centrale rol en was de revolutionaire actor die de staat moest bestrijden. Men hing het beeld op dat er een fascistische staatsgreep zou plaatsvinden die alle verworvenheden van de arbeidersklasse zou wegnemen. Halfweg de jaren '70 richtte de organisatie zich niet langer tegen het fascisme maar eerder tegen de sociaal democratie (Della Porta, 1995b) en werd de christen-democratische partij als neofascisten beschouwd (Manconi, 1991).

In Frankrijk was er niet direct sprake van een fascistisch verleden en leek het extreem links terrorisme ver weg toen de socialist Mitterrand de presidentsverkiezingen in 1981 won. Toch reorganiseerde AD zich en ging de strijd aan met de sociaal-democratische regering die volgens hen té pro-Amerikaans was (Dartnell, 1995).

2.1.2.4 Anti - Amerikanisme

Zowel in het anti-imperialistisch als in het antikapitalistisch discours krijgt de VS een centrale rol. Dit heeft te maken met de hegemonie van de VS tijdens de Koude Oorlog. Het was de VS die oorlog voerde in Vietnam. Verder hekelden de terroristen het blindelings volgen van de Verenigde Staten door de Westerse landen en de 'veramerikanisering' van de maatschappij (Chalk, 1996). Er was ook kritiek op de spanningen tussen de VS en de Sovjetunie en de nucleaire dreiging (Merkl, 1995).

2.1.3 Belang van de ideologie

De linkse terreurorganisaties hadden alle eenzelfde revolutionaire gedachte en ideologie. Maar wat is het belang ervan? Begrepen de terroristen de intellectuelen en de linkse woordenschat wel en radicaliseerden ze door het lezen van de linkse theorieën?

Het is in ieder geval duidelijk dat niet alle terroristen er zich ten volle bewust van waren wat al die linkse theorieën zoals het marxisme, leninisme en maoïsme juist inhielden. Sommigen begrepen ook veel niet van hetgeen ze lazen. Volgens de Duitse politicoloog Fetscher (in Pekelder, 2006, p. 205) gebruikte de RAF enkel die elementen uit het marxisme of leninisme die hun geschikt leken. Merkl (1995) ziet er alvast geen oorzaak van radicalisering in. Volgens haar hadden de meeste RAF-leden voor hun gevangenschap nog nooit de boeken of geschriften van Marx of Lenin gelezen. Marx en Lenin werden er later bijgehaald om hun daden te kunnen verantwoorden maar ze kunnen zeker niet gezien worden als motief. Zeker vanaf de tweede generatie werd men niet langer lid omdat men een vurig voorstander was van de linkse theorieën. Men werd lid uit persoonlijke ontevredenheid en men had de geschriften van Marx of Lenin nog nooit gelezen. Nieuwe leden werden aangetrokken door het spannende gewelddadige karakter en linkse idealen waren daarbij niet noodzakelijk, ze hoorden er gewoon bij. Een reden hiervoor is dat leden vanaf de tweede generatie, het symbolische ‘1968’ vaak niet zo bewust hadden meegemaakt en minder gebonden waren aan de linkse ideologie (Ceccarelli, 2006).

Ideologie was dus geen oorzaak van radicalisering. Maar wat is dan het belang van de ideologie? Centraal staat de strategie ‘propaganda van de daad’ om als uiteindelijk doel een revolutionaire wijziging van de maatschappij te verkrijgen (Kolinsky, 1988). De terreurorganisaties zagen zichzelf als een voorhoede die het proletariaat moest wakker schudden. De revolutionaire strijd bestond uit twee fases: eerst werden een organisatie en een strategie op poten gezet om de revolutionaire linkse ideeën te verspreiden, daarna was er de revolutionaire oorlog waarbij het proletariaat zich zou bewegen en mee zou strijden (Alexander & Pluchinsky, 1992). Zowel de RAF, RB als AD geloofden in een sociale beweging die zou ontstaan nadat een revolutionaire voorhoede had aangetoond dat een anti-autoritaire beweging aanwezig was (Dartnell, 1995; Kolinsky, 1988; Della Porta, 1995a).

Het belangrijkste doel van het linkse discours was wellicht om nieuwe sympathisanten en leden aan te trekken. Hiervoor speelden ze steeds in op wat leefde onder de bevolking en dan vooral onder de jongeren. De woorden die de terreurorganisaties gebruikten, kenden dan ook een evolutie. Na het gebruik van marxistisch-leninistische termen om hun acties te legitimeren naar de buitenwereld toe, gingen ze een soort van eigen taal creëren met termen die vooral voor de organisaties zelf een waarde hadden (Della Porta, 1995b).

Het discours van de RAF werd sterk beïnvloed door de sociale bewegingen die op dat moment heel actief waren of door bepaalde internationale gebeurtenissen (Kolinsky, 1988). Zo betrof men de oorlog in Vietnam omdat er op dat moment veel anti-Vietnam betogingen waren in het Westen. Ook de spanningen tussen Israël en de Palestijnen waren een nieuwsitem waarop ze inspeelden. Toen in de jaren '70 de milieubeweging in omvang toenam, ging de RAF plots rekening houden met milieuzaken. Er waren in de jaren '80 veel antiraketbetogingen en dus ging de RAF zich richten tegen de NAVO (Wright, 1991).

Ook de andere linkse terreurorganisaties speelden in op wat leefde onder het volk. De RB paste hun ideologie geregeld aan, zo viel men de communistische partij eind jaren '70 aan omdat er op dat moment veel ontevredenheid was bij jongeren over de linkse partij (Della Porta, 1995a). Ook de ideologie van AD in de beginperiode van 1979 tot 1981 bestond erin om mensen aan te trekken tot hun organisatie. De Franse organisatie richtte zich vooral tot jongeren uit de arbeidersklasse en tot de immigranten en protesteerde dan ook tegen de werkloosheid en stijgende prijzen, zaken die aansloten bij de doelgroep (Dartnell, 1995).

Een ander doel was de rechtvaardiging voor de symbolische aanslagen. Het plegen van aanslagen had als doel om de overheid als boeman af te schilderen. De terreurorganisaties hoopten dat de overheid strenge maatregelen zou nemen tegen het geweld en zo haar ware repressieve en fascistische gelaat zou tonen. Zo hoopten ze de steun te krijgen van de arbeidersklasse en de totstandkoming van een revolutie (Crenshaw, 1981; Wilkinson, 2006). De organisaties probeerden de staat op zijn zwakke punten te raken en de legitimiteit en geloofwaardigheid van de staat een deuk te geven. Vervolgens hoopten ze dat het volk uit ontevredenheid en medelijden de kant zou kiezen van de terroristen (TTSRL, 2008a; Wright, 1991).

2.1.4 Besluit

We kunnen het linkse terrorisme dus zien als een provocatie met als doel de staat uit zijn tent te lokken en hem hard te laten optreden tegen de terreur. Aanslagen waren symbolisch waarmee de terreurorganisaties enerzijds hun goede wil toonden (geen slachtoffers maken) en inspeelden op de ideeën uit de tegencultuur van de jaren '60. Zo probeerde men nieuwe sympathisanten te lokken.

De aanslagen kwamen overeen met de ideologische boodschappen die de terroristische organisaties verkondigden. Omgekeerd is de ideologie van de organisaties ook een legitimering van het geweld (Della Porta, 1995b).

Een volgend kenmerk van de terreurorganisatie is de modus operandi van de terreurorganisaties. Dat wordt hieronder besproken. Hierbij wordt nagegaan hoe de organisaties te werk gingen, hoeveel aanslagen ze pleegden en welke tactiek ze daarbij gebruikten.

2.2 Modus operandi

Zoals we uit de voorgaande hoofdstukken konden afleiden, probeerden de terreurorganisaties vooral de aandacht te trekken van de massa en die te winnen voor hun zaak. Aanslagen waren symbolisch van aard en gericht tegen een bepaald individu of instituut dat paste binnen hun discours, we kunnen dan ook spreken van ‘selectief terrorisme’. In dit hoofdstuk wordt de modus operandi of ‘manier van werken’ vergeleken van de RAF, RB en AD.

2.2.1 Stadsguerrilla als tactiek

Na de Tweede Wereldoorlog was er een sterke verstedelijking wat het aantal mogelijke doelwitten vergrootte en de rekrutering van nieuwe leden vergemakkelijkte. Gewone demonstraties hadden nog weinig nut want de ordediensten konden in de brede rechte straten alles controleren, daarom verkozen de terroristen een stadsguerrilla (Crenshaw, 1981). Inspiratie en technieken voor deze stadsguerrilla namen de linkse terroristen over van vrijheidsbewegingen en terreurorganisaties uit Derde Wereldlanden en ze namen aan dat deze guerrillatechnieken ook in West-Europa zouden werken (Laqueuer, 1978). Zo waren de strijd van Che Guevara en de Tupamaros in Uruguay een voorbeeld voor de terroristen. De acties van deze terreurorganisaties, zoals overvallen en ontvoeringen, werden in de stad uitgevoerd om een grotere massa te bereiken en ze raakten via de media ook in het Westen bekend (Pekelder, 2007).

Een andere belangrijke inspiratiebron voor de terreurorganisaties in het Westen was het boek van Carlos Marighela ‘Minimanual of the Urban Guerrilla’. Marighela legt uit hoe je een stedelijke guerrilla moet aanpakken en hoe je er succesvol mee kan zijn. Zo moet je politieke leiders of bekende personen vermoorden, bomaanslagen plegen op publieke plaatsen en gewapende overvallen plegen voor geld en wapens. Bekende personen ontvoeren of een vliegtuig kapen, gebeurt in ruil voor geld of voor de vrijlating van gevangenen kameraden. Hij heeft het ook over de reactie van de staat op terreuraanslagen wat op zijn beurt een reactie uitlokt bij het publiek dat de overheidsmaatregelen te streng vindt. Het volk gaat zo achter de terroristen staan waarbij een revolutie een einde maakt aan de regering. (TTSRL, 2008c; Borremans, 2004). Het uiteindelijke doel was om de aandacht te trekken van de media en de massa om sympathie te creëren (Della Porta, 1995a).

We kunnen hierin duidelijk de doelstellingen en modus operandi van de linkse terreurorganisaties terugvinden. Zowel de RAF, RB als AD pleegden bomaanslagen, overvielen banken, ontvoerden en vermoordden prominenten.

2.2.2 Aanslagen

De terreurorganisaties waren anti-imperialistisch en anti-kapitalistisch ingesteld en ze richtten hun aanslagen dan ook op personen of gebouwen die het imperialisme of kapitalisme vertegenwoordigden (Alexander & Pluchinsky, 1992). Hieronder worden eerst de doelwitten van de terreurorganisaties overlopen, daarna hoe men de aanslag pleegde en tot slot hoeveel aanslagen de RAF, RB en AD pleegden.

2.2.2.1 Doelwitten

In het begin pleegde de RAF vooral aanslagen binnen het anti-imperialistisch discours. Zo werden hoofdkwartieren van het Amerikaanse leger in Frankfurt en Heidelberg aangevallen (Alexander & Pluchinsky, 1992). Na de arrestatie van de eerste generatie RAF-leden in 1972 werden vooral het gerecht en de politie gevisieerd.

Deze tweede generatie richtte zich vooral op de slechte behandeling van de gevangen kameraden en pleegde vanaf 1975 gewelddadige aanslagen om hun gevangen collega's te bevrijden; zoals de RAF in een communiqué in 1972 (in Moncourt & Smith, 2009, p. 176) verklaarde: *"We will carry out bomb attacks against judges and federal prosecutors until they stop violating the rights of political prisoners."* Zo werd in 1977 ondermeer Siegfried Buback, een openbare aanklager, vermoord. Ook de mishandeling van RAF-gevangenen was een motief. Volgens de RAF werden de gevangenen gedurende langere tijd in isoleercellen opgesloten en psychisch

Figuur 1. De RAF ging strijden om gevangen kameraden vrij te krijgen (Rafinfo, 2012).

mishandeld. Als reactie gingen een aantal gevangenen over tot hongerstakingen om betere condities te verkrijgen. Zo probeerde de organisatie ook om, ondanks de arrestaties, in het spotlicht te blijven staan en steun te krijgen van de bevolking (Pekelder, 2006; Varon, 2004). Ondertussen werden ook nog steeds symbolische aanslagen gepleegd die anti-imperialistisch en antikapitalistisch van aard waren. Zo werd Karl-Heinz Beckurts, voorzitter van een onderzoeksafdeling van Siemens, in 1986 vermoord en de Amerikaanse generaal en NAVO-commandant Alexander Haig in 1981 bijna vermoord na een bomaanslag.

De Duitse Herfst

In 1977 steeg de aandacht rond de RAF naar een hoogtepunt. In april 1977 kregen de gevangen kopstukken Andreas Baader, Gudrun Ensslin en Jan-Carl Raspe levenslang. De herfst die volgde, de 'Duitse Herfst', wordt gekenmerkt door een reeks van dramatische gebeurtenissen. Op 9 september werd eerst Hans Martin Schleyer ontvoerd waarbij de vrijlating van elf RAF-leden werd geëist. Schleyer was het hoofd van de werkgeversorganisatie maar vooral ook een voormalig lid van de Nazi-partij en was dus een symbool van het kapitalisme alsook een teken dat de autoritaire Duitse staat ook

na de Tweede Wereldoorlog bleef voortbestaan. Toen niet werd ingegaan op de eisen kaapten Palestijnse terroristen op 13 oktober een Duits vliegtuig met 91 toeristen dat van Mallorca naar Frankfurt vloog. Opnieuw werd de vrijlating geëist van ondermeer RAF-gevangenen. Het vliegtuig vloog uiteindelijk naar Somalië waar de Duitse speciale politie, op 17 oktober, een einde maakte aan de gijzeling. Enkel drie gijzelnemers lieten het leven. De volgende dag werden in hun gevangenis de levensloze lichamen teruggevonden van Baader, Raspe en Ennslin. Een dag later werd het vermoorde lichaam van Schleyer teruggevonden (Merkl, 1988; Varon, 2004).

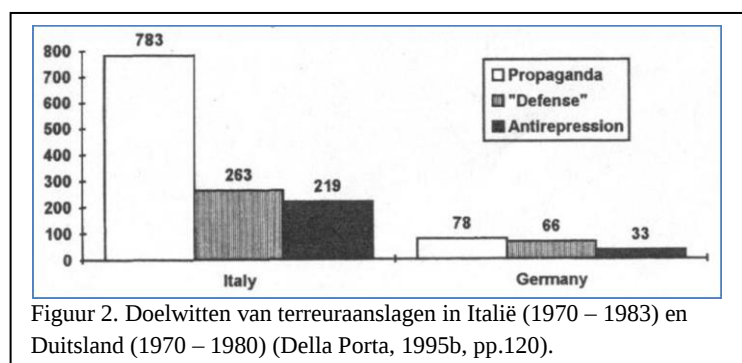
Kijken we naar de acties en aanslagen van de RB dan zien we dat deze in het begin niet zo gewelddadig waren maar vooral dienden om sympathisanten te lokken. De RB richtte zich vooral tot de fabrieken in Noord-Italië en de, volgens hen, uitgebuite arbeiders (Seton-Watson, 1988). Langzamerhand probeerde de organisatie zijn invloedssfeer uit te breiden over het hele land. Doelwitten waren grote fabrieken van ondermeer Pirelli, Fiat en Sit Siemens, en meer specifiek de managers en de rechtse vakbonden. Aanslagen waren symbolisch en gericht tegen materiële zaken zoals een gebouw of auto's. Na de arrestatie van de eerste generatie RB-leden in 1972 werd de organisatie gewelddadiger en begon ze ook met ontvoeringen. De organisatie richtte zich nu ook meer tegen de autoritaire staat, het gerecht en het kapitalistisch systeem op zich. Men viel auto's van rechters of politici en hoofdkwartieren van politieke organisaties aan. Met de toenemende aandacht voor de terreurorganisatie steeg ook het aantal aanslagen en de brutaliteit. In de periode 1976 tot 1978 ging het niet langer om daden van propaganda maar had de organisatie als doel het systeem te ontwrichten. Hierbij ging men minder beredeneerd te werk en vielen er meer slachtoffers. Dit kende zijn hoogtepunt met de moord op voormalig eerste minister en christen-democraat Aldo Moro in 1978 (Caselli & Della Porta, 1991). Moro werd ontvoerd in maart 1978 omdat hij had meegewerkt aan de vorming van een regering van 'nationale solidariteit' waarbij ook de communistische partij PCI betrokken werd. De RB eiste de vrijlating van 15 kameraden in ruil voor Moro en kreeg tijdens de 54 dagen durende gijzeling alle persaandacht. Uiteindelijk werd Moro vermoord in mei 1978 (Seton-Watson, 1988; TTSRL, 2008a).

Doelwitten waren nu hoofdzakelijk de staat, het gerecht, politici en politieke partijen. Men probeerde de rechtszaken tegen gevangen RB-leden uit te stellen door rechters en advocaten te vermoorden. Vanaf 1979 kende de RB haar verval en de resterende RB-leden streden dan ook vooral om te overleven en om genoeg geld en wapens te hebben. Aanslagen waren nu veel minder symbolisch (Caselli & Della Porta, 1991).

Het Franse AD trachtte in het begin vooral een revolutie op gang te krijgen en vooral symbolische aanslagen te plegen tegen overheidsgebouwen. Net zoals bij de RAF en RB nam het geweld toe nadat enkele leiders werden opgepakt. AD splitste zich in 1982 in een nationale (ADn) en internationale afdeling (ADi). ADi ging agressiever en dodelijker te werk en richtte zich vooral tegen

imperialistische symbolen en de NAVO. Zo werden aanslagen gepleegd tegen de West-Europese Unie, de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds en de wapenindustrie maar ook tegen bepaalde individuen zoals managers van grote bedrijven, rechters en magistraten. De groep nam de modus operandi en ideologieën over van andere buitenlandse terreurorganisaties en ging ook samenwerken met die organisaties, vooral met de RAF (Dartnell, 1995). De nationale afdeling (ADn) streed vooral tegen het systeem en tegen de ongelijkheid in de samenleving (Dartnell, 1995). ADn richtte zich tegen bankbedienden, politieagenten en de gematigde linkse partijen en had daarbij niet de bedoeling om slachtoffers te maken (Alexander & Pluchinsky, 1992). Net als bij de RAF en RB ging ook AD aanslagen plegen (tegen het gerecht) om gevangenen te bevrijden en om een signaal te geven dat de organisatie, ondanks de arrestaties, bleef bestaan (Moxon-Browne, 1988).

Om na te gaan in welke mate aanslagen nu dienden als propaganda of als verdediging maakt Della Porta (1995b) het onderscheid tussen extern en intern georiënteerde terreuracties. Extern georiënteerde aanslagen zijn gericht tegen tegenstanders, bijvoorbeeld politici

of zakenmensen vermoorden en vormen de 'propaganda van de daad'. Intern georiënteerde aanslagen worden enerzijds gepleegd om het voortbestaan van de organisaties te verzekeren, bijvoorbeeld bankovervallen en anderzijds zijn ze gericht tegen de politie of tegen het rechtssysteem of als wraakacties. Uit onderzoek van Della Porta (1995b) (zie figuur 2) blijkt dat meer dan de helft van de aanslagen als propaganda dienden. De aanslagen van linkse terreurorganisaties in Duitsland waren vooral anti-imperialistisch van aard, aanslagen van linkse Italiaanse terreurorganisaties waren vooral anti-kapitalistisch. In Duitsland waren er ook meer terreuracties uit zelfverdediging dan in Italië. Aanslagen van de RB waren in het begin nog extern georiënteerd (als propaganda) maar steeds meer aanslagen waren ter zelfverdediging en gericht tegen de staat en tegen het militaire apparaat. Bijna alle extern georiënteerde aanslagen van de RAF in de jaren '70 waren anti-imperialistisch van aard en gericht tegen de NAVO of tegen Amerikaanse militairen. Andere (intern georiënteerd) aanslagen waren vooral gericht op het bevrijden van gevangenen. Bij zowel de RAF als RB daalden op termijn het aantal extern georiënteerde aanslagen en stegen de intern georiënteerde. De terreurorganisaties waren dus steeds meer bezig met het overleven van de organisatie. Della Porta (1995b) vergeleek enkel de gegevens van linkse Duitse en Italiaanse terreurorganisaties.

Zoals we in het hoofdstuk over het discours van de linkse terreurorganisaties (zie pagina 30) lazen, waren de organisaties vooral anti-imperialistisch, anti-kapitalistisch en anti-fascistisch/anti-politiek

gericht. In de onderstaande tabel (tabel 1), samengesteld met gegevens van Alexander & Pluchinsky (1992) en de website ‘Global Terrorism Database’ (<http://www.start.umd.edu/gtd/>), wordt duidelijk dat dit discours niet enkel in hun communiqués naar voren kwam maar ook toegepast werd in de praktijk via aanslagen. De RAF, RB en AD pleegden minstens één of meerdere aanslagen tegen het kapitalisme, imperialisme, de overheid en het gerecht.

Tabel 1: overzicht aanslagen volgens discours

	RAF	RB	AD
Anti-imperialisme	11 mei 1972: bomaanslag tegen een hoofdkwartier van het Amerikaans leger in Frankfurt	december 1981: ontvoering van James Dozier, Amerikaanse generaal en stafchef van NAVO-troepen in Zuid-Europa	27 april 1985: bomaanslag tegen het Internationaal Monetair Fonds (IMF)
Anti-kapitalisme	9 juli 1986: moord op Karl-Heinz Beckurts, directeur van een onderzoeksafdeling van Siemens	Meerdere (kleine) aanslagen tegen fabrieken zoals Sit Siemens en Fiat.	15 april 1986: poging tot moord op Guy Brana, ondervoorzitter van de Franse werkgeversorganisatie
Anti-fascisme / Anti-overheid	5 september 1977: ontvoering (en later moord) van Hans Martin Schleyer, voorzitter van de werkgeversorganisatie en voormalig lid van de paramilitaire organisatie SS binnen de Nazi-partij	16 maart 1978: ontvoering (en later moord) op Aldo Moro, voorzitter van de christen-democratische partij	15 april 1980: ministerie van transport beschoten
Rechters, magistraten	7 april 1977: moord op Siegfried Buback, openbaar aanklager	12 december 1980: ontvoering Giovanni D'Urso, magistraat	5 januari 1987: poging tot moord op een Franse magistraat die zich bezig hield met het proces tegen van een AD lid

2.2.2.2 Uitvoering aanslagen

In dit deel wordt uitgelegd hoe de aanslagen precies gepleegd werden. De RAF pleegde hoofdzakelijk bomaanslagen. Vanaf de tweede generatie werd het geweld brutaler en ging men ook over tot het vermoorden van rechters, Amerikaanse militairen en managers. Men ontvoerde ook personen en kaapte (in samenwerking met Palestijnse terroristen) één vliegtuig in ruil voor gevangen kameraden (Alexander & Pluchinsky, 1992; Global Terrorism Database, 2012).

De RB pleegde van 1970 tot 1973 vooral bomaanslagen (75% van de acties). Daarna zien we de persoonlijke aanvallen met wapens steeds toenemen, van 12% in de periode 1970 - 1974 tot 26,5% in de periode 1981 - 1983. Overvallen (om alles te kunnen financieren) hielden in de jaren '70 steeds ongeveer een tiende in van het totale aantal acties, tot dat aantal in de periode 1981 – 1983 opmerkelijk stijgt tot 34,2%. Dit sluit aan bij de moeilijke omstandigheden waarin de RB verzeild geraakte en de clandestiniteit van de organisatie. De RB streed begin jaren '80 vooral om te overleven. Tot slot werden slechts weinig ontvoeringen uitgevoerd in vergelijking met het totale aantal acties. De RB pleegde ook meer aanslagen gericht tegen mensen (moord, *kneecapping* of ontvoering) (Della Porta, 1995).

Kijken we naar de aanslagen van het Franse AD dan zien we dat het in het begin vooral om bomaanslagen ging, gericht tegen overheidsgebouwen. Vanaf het begin gebruikte men ook vuurwapens waarmee men symbolisch op gebouwen schoot. Zo schoot men bijvoorbeeld op 1 mei 1979 met een machinegeweer op de gebouwen van de nationale werkgeversraad. Na de splitsing van de organisatie ging ADi agressiever te werk door ook individuen te viseren en vermoorden, ADn bleef vooral symbolisch bomaanslagen plegen tegen Franse doelwitten zonder daarbij slachtoffers te maken (Alexander & Pluchinsky, 1992; Global Terrorism Database, 2012).

2.2.2.3 Financiering

Om de werking te financieren, werden er vooral banken overvallen en mensen ontvoerd in ruil voor losgeld (Borremans, 2004). In de periode 1982–1984 overviel AD bijvoorbeeld ongeveer 40 banken om de organisatie te financieren (Dartnell, 1995). Alexander en Pluchinsky (1992) noemen deze vorm van financiering ‘proletarische onteigening’, Kolinsky (1988) ‘een sociaal zekerheidssysteem voor guerrillastrijders’. Voor de terroristen betrof het geld dat gestolen was door de fascistische overheid en dat ze gewoon terugnamen. Verder waren er ook giften van sympathisanten.

2.2.2.4 Aantal aanslagen

Via de website van START (<http://www.start.umd.edu/start/>) en de Global Terrorism Database (<http://www.start.umd.edu/gtd/>) kan gemakkelijk het aantal aanslagen per organisatie teruggevonden worden. Die kunt u terugvinden in de tabel op de volgende pagina. Er moet hierbij echter rekening mee gehouden worden dat er niet altijd volledige zekerheid is over de daders van aanslagen. Ook het aantal doden en gewonden varieert van bron tot bron.

Bij de RAF zien we dat er drie jaren bovenuit steken: 1972 (7), 1977 (9) en 1985 (21). Het aantal dodelijke slachtoffers en gewonden was gelet op het totale aantal aanslagen (104) en de lange actieve periode van de RAF relatief laag. De RB deed het relatief rustig in het begin maar pleegden toch beduidend meer aanslagen dan de RAF en AD. In de periode 1976 tot 1981 zijn de meeste aanslagen geteld waarbij 1978 het hoogtepunt vormt met 57 aanslagen, daarna nam het geweld terug af. Tot slot is er het Franse AD dat drie pieken kende in 1980 (10), 1985 (13) en 1986 (11). Ook hier valt het aantal slachtoffers relatief mee. Zoals eerder vermeld, was het niet de bedoeling om onschuldige mensen te raken maar waren doelwitten wel zorgvuldig uitgekozen en ging het meestal om één geïdентificeerde persoon. Jammer genoeg konden onschuldige slachtoffers, bij een bomaanslag of een vuurgevecht, nooit uitgesloten worden.

Tabel 2: aantal aanslagen RAF, RB en AD

	Rote Armee Fraktion			Rode Brigades			Action Directe		
	aanslagen	doden	gewonden	aanslagen	doden	gewonden	aanslagen	doden	gewonden
1970	1	0	0	0	0	0			
1971	2	0	0	0	0	0			
1972	7	5	45	0	0	0			
1973	3	0	0	0	0	0			
1974	4	0	0	4	1	0			
1975	6	1	0	1	0	0			
1976	6	0	0	22	4	4			
1977	9	7	13	41	4	20			
1978	4	0	0	57	11	24			
1979	1	0	0	33	8	22	0	0	0
1980	0	0	0	24	15	25	10	0	7
1981	6	0	21	20	8	18	0	0	0
1982	0	0	0	8	8	9	7	0	8
1983	1	0	0	2	1	1	3	0	0
1984	6	0	0	3	17	100	7	0	12
1985	21	5	21	1	1	0	13	1	0
1986	10	8	231	2	1	1	11	4	49
1987	0	0	0	1	2	0	0	0	0
1988	1	0	0	2	1	0	0	0	0
1989	9	1	1	1	0	1	1	1	0
1990	3	0	4	1	0	0	0	0	0
1991	3	1	1	0	0	0	0	0	0
1992	0	0	0	1	0	0	0	0	0
1993	1	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	104	28	337	224	82	225	52	6	76

2.2.3 Besluit

Er is een duidelijke verschuiving vast te stellen in de doelwitten bij de RAF en RB. De terroristische organisaties pleegden in het begin vooral (symbolische) aanslagen die voornamelijk gericht waren tegen gebouwen en dienden als propaganda. Het aantal slachtoffers was hierbij relatief laag. Naarmate de terreurorganisaties echter meer geïsoleerd raakten, radicaliseerde het geweld en vielen er meer slachtoffers. Niet langer werden alleen gebouwen aangevallen, maar steeds meer mensen werden gevisieerd (Della Porta, 1995b). Volgens Della Porta (1995a) werden de terreurorganisaties steeds gewelddadiger om de aandacht van de media te blijven trekken. Immers, de media waren inmiddels gewend geraakt aan de kleinere aanslagen.

De RAF pleegde aanslagen die meer anti-imperialistisch van aard waren dan de aanslagen in Italië waar de RB zich richtte naar de fabrieken en de kapitalistische samenleving in vraag stelde. De

arbeidersklasse was in Italië meer betrokken en de RB hoopte via zijn aanslagen nieuwe sympathisanten in te lijven (Della Porta, 1995b). AD pleegde zowel aanslagen die anti-imperialistisch als antikapitalistisch van aard waren (Dartnell, 1995).

Kijken we naar de type aanslagen dan zien we dat zowel de RAF, RB als AD vooral bomaanslagen pleegden. Daarnaast viseerden de terreurorganisaties ook individuen. Het ging hierbij om managers van bedrijven en vertegenwoordigers van de werkgeversorganisatie (anti-kapitalisme), politieke partijen en het Amerikaanse leger (anti-imperialisme). Naarmate er meer leden werden gearresteerd, werden ook magistraten en rechters aangevallen als vergelding.

Voor het plegen van aanslagen en het uitschrijven van een discours heeft een organisatie een structuur nodig en een minimum aantal actieve leden. In het volgende hoofdstuk wordt nader ingegaan op de vraag of de RAF, RB en AD een gelijkaardige structuur hadden.

2.3 Structuur en leden van de organisaties

Een volgend kenmerk van een organisatie is de structuur. In welke mate komen de structuur van de RAF, RB en AD overeen? Zijn het gecentraliseerde of gefragmenteerde organisaties? Zijn de organisaties klein of groot? Kennen de leden allemaal eenzelfde achtergrond en opleiding?

2.3.1 Structuur van de organisaties

Het gaat om linkse terreurorganisaties, gebaseerd op marxistisch-leninistische principes, en dus kan men ervan uit gaan dat er geen duidelijk leiderschap was en dat beslissingen collectief werden genomen. Dit is echter een foute perceptie, de terreurorganisaties kenden wel degelijk een gecentraliseerde organisatie waarbij beslissingen werden genomen door een klein elitegroepje (Della Porta, 1995b).

De RAF, RB en AD waren opgebouwd uit cellen die actief waren in een bepaalde stad. Die cellen werden dan verder onderverdeeld in kleinere commando's die op hun beurt nog eens gesplitst werden in kleinere cellen of commando's. Om arrestaties te vermijden, gingen de terreurorganisaties 'underground' (Della Porta, 1995b). Die clandestiniteit bracht een centrale en hiërarchische structuur met zich mee alsook een verdere isolatie van de buitenwereld. Hierdoor was de organisatie niet meer goed geïnformeerd en was het moeilijker om nieuwe leden te rekruteren (Della Porta, 1995a). Het clandestiene karakter van de linkse terreurorganisaties zorgde ervoor dat de organisaties alle realiteitszin en contact met sympathisanten verloren. Een voorbeeld: in het begin behielden veel RB-leden nog hun gewone leven en hun werk in de fabrieken. Toen ze hun werk echter opgaven en

clandestien gingen leven om arrestaties te vermijden verloren ze het contact met hun collega's en vrienden en konden deze niet langer beïnvloed worden (Caselli & Della Porta, 1991).

Vergelijken we de RAF, RB en AD onderling, dan zien we dat de RAF minder leden telde dan de RB. In de beginjaren was de organisatie opgesplitst in acht groepen die actief waren in zes Duitse steden. Deze groepen hadden behoorlijk veel autonomie en bestonden uit maximum acht à tien personen (Della Porta, 1995b). Naast de actieve kernleden had de RAF ook een antifascismegroep 'antifa' die de logistieke zaken regelde en meehielp om propaganda te verspreiden (Pluchinsky, 1982). Nadat de eerste generatie RAF-leden en oorspronkelijke leiders gevangen werden, probeerden deze leiders instructies voor aanslagen en rekrutering te geven vanuit de gevangenis (Della Porta, 1995b). Maar ondanks deze instructies vanuit de gevangenis kende de RAF vanaf 1973 geen echte eenheid van commando meer, de nieuwe generaties gingen zelf acties plannen en uitvoeren (bottom-up in plaats van top-down). Die acties werden gekoppeld aan de doelstellingen en mythe van de RAF. De acties werden niet meer georganiseerd door één duidelijke structuur of organisatie maar door zelf radicaliserende groepen die enkel de naam 'Rote Armee Fraktion' gebruikten (Kolinsky, 1988).

De zwakkere structuur van de RAF is niet te vergelijken met de sterke hiërarchische structuur van de RB (TTSRL, 2008a). De RB kende een sterke structuur en hiërarchie met aparte cellen in Milaan, Turijn, Genua, Rome en Napels. Deze cellen kregen instructies van een bovenstaand strategisch management of *direzione strategica* die de politieke lijn formuleerde en het budget beheerde (Caselli & Della porta, 1991) en daarnaast een uitvoeringscomité of *comitato esecutivo* die de acties coördineerde. Er was dus een duidelijk nationaal leiderschap. De verschillende cellen werden op hun beurt verder onderverdeeld in brigades die dan opnieuw werden gesplitst in kleinere cellen of commando's van 3 à 5 personen (Alexander & Pluchinsky, 1992; TTSRL, 2008a). De RB had ook een 'logistiek front' dat wapens en documenten moest leveren (Caselli & Della Porta, 1991) en een specifiek orgaan dat instond voor de rekrutering van nieuwe leden: *Fronte Operaio* (werkfront). Vooraleer iemand lid kon worden van RB, werd hij/zij door dit orgaan grondig gescreend. *Fronte Operaio* organiseerde ook evenementen waar mogelijke sympathisanten op af kwamen (Della Porta, 1995a; 1995b).

Om haar activiteiten uit te breiden over heel Italië paste de RB tijdens de jaren '70 haar structuur aan en werd er onderscheid gemaakt tussen 'regular' leden en 'irregular' leden. *Regulars* waren militanten die voltijds met de organisatie bezig waren en volledig clandestien leefden. *Irregulars* waren betrokken bij de organisatie maar behielden hun 'normale' openbare leven. Zo behielden ze hun job en contact met familie. Doordat ze niet ondergronds leefden, konden ze gemakkelijker contact leggen met sympathisanten. Enkel de *regulars* werden deel van de verticale structuur en konden zo opklimmen in de hiërarchie. Om een *regular* te worden, werden nieuwe rekruten ideologisch geïndoctrineerd (Della

Porta, 1995a; 1995b) en grondig *gescreend*. De RB telde volgens Seton-Watson (1988) in 1978 zo'n 300 'regular' leden en 2000 tot 3000 sympathisanten.

Vanaf 1977 ging de RB definitief over tot het gewapend verzet in het streven naar een communistische staat en ze wilde daarom een 'Partito Comunista Combattente' of strijdende communistische partij oprichten. De organisatie probeerde zich verder uit te bouwen maar werd steeds meer een 'absolute monarchie' en hiërarchischer gestructureerd. Het uitvoeringscomité coördineerde zo alles (Caselli & Della Porta, 1991).

Kijken we tot slot naar AD dan zien we dat de organisatie in haar beginperiode uit afzonderlijke cellen bestond in Parijs en Lyon die op hun beurt verdeeld waren in commando's (Dartnell, 1995; Borremans, 2004). Het was een netwerk van losse groepen die met elkaar samenwerkten en eenzelfde naam gebruikten (Moxon-Browne, 1988). De leden in Parijs en Lyon hadden ook een andere mening en visie wat uiteindelijk leidde tot de splitsing van AD in 1982 in 'Action Directe Internationale' (ADi) in Parijs en 'Action Directe Nationale' (ADn) in Lyon. De internationale afdeling ADi wilde de strijd internationaler aanpakken en ging over tot het vermoorden van bepaalde individuen, de nationale afdeling ADn bleef zich richten op Franse doelwitten. Zowel ADi als ADn waren onderverdeeld in cellen van 5 of 6 leden (Dartnell, 1995; Alexander & Pluchinsky, 1992). Eind 1985 telde ADi nog vijf leden en ADn nog één lid. Uiteindelijk kende AD zijn einde in 1987 (Alexander & Pluchinsky, 1992).

2.3.2 Achtergrond van de leden

Wie waren de leden van de RAF, RB en AD? Hadden ze allen eenzelfde opleiding en achtergrond? Opvallend is in ieder geval dat de individuen die deel uitmaakten van de terroristische bewegingen zelf geen slachtoffer waren van uitbuiting (zoals in de kolonies), onrecht of ongelijkheid wat radicalisering zou kunnen staven. De meeste terroristen hadden een degelijke opleiding gekregen en kwamen eerder uit de midden- en zelfs hogere klassen (Chalk, 1996).

Radicalisering hangt af van het individu zelf, hoe hij gebeurtenissen percipieert. Wanneer dit individu zelf niet akkoord gaat met iets (corrupte regering of de onrechtvaardige dood van een onschuldige demonstrant) zal hij of zij het geweld vlugger goedkeuren. Ook de groep speelt een belangrijke rol. Eenmaal lid van een groep versterken de andere leden je visie en ideologie wat verdere radicalisering teweeg brengt. Leden raken zodanig overtuigd van hun ideologie en doelstellingen dat ze alle realiteitszin verliezen (Crenshaw, 1981).

De leden van de linkse terreurorganisaties hadden elk hun eigen kenmerken en achtergrond. Bij de RAF zien we dat Ulrike Meinhof werkte als journaliste voor een links magazine, moeder was van twee kinderen en een bekende figuur was op tv en radio. Andreas Baader was dan weer een pestkop, maakte zijn school niet af en had veel aandacht nodig (Stefanik, 2009). Toch zijn er ook gelijkenissen tussen

de leden. Als we kijken naar de samenstelling van de linkse terroristen (waaronder de RAF) in West-Duitsland zien we dat twee derde van de leden mannelijk waren en dat bijna de helft van de linkse terroristen een universitaire opleiding genoot. Twee derde van de leden waren geboren na de Tweede Wereldoorlog (Kolinsky, 1988).

De meeste leden van de linkse terreurorganisaties in Italië kwamen in tegenstelling tot de RAF niet uit de universiteiten maar vooral uit de middelbare scholen en fabrieken. Toch is er een verband met de protesten van de universiteitsstudenten en de massale mobilisering van eind jaren '60 want net op het ogenblik van de afname van hun succes ontstond het terrorisme (Tarrow, 1991).

De meeste leden kwamen uit extreem linkse bewegingen zoals 'Sinistra Proletaria' of uit de communistische partij 'PCI' en waren afkomstig uit de arbeidersklasse. Tegen 1977 waren bijna alle leden van de eerste generatie gearresteerd en leek de organisatie ten dode opgeschreven. Toch werden nieuwe rekruten gevonden en werd de organisatie een tweede leven gegeven. De nieuwe leden waren vooral jonger, geboren tussen 1950 en 1955, en niet zoals de meeste leden van de eerste generatie geboren tussen 1945 en 1950. Deze nieuwe generatie had de protesten tijdens de jaren '60 veel minder bewust meegemaakt (Caselli & Della Porta, 1991).

Over de achtergrond van de leden van AD is weinig geweten. AD werd in 1979 opgericht door individuen die vroeger actief waren geweest in andere Franse terreurorganisaties, meer bepaald in het links anarchistische GARI (Groupes d'Action Révolutionnaires Internationalistes) en in het maoïstische NAPAP (Noyaux Armés pour l'Autonomie Populaire); organisaties die op hun beurt ontstonden uit kleine organisaties uit de mei '68 periode. GARI en NAPAP smolten samen en vormden Action Directe (Dartnell, 1995; Laufer, 1988). We kunnen ervan uit gaan dat leden van AD al een tijdje betrokken waren bij linkse terreurorganisaties. Zo was Jean-Marc Rouillan een van de leiders van GARI en later ook een leidersfiguur bij AD (Dartnell, 1995).

2.3.3 Besluit

De RAF, RB en AD hadden een gelijkaardige structuur met aparte cellen die actief waren in de grootste steden. Deze cellen telden niet veel leden en hadden bij de RAF en AD veel autonomie. Het is duidelijk dat de RB de sterkste en meeste hiërarchische structuur had. In vergelijking met de RAF en AD telde de RB ook meer leden en sympathisanten. Dit heeft vooral te maken met het discours van de RB dat vooral antikapitalistisch was en waarbij de arbeiders meer betrokken werden.

Een belangrijke doel van de linkse terreurorganisaties was de communicatie met de massa om deze te betrekken in hun strijd. Hoe dit praktisch in zijn werk ging wordt in het volgende hoofdstuk besproken.

2.4 Communicatie

“The only goal the RAF seemed to have was to get as many headlines as possible. They believed that a revolution could be incited through repeated press coverage of their guerrilla fight against the German state.” (Cook, 1982, p. 170)

Zoals reeds eerder vermeld is onder het discours van de linkse terreurorganisaties was de communicatie met de massa voor de terreurorganisaties heel belangrijk. Het discours diende voor een groot deel om nieuwe leden te rekruteren en sympathie te winnen. De aanslagen die ze pleegden, waren symbolisch en bedoeld als propaganda voor hun strijd, ideologie en doelstellingen. Het was dan ook belangrijk om hun boodschap duidelijk te kunnen maken en hun daden te rechtvaardigen aan het publiek. Ze hoopten zo de sympathie te wekken en de massa te betrekken.

In het voorgaande stuk over de *modus operandi* werd al verwezen naar Marighela's handboek over de stadsguerrilla. Beïnvloeding van de media is volgens Marighela belangrijk voor guerrillastrijders, zoals Marighela (1970, in Bryon, 2009, p. 26) zegt: *“Modern mass media, simply by announcing what the revolutionaries are doing, are important instruments of propaganda. (...) The war of nerves – or the psychological war – is a fighting technique based on the direct or indirect use of the mass media. (...) Its purpose is to demoralize the government. By it we can spread false, or contradictory, information [and] sow (...) anxiety, doubt and uncertainty among the agents of the regime. In psychological warfare the government is at a disadvantage and therefore censors the means of communication. Censorship of course has a boomerang effect, since it leads to unpopularity”*.

2.4.1 Communicatiemiddelen

Het belangrijkste communicatiemiddel van alle linkse terreurorganisaties waren de communiqués. Er waren communiqués die een aanslag rechtvaardigden en commentaar gaven op een actuele gebeurtenis en er waren langere verhandelingen met een ideologische boodschap (Alexander & Pluchinsky, 1992). Over de inhoudelijke boodschap kunt u meer terugvinden in het hoofdstuk over het discours vanaf pagina 30.

Wanneer we de communiqués van RAF, RB en AD vergelijken, zijn er een groot aantal gelijkenissen:

1. Indien het een aanslag betrof, begonnen alle communiqués met een verwijzing naar de datum en een weergave van de feiten. Daarna volgde een uitleg over het doelwit en waarom net dat individu of instituut werd uitgekozen.

Voorbeeld RAF (1972a):

“Am Donnerstag, den 11. Mai 1972 - dem Tag, an dem die Bombenblockade der US-Imperialisten gegen Nordvietnam begann -, hat das Kommando Petra Schelm im Frankfurter Hauptquartier des V Armee-Corps der amerikanischen Streitkräfte in Westdeutschland und Westberlin drei Bomben mit einer Sprengkraft von 80 kg TNT zur Explosion gebracht.”

Voorbeeld RB (Brigate Rosse, 2012) van 3 maart 1972:

“Venerdì alle ore 9 le BRIGATE ROSSE hanno arrestato di fronte allo stabilimento della Siemens il dirigente IDALGO MACCHIARINI.”

2. Vervolgens werd er gerefereerd naar achterliggende doelstellingen en ideologie waarbij er vaak verwijzingen waren naar theorieën van Marx, Lenin, Mao en andere linkse intellectuelen.
3. Communiqués eindigden altijd met een aantal slogans en oproepen naar het volk. Naast de communiqués die ze zelf naar de persagentschappen stuurden, waren er ook linkse magazines die eigen boodschappen en communiqués publiceerden. In Duitsland was dat het magazine ‘Radikal’, in Italië ‘Il Bollettino’ en in Frankrijk ‘L’Internationale’ (Alexander & Pluchinsky, 1992).

Voorbeeld van de RAF (1979b):

“Der Kampf hört nie auf! Zerschlage den US-Imperialismus und seine Basen überall auf der Welt! Organisiert den bewaffneten Widerstand in Westeuropa!

Baut die Antiimperialistische Front in den Metropolen auf! Solidarität mir dem Kampf des palästinensischen Widerstands gegen die imperialistische Endlösung! Solidarität mit dem Antiimperialistischen Widerstand in der Türkei! Kommando Andreas Baader”

Door de evolutie in de telecommunicatiesector, de opkomst van de kabeltelevisie en de groei van kranten, konden terreurorganisaties de massa veel sneller bereiken. De terreurorganisaties konden hun strijd zo actueel houden en proberen om sympathie te wekken bij de bevolking (Chalk, 1996). De terreurorganisaties rekenden steeds op deze media om hun ideologische boodschappen te verspreiden naar de massa. Maar toen de media gewend raakten aan de kleinere aanslagen moest de organisatie wel grotere aanslagen plegen om op te vallen. Hierdoor kwam er ook steeds meer druk van de politie en van de staat (Della Porta, 1995a). Om ook na gevangenschap in het spotlicht te blijven, gingen de gevangen terroristen over tot hongerstakingen en klaagden ze de overheid aan voor mishandelingen (Varon, 2004; Kolinsky, 1988; Merkl, 1995). Buiten de gevangenis ging de strijd verder en werden brutalere aanslagen gepleegd die vooral in het teken stonden van de bevrijding van gevangen RAF-leden (Merkl, 1995).

Het is duidelijk dat communicatie een heel belangrijk punt was binnen de strategie van de linkse terreurorganisaties. De RAF, RB en AD probeerden alle hun daden te verantwoorden via communiqués. Met de communicatiemethode van de RAF, RB en AD hebben we het laatste kenmerk van de terreurorganisaties besproken. In het volgende en laatste hoofdstuk van deel één wordt nagegaan of de organisaties gelijkaardige oorzaken van verval kenden.

3. Verval

Elke golf van terrorisme kent zijn opkomst, consolidatie en verval. Het verval van een terroristische organisatie wordt meestal gekenmerkt door een combinatie van factoren. Om het einde van een bepaalde terreurorganisatie te begrijpen, is het belangrijk om de algemene afname van een terreurgolf en niet van één organisatie te bestuderen (Cronin, 2009).

Ross en Gurr maken het onderscheid tussen externe factoren en interne factoren die leiden tot verval. Externe factoren zijn het verhinderen (via arrestaties of doden van terroristen) van mogelijk succes van een organisatie en het afschrikken (via overheidsmaatregelen) van terroristen. De ontstaansfactoren kunnen ook gewijzigd worden. Interne factoren hebben te maken met verlies aan motivatie en publieke sympathie, met desintegratie van de organisatie of met generatieconflicten (TTSRL, 2008a). Volgens McCauley (2011) spreken we in het geval van linkse terreurorganisaties over een 'ontregeld groepseinde'. Hierbij kenden de organisaties hun einde door een combinatie van factoren. Het was volgens McCauley (2011, p. 201) *'an outcome forced by events the terrorists cannot control, including loss of leaders, loss of group members and dwindling support'*. Cronin (2009) maakt het onderscheid tussen zes verschillende oorzaken van verval: falen, repressie, onthoofding, onderhandelingen, succes en heroriëntatie. Deze oorzaken van verval worden hieronder toegepast op de linkse terreurorganisaties.

3.1 Falen

De meeste terreurorganisaties eindigen na falen. Door het niet-behalen van de doelstellingen valt een organisatie uiteen. Geweld leidt meestal ook niet tot de verhoopte sympathie, publieke steun en verandering maar werkt eerder omgekeerd en brengt zo enkel angst en vernieling teweeg (Cronin, 2009).

Inzake het falen van een terreurorganisatie maakt Cronin (2009) het onderscheid tussen implosie en marginalisering van een terreurorganisatie. Implosie heeft op zich ook enkele mogelijke oorzaken. Een organisatie kan imploderen door het bestaan van een generatieconflict, door een interne strijd binnen de organisatie of doordat ze minder efficiënt wordt door de toenemende druk van ordediensten. Tot slot kan een terreurorganisatie spontaan de activiteiten stopzetten, bijvoorbeeld omdat een staat amnestie verleent aan terroristen. Naast de implosie van een generatie kan een terreurorganisatie ook marginaal worden en de steun en sympathie van het volk (definitief) verliezen. Dit kan het geval zijn als de ideologie en doelstellingen irrelevant worden of wanneer de organisatie het contact met de massa verliest omdat ze onder druk staat of interne problemen kent. Er kan ook een foute keuze gemaakt worden op het vlak van gekozen doelwitten wat antipathie creëert bij veel mensen.

Hieronder worden de oorzaken van faling van de RAF, RB en AD uitgelegd.

3.1.1 Generatieconflict

Indien een terreurorganisatie bestaat uit verschillende generaties kan de overgang tussen deze generaties leiden tot spanningen binnen de organisatie (Cronin, 2009). De RAF kende drie generaties die elk hun eigen kenmerken hadden. Een eerste generatie was actief van 1970 tot 1972 en kwam voort uit de protestcultuur van de jaren '60. Vanaf 1973 was er geen echte eenheid van commando meer waarna de tweede en derde generatie zelf acties planden en uitvoerden. De acties werden niet meer georganiseerd door één duidelijke structuur of organisatie maar door zelf radicaliserende groepen (Merkl, 1995). De eerste generatie pleegde, geïnspireerd door de vrijheidsbewegingen in Derde Wereldlanden, een reeks symbolische bomaanslagen tot de meeste leden in 1972 gearresteerd werden. Een tweede, hoofdzakelijk jongere, generatie probeerde nu op te staan maar moest haar discours wat aanpassen nu de oorlog in Vietnam zo goed als afgelopen was en richtte zich vooral op de bevrijding van de gevangen 'eerste generatie' met als hoogtepunt de *Duitse Herfst* in 1977. Na de mislukte kaping van een vliegtuig (zie pagina 39) kreeg de organisatie een sterke morele tik. Baader en Ensslin pleegden zelfmoord nadat ze het nieuws vernamen. De sympathie voor de organisatie daalde en de rekrutering verliep stroef, de organisatie raakte geïsoleerd en werd irrelevant (Cronin, 2009).

De RB kende vier generaties (Alexander & Pluchinsky, 1992). Vanaf 1979 versplinterde de RB door discussies tussen de gevangen eerste generatie en de nieuwe leden. De oude generatie vond dat de nieuwe generatie bureaucratisch en militair georganiseerd was en slecht communiceerde met de arbeidersklasse en de protestbeweging (Caselli & Della Porta, 1991).

3.1.2 Interne strijd

Interne disputen kunnen hun steentje bijdragen tot het einde van de terroristische organisaties. Elk lid heeft zijn eigen visie over het discours, de doelwitten en het gebruik van geweld, wat kan botsen met de visies van andere leden. Er kan ook een strijd zijn om het leiderschap (Cronin, 2009).

Bij de RAF waren er discussies over het al dan niet gebruiken van geweld (Della Porta, 1995b). Leden van de RAF protesteerden ook vaak tegen het elitaire leiderschap dat hen niet betrokken bij beslissingen en discours (Cronin, 2009).

Ook bij de RB haalden interne discussies de organisatie uiteen. De hoop op een grote revolutionaire beweging leek na een tijd ver weg en er ontstond een strijd om het leiderschap. Er was ook ontevredenheid over de geïsoleerde positie waarin de RB begin jaren '80 beland was (Caselli & Della Porta, 1991). Door interne discussies rond modus operandi en ideologie splitste de RB in 1984 enerzijds in de 'Fighting Communist Party' (RB-FCP) en anderzijds de 'Union of Fighting Communists' (RB-UCC). De RB-FCP vond dat er een revolutionaire voorhoede moest zijn in het

gewapend verzet, politiek was hierbij minder belangrijk. De RB-UCC vond dan weer dat het gewapend verzet van een revolutionaire voorhoede moest samengaan met een actief en gepolitiseerd proletariaat (Alexander & Pluchinsky, 1992).

Binnen de AD was er vooral discussie over de mate waarin de organisatie internationaal actief zou moeten zijn. Uiteindelijk splitste AD in 1982 in een nationale (ADn) en internationale (ADi) vleugel (Alexander & Pluchinsky, 1992).

3.1.3 Aanvaarding van een exit

Het aanvaarden van een exit was vooral in Italië een belangrijke oorzaak van het einde van de RB. Er werden meerdere wetten (in 1979 en 1982) goedgekeurd waarbij terroristen die zich aangaven en hielpen bij het onderzoek strafverminderingen of amnestie kregen. Zo waren er 130 *pentiti* of spijtoptanten na de goedkeuring van de wet in 1982. Door deze vrijwillige overgaven, het lopende onderzoek en de repressie tegen de organisatie kende de RB vanaf 1982 zijn verval (Cronin, 2009).

De strafvermindering of compensatie die een terrorist kreeg, hing af van de mate waarin men meewerkte of van welke info men kon geven. Indien men een of meerdere kameraden aangaf, werd een levenslange opsluiting vervangen door een gevangenisstraf van 10 tot 12 jaar. In 1986 werd een nieuwe wet goedgekeurd die ook strafverminderingen gaven aan terroristen die geen informatie gaven. Er kwam ook begeleiding voor de gevangenen zodat ze zich konden aanpassen aan een ‘normaal leven’ (Della Porta, 1995a).

Ook in Frankrijk kregen terroristen die zichzelf aangaven strafverminderingen en dit met de antiterrorismewet van 9 september 1986 (Guillaume, 1993). In West-Duitsland is er nergens melding van een dergelijke wetgeving.

3.1.4 Gewijzigde precondities & irrelevante ideologie

Een van de precondities was het instabiele politieke klimaat en het verraad van de linkse partijen. In Duitsland en Italië werd het politieke systeem stabiel tijdens de jaren '70 en '80. In Italië werden de jaren '70 gekenmerkt door meer dan tien verschillende regeringen en drie vervroegde verkiezingen in 1972, 1976 en 1979. Vanaf de jaren '80 is er terug meer stabiliteit en evenwicht (Della Porta, 1993).

Met de val van de Berlijnse muur in 1989, de implosie van de Sovjetunie in 1991 en het einde van de Koude Oorlog kreeg de marxistisch-leninistische ideologie een ferme deuk en erkenden veel linkse terreurorganisaties in het Westen het einde van een extreem linkse revolutionaire periode en de irrelevantie van de communistische ideologie (Cronin, 2009; TTSRL, 2008a). Alexander en Pluchinsky (1992) halen de irrelevante ideologie aan als voornaamste reden van verval omdat het aantal sympathisanten sterk daalde en er geen nieuwe leden meer gerekruteerd werden.

Er was ook de ontkenning van de terreurorganisaties dat de gebeurtenissen van mei '68 en Nieuw Links al een tijdje op hun terugweg waren. Zo schatte AD in Frankrijk de gebeurtenissen van 1968 en het *gauchisme* verkeerd in. AD zag niet in dat het gauchisme had gefaald in zijn poging om een massa op de been te brengen. Het buitenparlementaire protest was intussen sterk verminderd en mei '68 en het gauchisme waren weggedeemsterd (Dartnell, 1995).

3.1.5 Verlies aan contact met mensen

De linkse terreurorganisaties zagen zichzelf als een voorhoede van de massa. Deze massa moest dan ook betrokken worden in het discours. Het was echter niet gemakkelijk om contact te houden met de mensen. Door hun clandestiniteit, repressie en interne problemen werd het steeds moeilijker om zich op het volk te concentreren maar waren ze meer bezig met het overleven als organisatie (Cronin, 2009). Zoals Cronin (2009, p.107) zegt *'the secrecy and organizational dispersion necessary to evade the police worked against their central purpose of communicating with the masses'*.

De RB trachtte dit nog op te lossen met 'doppia militanza' waarbij het onderscheid werd gemaakt tussen *regular* en *irregular* leden (zie pagina 46). De RAF en AD probeerden dan weer in de jaren '80 samen te werken om een sterker front te vormen (Cronin, 2009).

3.1.6 Foute doelwitten

Elk op hun beurt verloren de linkse terreurorganisaties de steun en sympathie van het volk door verkeerde (brutale) aanslagen.

Een reeks aanslagen in mei 1972 (het mei-offensief) betekende een keerpunt voor de RAF. De terreurorganisatie dacht nog steeds de sympathie te krijgen van een groot deel van de bevolking voor hun anti-imperialistische strijd. De aanslagen van mei '72 hadden echter angst gecreëerd en de RAF werd nu eerder als een criminele organisatie gezien dan als een revolutionaire. De linkse sociale bewegingen veroordeelden het geweld ook. Zo verloor de RAF de steun van de bevolking en van de sociale bewegingen. Leden die deel uitmaakten van de tweede en derde generatie werden aangetrokken door het gewelddadige karakter en voerden hun terroristische acties vaak nog agressiever en gewelddadiger uit. De oorspronkelijke leden, zoals Meinhof en Baader, konden weinig begrip opbrengen voor het verwonden of gijzelen van onschuldige mensen. Niet enkel de gewone leden keerden hun rug naar het brutale, dodelijke geweld maar ook de massa en de linkse bewegingen vonden dit een stap te ver. Zo verloor de organisatie haar verhoopte steun (Merkl, 1995).

De RB kon in het begin nog op enige sympathie rekenen maar toen de aanslagen gewelddadiger en dodelijker werden, keurden de meeste burgers het geweld af. Na de dood van Aldo Moro in 1978 keurde zowat iedereen het geweld af (Seton-Watson, 1988). Het lichaam van Moro werd na 55 dagen dood teruggevonden in een auto, geparkeerd tussen het partijbureau van de communisten en dat van de

christen-democraten. Dit omdat hij een coalitie probeerde te vormen tussen de beide partijen. Voormalig premier Moro was echter populair en geliefd in Italië en zijn dood leidde tot protesten en nieuwe antiterrorismewetten. Ook sommige gevangenen RB-leden gingen niet akkoord met Moro als doelwit. De dood van Moro had duidelijk een averechts effect. De publieke steun verminderde sterk, de politie trad nu nog harder op en de groep kende interne discussies (Cronin, 2009). Naast de moord op Moro mislukten er ook een aantal campagnes zoals de kidnapping van de Amerikaanse generaal James Lee Dozier. Hierdoor was de solidariteit binnen de hele RB verdwenen (Caselli & Della Porta, 1991). Om te overleven moest men vervolgens geld en wapens zien te vinden en werden hun daden ook gewelddadiger. Al snel verloor men de sympathie van het volk (Della Porta, 1995a).

3.2 Repressie, arrestaties & overheidsmaatregelen

Repressie is de meeste logische vorm van tussenkomst door de overheid. Geweld wordt met geweld beantwoord. Staten reageren vaak hard op terrorisme en hebben als belangrijkste doelen de terreurorganisatie te stoppen en het vertrouwen van het volk terug te winnen (Cronin, 2009). De golf van linkse terreur kende zijn einde vooral door de arrestatie van vele terreurleden en de stokkende rekrutering (Chalk, 1996).

Wanneer kernleden van een organisatie gearresteerd werden, betekende dit vaak een sterke tik voor de organisatie en al dan niet het einde. Om als organisatie te blijven functioneren, zijn er volgens Alexander en Pluchinsky (1992) drie zaken noodzakelijk: de gevangenen moeten actief blijven en hun strijd vanuit de gevangenis verder zetten, de vrije leden moeten actief blijven en zich herorganiseren en ideologisch moeten alle leden op eenzelfde lijn blijven. Dit is duidelijk toepasbaar op de RAF en RB waar we steeds opnieuw een nieuwe generatie zien ontstaan na de arrestatie van een aantal kernleden.

Na het 'mei-offensief' van de RAF in 1972 begon de Duitse politie een intensieve zoektocht wat al snel leidde tot de arrestatie van de kopstukken in juni van datzelfde jaar (TTSRL, 2008a). De nieuwe generaties stonden steeds onder druk en hadden het moeilijk om te overleven (Merkel, 1995). Net als in Italië en Frankrijk kwamen er ook nieuwe antiterrorismemaatregelen en -wetten. De antiterrorismewet van 1974 maakte het de advocaten van de gevangenen moeilijker en er werden hen bepaalde rechten ontnomen. Hongerstakingen werden ook verboden omdat men dat zag als chantagemiddel om betere gevangeniscondities te verkrijgen (Groenewold, 1993). Na de 'Duitse Herfst' in 1977 kwam er ook een contactverbod (Kontaktsperre) tussen de gevangenen omdat men vreesde dat gevangenen RAF-leden aanslagen organiseerden vanuit de gevangenis (Varon, 2004). Tot slot werden gevangenen RAF-leden soms opgesloten in isoleercellen. Het was er steeds dodelijk stil en het licht werd er om het uur aan en uit gedaan. Praten met andere gevangenen werd bestraft. Alle middelen loonden om de gevangenen tot waanzin te drijven en hun moraal naar beneden te halen (Groenewold, 1993).

In Italië kwam er in de ontstaansperiode van de RB een zwak antwoord van de Italiaanse regering. De meeste agenten hadden een zwakke opleiding en training genoten en er werden te weinig mensen tewerkgesteld. Er was ook een gebrek aan communicatie tussen de verschillende ordediensten, wat pas goed werd aangepakt met de oprichting van een centrum dat alle informatie verzamelde (Della Porta, 1993). Pas in 1974 kwamen er nieuwe maatregelen om de georganiseerde criminaliteit te bestrijden. Het voorarrest werd verruimd tot maximum 8 jaar en er stonden nu ook zwaardere straffen op overvallen en ontvoeringen. In 1975 werd de wapenwetgeving aangepast en konden ordediensten gemakkelijker huiszoeken verrichten en verdachten langer vasthouden. Deze wetten drongen het geweld echter niet terug (Della Porta, 1993; TTSRL, 2008b). Er waren geen speciale veiligheidsinstituten tijdens de jaren '70 en de bestaande diensten waren slecht voorzien en slecht voorbereid (Della Porta, 1995a). Pas op het einde van de jaren '70 werd de politiewerking efficiënter. Agenten kregen een betere training en de samenwerking tussen de verschillende ordediensten verbeterde. Met de toename van het geweld, kregen de ordediensten ook veel steun van het publiek (Seton-Watson, 1988).

Door arrestaties tussen 1982 en 1985 verloor AD de meeste van zijn leden (Alexander & Pluchinsky, 1992). Na een reeks aanslagen in 1982 nam de regering strengere antiterrorismemaatregelen. Er kwam ondermeer een staatssecretaris voor publieke veiligheid, de wapenwetgeving werd herbekeken en AD werd als organisatie verbannen (Moxon-Browne, 1988). In 1986 werd een nieuwe antiterrorismewet goedgekeurd die ondermeer nieuwe gerechtelijke en politie-organen creëerde. Er werden ook 'super rechters' aangesteld die meer macht hadden en die samenwerkten met de geheime diensten. Het gerecht kon verdachten ook langer vasthouden en strengere straffen uitspreken (Guillaume, 1993; TTSRL, 2008b).

3.3 'Onthoofding'

Een terreurorganisatie kent volgens Cronin (2009) mogelijk zijn verval doordat de leiders van de organisatie gevangen genomen of gedood worden. Dit sluit aan bij de vorige oorzaak van verval: repressie. Leiders zijn belangrijk omdat ze de organisatie sturen en zorgen voor een politiek motief (legitimering) om aanslagen te plegen. Ze overtuigen hun leden ervan dat geweld de enige optie is en dat hun daden correct en juist zijn. Het is efficiënter een leider van een terreurorganisatie te arresteren zodat het publiek zich kan informeren over zijn uiteindelijke lot. Zo wordt het voor iedereen duidelijk dat de leider illegale daden uitvoerde. De arrestatie van een leider kan de groep verlammen en belangrijke informatie opleveren. Arrestatie kan echter ook negatieve gevolgen hebben. De leider kan wellicht blijven communiceren met zijn organisatie en kan (vervroegd) vrijgesproken worden. Dit kan dan weer leiden tot verdere radicalisering en brutaler geweld.

De RAF en RB kenden hun definitieve einde niet na de arrestaties van hun leiders. Er stond steeds een nieuwe generatie klaar om het geweld verder te zetten. Maar zowel bij de RAF en RB zien we de

terreurorganisaties veranderen. Na de arrestatie van de eerste generatie leiders nam het geweld toe, werden de organisaties brutaler en werden er minder symbolische aanslagen gepleegd. Hierdoor verloren de organisaties de weinig overgebleven sympathie. Zo kunnen we stellen dat de arrestaties van de eerste generatie leiders onrechtstreeks leidde tot het verval van de linkse terreurorganisaties (Cronin, 2009).

In Duitsland verloor de RAF veel sympathie na de arrestatie (en dood) van ondermeer Meinhof, Baader en Ensslin. Zij waren de leiders van de eerste generatie die zich verzetten tegen het systeem en die geen onschuldige slachtoffers wilden maken. Dit kon op enige sympathie rekenen bij de bevolking. Meinhof, Baader en Ensslin gingen ook niet akkoord met de brutaliteit van de tweede generatie (Varon, 2004).

De RB kende ook onrechtstreeks zijn einde door de arrestatie van de leiders. In april 1981 was er de arrestatie van kopstuk Mario Moretti (Pluchinsky, 1982). Vervolgens riep een andere leider, Renato Curcio, op 19 april 1981 op tot de strategische terugtocht van de RB. Hierop legde de helft van de Rode Brigadisten de wapens neer. Vele anderen waren ondertussen gearresteerd of hadden zichzelf aangegeven (Vander Velpen, 1986).

Ook het gesplitste AD kende zijn definitieve einde na een reeks arrestaties. De internationale ADi eindigde na arrestatie van de vier leiders - Nathalie Ménigon, Jean-Marc Rouillan, Joëlle Aubron en Georges Cipriani - in 1987 in hun boerderij nabij Orléans (Dartnell, 1995).

3.4 Onderhandelingen, succes of heroriëntatie

Cronin (2009) heeft het ook over onderhandelingen, succes van een organisatie en heroriëntatie als mogelijke oorzaken van verval. Deze factoren zijn echter niet van toepassing op de linkse terreurorganisaties. Onderhandelingen kunnen het geweld verminderen en informatie over een terreurorganisatie opleveren. Er is weinig weet over onderhandelingen tussen de RAF, RB of AD en hun respectievelijke overheden. Uit onderzoek blijkt dat meer dan 80% van de terroristische groepen die actief waren sinds 1968 (tot 2009) niet onderhandelden (Cronin, 2009).

Wanneer een terreurorganisatie haar doelstellingen behaalt en succes boekt, kan dit het einde betekenen van het geweld. Succes heeft veel te maken met de acceptatie van (een deel van) de bevolking van de doelstellingen van de terreurorganisatie (Cronin, 2009). Hoewel er in het begin nog sympathie was voor de RB en AF, bij een deel van de bevolking, daalde deze sympathie sterk naarmate het geweld toenam (Varon, 2004).

Tot slot kan een terreurorganisatie overgaan tot andere vormen van geweld of zijn tactiek van geweld herzien (Cronin, 2009). Dit was echter ook niet van toepassing op de linkse terreurorganisaties.

3.5 Besluit

De RAF en RB kenden hun ondergang door een combinatie van falen en repressie. Ze kenden beide enkele generaties die elk hun eigen stijl hadden. Er was ook continu een interne discussie over het gebruik van geweld en ideologie. Zo splitste de RB in RB-FCP en RB-UCC, AD splitste in ADi en ADn.

De belangrijkste oorzaak van verval was wellicht het verlies van de sympathie van de bevolking. Zeker vanaf de tweede generatie van de RAF en de RB werd het geweld brutaler en werd de strijd minder symbolisch. Door het gebrek aan steun en sympathie moesten de organisaties strijden om te overleven en niet langer in functie van hun oorspronkelijke doelstellingen. Deze oorspronkelijke doelstellingen en ideologie werden ondertussen irrelevant. Gedurende de jaren '70 was het succes van mei '68 en Nieuw Links op zijn terugweg. De oorlog in Vietnam liep ten einde en er was meer politieke stabiliteit.

Tot slot begonnen de ordediensten efficiënter te werken en zetten strengere wetgeving en maatregelen druk op de terreurorganisaties. Wetten die strafverminderingen toekenden aan terroristen die zichzelf aangaven, werden door deze terroristen wellicht als een geschenk uit de hemel beschouwd.

4. Algemeen Besluit

Algemeen kunnen we zeggen dat er duidelijke gelijkenissen zijn tussen de RAF, RB en AD. Ten eerste kenden ze alle gelijkaardige precondities. Er waren de frustraties en ontevredenheid bij jongeren die een wijziging van het systeem wilden. Er was kritiek op de consumentenmaatschappij en het kapitalisme die ongelijkheid creëerden, ze steunden de vrijheidsbewegingen in Derde Wereldlanden en ze keurden de bemoeizucht af van Westerse landen in deze landen. Centraal stond hierbij de oorlog in Vietnam. Verder was men teleurgesteld in de traditionele linkse partijen die de linkse idealen schijnbaar achter zich lieten. Uiteindelijk radicaliseerden enkele jongeren doordat de massademonstraties niets leken op te brengen en ook reageerden ze tegen de harde reactie van de ordediensten.

Ten tweede is er het discours dat bij de drie terreurorganisaties hoofdzakelijk anti-imperialistisch en antikapitalistisch was. De organisaties speelden in op de ideeën en gevoelens die leefden onder de bevolking zoals de oorlog in Vietnam of de ongelijkheid in de samenleving. Zo probeerden ze nieuwe sympathisanten aan te trekken.

Een volgend kenmerk dat werd besproken, is de modus operandi. Hier zien we dat de linkse terreurorganisaties vooral bomaanslagen pleegden tegen symbolische gebouwen en personen. Ze viseerden vooral managers van bedrijven en vertegenwoordigers van werkgeversorganisaties (antikapitalisme), politieke partijen en het Amerikaanse leger (anti-imperialisme). Naarmate er meer leden werden gearresteerd, werden ook magistraten en rechters aangevallen als blijk van vergelding. Opvallend hierbij is de toename aan geweld bij de RAF en de RB door de toegenomen brutaliteit van de tweede en derde generatie en doordat de organisaties steeds meer moesten vechten om te overleven. De structuur van de RAF, RB en AD is een volgend kenmerk dat werd vergeleken. De organisaties hadden een gelijkaardige structuur met aparte cellen die actief waren in de grootste steden en die veel autonomie hadden. De RB had een meer uitgebouwde structuur en beter georganiseerd ledenbestand dan de RAF en de AD. Dit heeft vooral te maken met het discours van de RB dat vooral antikapitalistisch was en in het begin sterk gericht was op de fabrieken en de 'uitgebuite' arbeiders.

Tot slot werd het verval van de terreurorganisaties besproken. Het verval kenmerkte zich door een combinatie van factoren. De terreurorganisaties faalden om sympathie te wekken bij de bevolking en kenmerkten zich door interne discussies en splitsingen. Het discours leek in de jaren '70 ook niet langer relevant. Door de efficiëntere werking van de ordediensten en een nieuwe antiterrorismewetgeving moesten de organisaties steeds meer strijden om te overleven. Toen steeds meer of zelfs alle (zoals bij de AD) terroristen werden opgepakt, kenden de organisaties uiteindelijk hun ondergang.

In het volgende deel van deze masterproef wordt nagegaan in welke mate de Belgische terreurorganisatie CCC (Cellules Communistes Combattantes) gelijkaardig was aan de RAF, RB en AD.

DEEL 2: De CCC vergeleken met de RAF, RB en AD

In dit tweede deel worden de kenmerken van de CCC vergeleken met de transnationale kenmerken van de RAF, RB en AD. Dit deel is in eenzelfde structuur opgebouwd als deel één. Eerst wordt het ontstaan van de CCC besproken, daarna de kenmerken zoals het discours en de modus operandi van de organisatie en tot slot het verval.

1. Ontstaan

De organisatie CCC (°1982) is pas veel later ontstaan dan de RAF (°1970), de RB (°1970) en zelfs de AD (°1979). Zijn dezelfde precondities en veroorzakers dan wel van toepassing? De vraag is ook of de CCC wel op evenveel sympathie kon rekenen als de RAF of RB in hun beginjaren.

1.1 Precondities van de CCC

Wanneer we de precondities van de RAF, RB en AD vergelijken met die van de CCC dan kunnen er een aantal geschrapt worden. De CCC ontstond niet uit de tegencultuur van de jaren '60, de oorlog in Vietnam was al een tijdje voorbij en België had geen traditie van terreurbewegingen. De massademonstraties uit de jaren '60 en het 'magische' mei '68 waren al een tijdje voorbij en de afkeer tegen de gevestigde orde en cultuur was weggedeemsterd. Toch moet het terrorisme van CCC zijn precondities hebben. De Koude Oorlog was nog steeds bezig en de strijd van de RAF, RB en AD tegen het imperialisme en het kapitalisme was nog steeds actueel. Blijven als mogelijke precondities over: de ontevredenheid over de politieke situatie, het imperialisme en zijn instituten en het illegale karakter. Voorts speelde de CCC vooral in op de (vreedzame) massabetogingen tegen de plaatsing van NAVO-raketten in België.

1.1.1 Instabiele politiek

België was eind jaren '70 en begin jaren '80 politiek heel instabiel. Tussen 1979 en 1981 werden vijf regeringen gevormd. In de herfst van 1981 volgden opnieuw verkiezingen waarbij de christen-democraten een nederlaag leden. Dit leidde tot een herstelbeleid en tot de terugkeer van Wilfried Martens. In december kwam er een coalitie tot stand tussen liberalen (PVV/PRL) en christen-democraten (CVP/PSC). Deze nieuwe regering was sterk neoliberal en stapelde de buitenlandse schulden verder op om bepaalde dossiers en projecten te kunnen financieren. De regering nam ook impopulaire maatregelen zoals de devaluatie van de Belgische frank en saneringen in de sociale sector. De werkloosheid verminderde echter niet (Borremans, 2004; Bryon, 2009).

1.1.2 Ontevredenheid over de politiek: de rakettenkwestie & imperialisme

Er was ook de ‘rakettenkwestie’ waarbij België de plaatsing van 48 NAVO-kruisraketten in het Waalse Florennes had goedgekeurd. Er was veel protest tegen deze plaatsing van de raketten wat leidde tot grote antiraketbetogingen. Ondanks de massabetogingen en de interne discussies bij de Vlaamse christen-democraten gingen de andere regeringspartijen akkoord met de installatie, die dan ook werd uitgevoerd in 1985 (Vander Velpen, 1986; Borremans, 2004). De rakettenkwestie is een centraal punt bij de CCC en vormt een belangrijk motief voor aanslagen. We kunnen de anti-NAVO houding kaderen binnen een anti-imperialistische strijd die de CCC voerde tegen politieke, economische en militaire centra die het imperialisme uitvoerden. Voor de CCC stond de NAVO hierbij als doelwit centraal (Vander Velpen, 1986).

1.1.3 Sociaal klimaat

België kende sinds 1974 economische problemen. Besparingen en maatregelen die sindsdien waren genomen, troffen vooral de lagere en middenklasse. Er was een sterke toename van werkloosheid en armoede (Witte, Craeybeckx & Meynen, 1990). Net als bij de andere linkse terreurorganisaties probeerde de CCC hierop in te spelen met een antikapitalistisch discours met als bedoeling het proletariaat achter zich te scharen.

1.2 Trigger causes van de CCC

“Carette decided that left-wing propaganda was not effective enough and subsequently started the formation of an urban guerrilla group.” Atkins (2004, in Bryon, 2009 p. 28)

Bij de RAF, RB en AD werden verschillende *trigger causes* vermeld die individuen na een bepaalde gebeurtenis verder deden radicaliseren. De CCC ontstond echter in een ander tijds kader, in een minder anti-autoritaire sfeer en in een kleiner land dan de RAF, RB en AD waardoor er sowieso minder individuen konden radicaliseren. Bij het ontstaan van de CCC staat één persoon centraal: Pierre Carette.

1.2.3 Triggerende gebeurtenis: Carette ontmoet Oriach

Een mogelijke oorzaak en *trigger* tot radicalisering van Pierre Carette lijkt het contact dat hij vanaf eind 1979 heeft met de Franse gevangene terrorist Frédéric Oriach. Beide mannen hebben dezelfde leeftijd en zitten op dezelfde golf lengte wat hun ideeën rond gewapende strijd betreft. Na zijn vrijlating in april 1980 wordt Oriach in juli van datzelfde jaar alweer opgepakt na het plegen van een aanslag. Carette bezoekt Oriach meerdere malen in de gevangenis en er is een sterke briefwisseling tussen de beide heren. Oriach blijft ook pamfletten en artikels verspreiden met de oproep te strijden voor het communisme. Carette verliest steeds meer realiteitszin en raakt beïnvloed door de woorden van Oriach. Volgens Oriach heeft een legale werking geen enkele zin en moet de witte terreur beantwoord worden met geweld en met rode terreur. Oriach wordt opnieuw vrijgelaten op 14

september 1981 waarna hij samen met Carette het magazine 'Subversion' opricht waarmee ze een politieke lijn willen uitwerken en aanhangers voor hun strijd willen aantrekken (Vander Velpen, 1986).

1.2.4 Mobiliserende symbolen

In principe kunnen de mobiliserende symbolen - momenten waarbij een terreurorganisatie zich dicht bij een revolutie waant - van de RAF, RB en AD zoals *mei '68* of de *Cubaanse revolutie* overgenomen worden door de CCC. Toch zullen vooral de massademonstraties in België (en andere West-Europese landen) tegen de plaatsing van NAVO-raketten een morele steun geweest zijn voor de CCC. Hoewel de derde (en laatste) campagne van de CCC, de Pierre Akkerman-campagne (zie pagina 69), gericht was tegen het pacifisme van de massabetogingen moeten deze betogingen de terreurorganisatie ervan overtuigd hebben dat een revolutie misschien wel mogelijk was. De CCC hoopte wellicht sympathisanten te lokken en een revolutionaire strijd te ontketenen.

Een andere morele steun was de aanwezigheid van de andere linkse terreurorganisaties in het Westen. Hoewel deze hun hoogtepunt alle voorbij waren, overleefden ze wel en gaf dit de CCC wellicht het gevoel dat ze niet alleen stonden in hun strijd. Zoals in het communiqué (Cellules Communistes Combattantes, 1984a, p.50) staat na de aanslag op NAVO-pijpleidingen: "*Van Portugal tot de BRD, van Italië tot Ierland, van Griekenland tot Spanje... steekt er een wind op van hoop en strijd, die alle volkeren in de strijd tegen het imperialisme verenigt.*".

1.3 Besluit

Het terrorisme van de CCC kende zijn voedingsbodem in een ander klimaat dan de RAF, RB en AD die ontstonden uit de studentenprotesten van de jaren '60. Het studentenactivisme kende in België niet dezelfde omvang en een ander thema stond centraal: de spanningen tussen Vlaanderen en Wallonië. Vlaanderen nam vanaf de jaren '60 economisch de bovenhand ten opzichte van Wallonië: de productiviteit van Vlaamse ondernemingen nam toe en Vlaanderen trok meer investeringen aan in de technologiesector. De Waalse bedrijven situeerden zich vooral in de traditionele staal- en metaalsector. Door de slechtere economie waren er op dat moment veel stakingen in Wallonië. Er was ondertussen ook een taalstrijd gaande tussen Vlaanderen en Wallonië en in 1962 werden ook de 4 taalgebieden in België vastgelegd. In deze sfeer ontstonden nationalistische bewegingen in Wallonië zoals het Front Democratique des Francophones (FDF) en het Rassemblement Wallon (RW). Zo beheerste niet de Nieuws Linkse politiek maar wel de nationalistische bewegingen het jaar 1968 en splitste bijvoorbeeld de Leuvense Universiteit (Laufer, 1988).

België kende ook niet die breuklijnen in de samenleving die er waren in Frankrijk, West-Duitsland en Italië. Volgens Laufer (1988) heeft dit te maken met het politieke systeem in België: de pacificatiedemocratie, waarbij de klassen veel minder duidelijk zijn en er een cultuur van overleg is.

Daarenboven kent België een relatief geweldloze geschiedenis wat geen goede voedingsbodem is voor terrorisme. Het linkse terrorisme in België leek overgewaaid te zijn vanuit de buurlanden en kende zijn ontstaan doordat een kleine groep mensen de West-Duitse RAF, Italiaanse RB en Franse AD wilden nabootsen en zich daarbij richtten tegen alle politieke en sociale issues die op dat moment ‘hot’ waren. Carette had al langer interesse en sympathie voor de buitenlandse terreurbewegingen maar de CCC zelf ontstond door een aantal katalysatoren: ideologie en politieke overtuiging, de plaatsing van de NAVO-kruisraketten en de massale oppositie daartegen, een mindere economie en hogere werkloosheid, de aanpak van het protest door de politieke instituties (Laufer, 1988).

In het volgende hoofdstuk worden de aanslagen van de CCC overlopen. Hierbij worden steeds het doelwit, de modus operandi en de verklaring van de CCC voor de aanslag beschreven. Zo wordt een beeld geschetst van de precieze doelwitten en het discours van de organisatie.

2. De aanslagen

Hieronder volgt een overzicht van de 23 aanslagen die de CCC pleegde. Het onderstaande overzicht en het schema werden gemaakt op basis van de gegevens van de website START (<http://www.start.umd.edu/start/>) wat staat voor 'The National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism', Vander Velpen (1986), Alexander & Pluchinsky (1992), Borremans (2004), De Bondt (1996) en de communiqués van de CCC (<http://www.cellulescommunistescombattantes.be/trad/NL/cellen.htm>). Hieronder worden de aanslagen en de bijhorende verklaringen van de CCC kort omschreven. Daarna wordt alles nog eens samengevat in een schema. Via dit overzicht wordt getracht het discours en de modus operandi van de CCC weer te geven om zo een beter beeld te krijgen van de organisatie.

We kunnen de aanslagen van de CCC onderverdelen in drie campagnes. De eerste campagne, 'Oktobercampagne' genoemd, begon op het moment dat de massa zich politiek mobiliseerde tegen de installatie van NAVO-raketten in België en er hierdoor druk werd uitgeoefend op de regering. De campagne was dan ook gericht tegen het imperialisme en de installatie van de NAVO-kruisraketten. De tweede 'Karl Marx-campagne' was gericht tegen symbolen van het kapitalisme (Vander Velpen, 1986) en de derde en laatste campagne de 'Pierre Akkerman-campagne', was gericht tegen 'het militarisme van de bourgeoisie en het pacifisme van de kleinburgerlijke bevolking' (Cellules Communistes Combattantes (CCC), 1985a, p. 83). Verder onderscheiden we acht periodes van geweld.

2.1 Oktobercampagne

2.1.1 Aanslagen tegen Litton, MAN en Honeywell

- **Data & doelwitten:** Op het ogenblik dat de massa zich politiek mobiliseert tegen de plaatsing van NAVO-raketten (op zijn hoogtepunt 400.000 mensen) en er druk uitgeoefend wordt op de regering komt de CCC naar voren. De drie aanslagen begin oktober spelen in op deze massabetogingen en zijn alle gericht tegen leveranciers van de NAVO. Op 2 oktober 1984 wordt Litton Business International aangevallen. Dit bedrijf is een producent van het besturingssysteem van NAVO-raketten. Een dag later wordt een aanslag gepleegd tegen het bedrijf MAN dat rakettdragers en -lanceerders produceert en tot slot wordt op 8 oktober Honeywell aangevallen, een producent van elektronicasystemen voor de besturing van de NAVO-raketten (Vander Velpen, 1986).
- **Modus operandi:** Bij Litton en Honeywell wordt een bom gebruikt die men van op afstand laat ontploffen. Bij de aanslag op MAN worden vijf snelkookpannen, gevuld met elk 30l brandstof, onder vrachtwagens geplaatst (De Bondt, 1996). Zowel bij de aanslag op Litton als MAN is

de verhoopte schade er niet. Bij Litton is de bom slecht geplaatst en bij MAN raken, ondanks de middelen, slechts vier vrachtwagens beschadigd, Honeywell is wel een relatief succesje met veel materiële schade (Borremans, 2004).

- Verklaring CCC: Het taalgebruik van de CCC is heel stoer ondanks de ‘mislukte’ aanslagen. In communiqués verklaart de CCC dat de aanslagen verantwoord zijn binnen de strijd tegen het imperialisme en tegen de plaatsing van de 48 kruisraketten. De arbeiders worden opgeroepen om niet langer vreedzaam te betogen of te staken want dit heeft enkel geleid tot nederlagen. Er is ook kritiek op de vredesbeweging die volgens de CCC een voorspelbare nederlaag zal leiden (Vander Velpen, 1986).

2.1.2 Aanslagen tegen PVV/PRL en CVP

- Data & doelwitten: Op 15 oktober wordt het onderzoeksinstituut van de liberale partijen PVV en PRL aangevallen en op 17 oktober volgt het secretariaat van de christen-democratische partij CVP. De PVV, PRL en CVP zetelden in de toenmalige regering en stonden in voor de goedkeuring van de installatie van de NAVO-raketten in België (De Bondt, 1996; Vander Velpen, 1986).
- Modus operandi: Bij de aanslag tegen de PVV en PRL wordt een bom in het gebouw gegooid. De benedenverdieping van het onderzoeksinstituut raakt zwaar beschadigd maar er vallen geen gewonden (Borremans, 2004). Ook de aanslag op de CVP brengt veel schade teweeg en het gebouw moet worden gesloopt (Vander Velpen, 1986).
- Verklaring CCC: Ze rechtvaardigen de aanslagen tegen de twee regeringspartijen omdat deze betrokken waren bij de ‘oorlogsvoorbereiding’. Ze hekelen ook de linkse partij PVDA die een ‘lakei van de burgerij’ is en het antifascisme dat leeft bij de uitgebuite arbeiders (Vander Velpen, 1986).

2.1.3 Drie aanslagen tegen de NAVO

- Data & doelwitten: Eerst pleegt de CCC een aanslag op 26 november 1984 tegen twee telecommunicatiemasten op de luchthaven van Bierset. Op deze luchthaven staan de Mirage-V-jachtbommenwerpers gestationeerd, onder commando van de NAVO. Op 12 december 1984 volgen tegelijkertijd enkele bomaanslagen tegen pijpleidingen die de NAVO-legers bevoorraden. Een derde aanslag volgt een maand later op 15 januari 1985 tegen SHAPE (supreme headquarters allied powers europe), een commandocentrum van de NAVO-troepen (Vander Velpen, 1986).

- Modus operandi: De telecommunicatiemasten worden met een bom opgeblazen. De aanslag op de NAVO-pijpleidingen daarentegen wordt heel professioneel aangepakt. Via bompakketten worden kraankamers opgeblazen waarop een vuurzee ontstaat. Het toeleveringsnetwerk is uiteindelijk drie dagen buiten gebruik. Bij de aanslag op SHAPE wordt een bomauto gebruikt en is er veel materiële schade. Er vallen geen slachtoffers (Borremans, 2004; Vander Velpen, 1986).
- Verklaringen CCC: De CCC toont de gebrekkige beveiliging aan van de NAVO via aanslagen in het land waar hun hoofdkwartier zich bevindt. De CCC hekelt ook het pacifistische karakter van de vredesbewegingen die volgens hen gecontroleerd worden door de burgerij. De CCC verwijst ook naar de andere linkse terreurgroepen die strijden tegen de NAVO en ze voelen zich hierdoor aangemoedigd (De Bondt, 1996; Vander Velpen, 1986). Ondanks het feit dat de aanslagen weinig opbrengen en enkel angst zaaien, beweert de CCC dat ze iets verwezenlijkt hebben: de bewustmaking van de arbeiders (Vander Velpen 1986).

2.2 Karl Marx-campagne

2.2.1 Aanslag tegen VBO en vergelding tegen rijkswacht

- Data & doelwitten: Aanslag op 1 mei 1985 tegen het hoofdkwartier van het ‘Verbond van Belgische Ondernemingen’ (VBO) uit solidariteit met de uitgebuite arbeiders. Doordat men de rijkswacht de schuld geeft voor de twee onschuldige slachtoffers die vallen bij de aanslag op de VBO wordt op 6 mei een vergeldingsactie gepleegd tegen de rijkswacht in Sint-Pieters-Woluwe (Vander Velpen, 1986).
- Modus operandi: Bij de VBO werd een bomauto geplaatst. Er werden waarschuwingsspamfletten rondgestrooid die waarschuwden voor een explosie en de rijkswacht werd verwittigd om de buurt rond de auto te ontruimen (Vander Velpen, 1986). Door een slechte reactie van en communicatie tussen de ordediensten vielen er uiteindelijk twee doden (twee brandweermannen) en 13 gewonden (Borremans, 2004). Als reactie op de slachtoffers werd de rijkswacht gevisieerd. Er werden explosieven geplaatst op een vensterbank waarbij enkele computers beschadigd raakten (Vander Velpen, 1986).
- Verklaring CCC: De aanslag tegen het VBO vond plaats uit solidariteit met de uitgebuite arbeiders en binnen het antikapitalistisch discours. De CCC betreurt de twee dodelijke slachtoffers en schuiven de verantwoordelijkheid door naar de rijkswacht (Vander Velpen, 1986).

2.2.2 Aanslagen tegen Siebelgaz, Fabrimétal en een belastingkantoor

- Data & doelwitten: De aanslag tegen Siebelgaz, een gas- en elektriciteitsbedrijf, vond plaats op 8 oktober 1985. Op 12 oktober werden ook Fabrimétal, een associatie van bedrijven in de metaalsector, en een belastingkantoor in Charleroi het slachtoffer van de CCC. Deze drie aanslagen vonden plaats in de week voor de verkiezingen van 13 oktober 1985 (Vander Velpen, 1986).
- Modus operandi: Bij het bedrijf Siebelgaz in Laken ontplofte een bomauto. Hierbij werd een bestelwagen (de bomauto) onder de loopbrug tussen twee gebouwen geparkeerd (De Bondt, 1996). Net als bij de aanslag op de VBO ging het om een bestelwagen die gevuld was met gasflessen en dynamiet. De materiële schade was groot (Vander Velpen, 1986). Er werd opnieuw een luidspreker op het dak van de bomauto gemonteerd die voorbijgangers waarschuwde en er werden waarschuwingspamfletten rondgestrooid (Borremans, 2004). Bij de aanslagen op Fabrimétal en het belastingkantoor in Charleroi werden ook explosieven gebruikt en was er enkel materiële schade (Borremans, 2004).
- Verklaringen CCC: Er is vooral kritiek op de politieke partijen. De linkse partijen worden afgestempeld als verraders. De CCC roept op om de verkiezingen te boycotten of om niet te gaan stemmen (Vander Velpen, 1986).

2.2.3 Aanslagen tegen vier banken

- Data & doelwitten: In twee dagen tijd worden vier banken getroffen door de CCC. Eerst de BBL in Etterbeek en Generale Bank in Charleroi op 4 november 1985 en de dag erna de Manufactures Hannover Bank in Antwerpen en de Kredietbank in Leuven. Deze aanslagen vonden plaats tijdens de beslissende week van de formatiegesprekken (Vander Velpen, 1986).
- Modus operandi: Bij de BBL in Etterbeek werd een bestelwagen met explosieven geplaatst, de dader vluchtte weg naar een andere auto en gebruikte daarbij een vuurwapen tegen een passerende bewaker (Borremans, 2004). De voorbijgangers werden opnieuw gewaarschuwd door een sirene op het dak van de bestelwagen (Vander Velpen, 1986).
In de Generale Bank in Charleroi werd een kofferbom (tijdbom) geplaatst. Dit was de eerste aanslag die overdag plaatsvond, opnieuw waarschuwde de CCC de aanwezigen met pamfletten waarna alles ontruimd werd. De voorgevel werd weggeblazen (Vander Velpen, 1986). Ook bij de aanslag op de 'Manufactures Hannover Bank' werd een tijdbom gebruikt en werden waarschuwingspamfletten rondgestrooid. Ondanks de aanwezigheid van veiligheidsdiensten - die nog ter plaatse waren door de aanslag op de Generale Bank eerder die dag - slaagde de CCC erin deze bom te plaatsen in het centrum van de stad. Er is enkel

materiële schade (Vander Velpen, 1986). Op 5 november in de namiddag stappen twee mannen de Kredietbank in Leuven binnen met waarschuwingspamfletten. Ze plaatsen er opnieuw een kofferbom. Het gebouw wordt ontruimd en er is opnieuw veel materiële schade (Vander Velpen, 1986).

- Verklaringen CCC: Aanslagen tegen de financiële oligarchie. De BBL, Generale Bank en Kredietbank waren op dat moment de drie grootste banken van België en beheerden een groot deel van het spaargeld in het land. Manufactures Hannover Bank was een grote bank in de Verenigde Staten met vestigingen in België. In een van die vestigingen werd de tijdbom geplaatst (CCC, 1985b).

2.3 Pierre Akkerman-campagne

In oktober 1985 startte de CCC de 'Pierre Akkerman-campagne' gericht tegen de pacifistische massabetogingen. De CCC was van oordeel dat de vredesbeweging zou uitsterven na de verkiezingsoverwinning van rechts in oktober 1985 en na de definitieve plaatsing van de NAVO-raketten.

2.3.1 Aanslagen tegen Infosermi en Pierre Galand

- Data & doelwitten: De eerste aanslag van de 'Pierre Akkerman-campagne' vond plaats op 19 oktober 1985 en was gericht tegen Infosermi, een informatiedienst van het Belgische leger. De volgende dag werd de voorzitter van CNAPD, de Franstalige vredesbeweging, Pierre Galand geïdoleerd (Vander Velpen, 1986).
- Modus operandi: Tegen Infosermi werd een bomaanslag gepleegd met materiële schade tot gevolg. Naar Pierre Galand werd een molotov cocktail gegooit (Vander Velpen, 1986).
- Verklaring CCC: Infosermi wierf volgens de CCC jongeren aan uit het proletariaat en vervolgens werden die jongeren een 'gewapende huurling van de bourgeoisie'. De CCC verzetten zich tegen de imperialistische oorlog waarbij proletariërs andere proletariërs moesten doden om de belangen van de bourgeoisie te dienen (CCC, 1985b).

2.3.2 Aanslagen tegen Motorola, Bank of America & NAVO-pijplijn

- Data & doelwitten: De aanslag op 5 november 1985 tegen de Amerikaanse elektronica-producent Motorola vond plaats terwijl de Amerikaanse president Reagan een bezoek bracht aan de NAVO. Motorola is een leverancier van de NAVO. Een maand later, op 4 december 1985, volgt een aanslag tegen de Bank of America. Op 6 december volgt de

laatste aanslag van de CCC, tegen een kraankamer van een NAVO-pijplijn (Vander Velpen, 1986).

- Modus operandi: Net als bij de meeste voorgaande aanslagen werd tegen Motorola een kofferbom (tijdbom) gebruikt en werden waarschuwende pamfletten verspreid. Dit is ook het geval bij de Bank of America. Hier stapte één man de bank in Antwerpen binnen, hing een kofferbom aan een radiator en legde enkele pamfletten neer bij de receptie. Tot slot was er de aanslag op een kraankamer van een NAVO-pijplijn. De CCC waarschuwde hierbij het station van Oudenaarde (Vander Velpen, 1986).
- Verklaringen CCC: De aanval tegen Motorola was gericht tegen de NAVO en daarmee gepaard gaande tegen het Amerikaanse imperialisme. Er was vooral kritiek op de vredesbeweging. De massale demonstratie ‘van de kleinburgerlijke pacifisten’ van 150.000 mensen op 20 oktober 1985 werd door de CCC afgestempeld als een flop. Ze hadden het ook over de rechtse terreur van de Bende van Nijvel die hen blijkbaar goed uit kwam want daardoor zou de regering een steeds meer antidemocratisch programma aannemen, wat dan weer de ware aard van de overheid zou aantonen (De Bondt, 1996; Vander Velpen, 1986). De aanslag tegen de Bank of America kon passen binnen de ‘Karl Marx-campagne’ maar in het communiqué is er toch vooral kritiek op de vredesbeweging. De radicale actievoerders, die opgepakt werden na een korte bezetting van de vliegbasis in Florennes, zijn in de ogen van de CCC verraders en nutteloze pacifisten (Vander Velpen, 1986).

2.4 Overzicht

Tabel 3: overzicht aanslagen CCC

DATUM	LOCATIE	DOELWIT	CAMPAGNE	DETAIL DOELWIT	MODUS OPERANDI	SCHADE / SLACHTOFFERS
2/10/1984	Evere	Litton Business International	Oktober – campagne	productie van navigatiesystemen voor kruisraketten van NAVO	bomaanslag	materiële schade
3/10/1984	Dilbeek	MAN	Oktober – campagne	productie van Pershing II raketten dragers en - lanceerders van NAVO	vijf brandbommen (combinatie brandstof & snelkookpannen)	bepaalde schade, slechts drie bommen ontploffen
8/10/1984	Evere	Honeywell	Oktober – campagne	productie elektronicasystemen voor kruisraketten	bomaanslag	materiële schade
15/10/1984	Elsene	Onderzoeks - instituten PVV en PRL	Oktober – campagne	regerende partij die instond voor de goedkeuring voor de installatie van de NAVO-raketten in België	bom in gebouw gegooid	materiële schade
17/10/1984	Gent	Secretariaat CVP	Oktober – campagne	regerende partij die instond voor de goedkeuring voor de installatie van de NAVO-raketten in België	bom in gebouw gegooid	materiële schade

DATUM	LOCATIE	DOELWIT	CAMPAGNE	DETAIL DOELWIT	MODUS OPERANDI	SCHADE / SLACHTOFFERS
26/11/1984	Bierset	Twee telecommunicatie-masten	Oktober – campagne	luchthaven van Mirage 5 bommenwerpers die onder bevel stonden van NAVO	bomaanslag	twee communicatie - masten kapot
12/12/1984	Ittre - Glons - Ensival - Gages Gastuche	Kraankamers NAVO - pijpleidingen SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe)	Oktober - campagne	Toeleveringsnetwerk NAVO-legers	bompakketten	olieverlies en vuurzee
15/01/1984	Sint-Stevens-Woluwe		Oktober - campagne	commandocentrum militaire troepen NAVO	bomauto	materiële schade
1/05/1985	Brussel	VBO	Karl Marx - campagne	werkgeversorganisatie	bestelwagen met gasflessen en dynamiet	13 gewonden, twee doden
6/05/1985	Sint-Pieters-Woluwe	Kantoor van Rijkswacht	Karl Marx - campagne	ordedienst	explosieven op vensterbank	computers beschadigd
8/10/1985	Laken	Siebelgaz	Karl Marx - campagne	gas- en elektriciteitsbedrijf	bestelwagen met gasflessen en dynamiet	materiële schade
12/10/1985	Charleroi	Fabrimétal	Karl Marx - campagne	associatie van bedrijven in metaalsector	bom	materiële schade
12/10/1985	Charleroi	Belastingkantoor	Karl Marx - campagne		bom	materiële schade
19/10/1985	Namen	Infosermi	Pierre Akkerman - campagne	informatiedienst leger	bom	beperkte schade
20/10/1985		Pierre Galand	Pierre Akkerman - campagne	(pacifistische) voorzitter vredesbeweging	molotov cocktail	materiële schade (auto kapot)
4/11/1985	Etterbeek	Bank Brussel Lambert	Karl Marx - campagne	Bank	bomauto & eerste gebruik vuurwapen	materiële schade
4/11/1985	Charleroi	Generale Bank	Karl Marx - campagne	Bank	bom in koffer	voorgevel weg
4/11/1985	Charleroi	Manufactures Hannover Bank	Karl Marx - campagne	Bank	tijdbom	materiële schade
5/11/1985	Leuven	Kredietbank	Karl Marx - campagne	Bank	bom in koffer	materiële schade
5/11/1985	Watermaal-Bosvoorde	Motorola	Pierre Akkerman - campagne	Elektronica- leverancier NAVO	bom in koffer	materiële schade
4/12/1985	Antwerpen	Bank of America	Pierre Akkerman - campagne	Bank	bom in koffer	materiële schade
6/12/1985	Wortegem - Petegem	Kraankamer NAVO-pijplijn	Pierre Akkerman - campagne	bevoorrading navo	bomaanslag	olieverlies
6/12/1985	Versailles (Fra)	Central European Operating Agency	Pierre Akkerman - campagne	beheer NAVO-pijpleiding	bomaanslag	materiële schade

3. Kenmerken van de CCC

Na dit overzicht van de aanslagen van de CCC worden nu, net als in deel één, de verschillende kenmerken van de terreurorganisatie overlopen en vergeleken met de RAF, RB en AD: discours, modus operandi, structuur en communicatie.

3.1 Discours

<i>CONTRE LA GUERRE IMPÉRIALISTE, LA GUERRE CIVILE ! Organisons-nous, et frappons sans relâche ! EN AVANT VERS LA CONSTRUCTION DE L'ORGANISATION COMBATTANTE DES PROLÉTAIRES ! EN AVANT VERS LA RÉVOLUTION COMMUNISTE ! TOUT LE POUVOIR AUX TRAVAILLEURS !</i> <i>(CCC, 1985c)</i>

Zoals duidelijk werd in het voorgaande hoofdstuk startte de CCC drie verschillende campagnes: de Oktobercampagne tegen het imperialisme en de NAVO, de Karl Marx-campagne tegen het kapitalisme en de Pierre Akkerman- campagne tegen het militarisme van de bourgeoisie en het pacifisme van de burgerij (Vander Velpen, 1986; Borremans, 2004; Bryon, 2009).

Centraal in het discours stond de strijd tussen het proletariaat en de imperialistische bourgeoisie. Men wilde vooral de instituties van de bourgeoisie raken. Het uiteindelijke doel, de machtsovername van de bourgeoisie, zou men bereiken in drie fasen. In een eerste fase van ‘gewapende propaganda’ probeerde men de massa aan te spreken, het klassenbewustzijn te vergroten en sympathie op te wekken. Daarna zouden revolutionaire krachten zich bundelen tot een voorhoede van het proletariaat. Tot slot zou men de heerschappij van de bourgeoisie stoppen en deze vervangen door een dictatuur van het proletariaat. Dit hield in dat het volk op de eerste plaats kwam. Ze schetsten ook een beeld van de samenleving die ze in gedachten hadden: er zouden enkel nog staatsbedrijven zijn, de gezondheidssector en het onderwijs moesten gratis worden en men zou de monarchie en de bourgeoisie afschaffen. De CCC streed voor een communistisch regime en een aangepast economisch systeem ten dienste van de mens (Borremans, 2004).

Net als bij de RAF, RB en AD zien we bij de CCC een antikapitalistisch, anti-imperialistisch en anti-Amerika discours en kritiek op de politieke partijen. Het discours en ideologie zijn door Carette dan ook voor een groot stuk overgenomen van de RAF, RB en AD.

3.1.1 Anti - NAVO / anti - imperialisme

Net zoals de RAF en AD was de CCC vooral gericht tegen de NAVO. De NAVO werd als symbool van het imperialisme gezien. Er was ook veel kritiek bij de bevolking in West-Europa inzake de plaatsing van NAVO-kruisraketten. Hierbij speelden de terreurorganisaties in op het gevoel dat heerste onder de massa om zo de sympathie te (her)winnen voor hun daden (zoals bijvoorbeeld de RAF en RB die kenden begin jaren '70). Zoals we in het hoofdstuk over de aanslagen (vanaf pagina 65) van de CCC zagen, werden een aantal leveranciers (Litton, MAN, Honeywell) van de NAVO gevisieerd alsook de NAVO zelf (antennes, pijpleidingen). Daarnaast werden aanslagen gepleegd tegen de politieke partijen PVV/PRL en CVP die verantwoordelijk waren voor de installatie van de NAVO-raketten.

De CCC ging ervan uit dat er een nieuwe imperialistische oorlog naderde. Dit had te maken met de plaatsing van de NAVO-raketten, de spanningen tussen West- en Oost-Europa en de wapenwedloop. Daarnaast werden steeds meer beslissingen genomen door supranationale organen zoals het IMF, NAVO en de Europese Gemeenschap die vaak ingingen tegen de wil van het volk. De NAVO had hierin een belangrijke positie daar het een uiting was van de unificatie van de imperialistische strategie (Laufer, 1988).

3.1.2 Anti - kapitalisme

Net als de RAF, RB en AD richtte de CCC zich tot de uitgebuite arbeidersklasse. Aanslagen werden gepleegd tegen het Verbond van Belgische Ondernemingen en tegen vier banken die volgens de CCC een onderdeel vormden van de financiële oligarchie (CCC, 1985a). Een deel uit het communiqué (CCC, 1985d, p. 6) verspreid na de aanslag op het VBO: *“De uitbuiting van onze arbeid door de gulzige bourgeoisie duurt lang genoeg. Laten wij ons verenigen, mannen en vrouwen, Belgen of vreemdelingen, Walen of Vlamingen, onze strijd is dezelfde : het is de strijd van de uitgebuiten, van het proletariaat, het is de strijd van de volkeren!”*.

3.1.3 Anti - politiek

De bourgeoisie werd verweten een marionet te zijn van de Verenigde Staten en verkeerd te regeren. Zo werden er verschillende aanvallen gepleegd tegen symbolen van de imperialistische bourgeoisie (VBO, Siebelgaz, Fabrimétal) (Laufer, 1988). Net zoals bij de RAF, RB en AD was er ook kritiek op de linkse partijen. De PVDA (Partij van de Arbeid) was volgens de CCC niet links genoeg meer en hield volgens de organisatie een revolutionaire strijd tegen. Zoals de CCC (1985e, p. 19) in een open brief aan de PVDA zei: *“De hele kracht van het antagonisme is het drijfzand van het reformisme te laten vastlopen, ieder ontstaan van een revolutionaire proletarische strijd onder marxistisch-leninistische leiding in de kiem te smoren, dat is de objectieve historische functie van de PVDA.”*.

3.1.4 Anti - Amerikanisme

Het Westen lijkt in de ogen van de CCC gedomineerd door de Verenigde Staten op politiek, economisch en militair vlak (Laufer, 1988). Net als de RAF, RB en AD hekelt de CCC het blindelings volgen van de Verenigde Staten door de Westerse landen en de ‘veramerikanisering’ van de maatschappij. Verder wordt de VS als leider gezien van dit imperialistische blok zoals de CCC (1984b, p. 15) formuleerde: *“Voor het imperialisme is de oorlog alleen maar een vraag van belangen, en belangen bij datgene wat voorbereid wordt, heeft de leider van het Westerse imperialisme: de USA, veel te veel.”*.

3.1.5 Besluit

Het discours van de CCC komt, ondanks het ander tijds kader, sterk overeen met dat van de RAF, RB en AD en speelt vooral in op wat leefde onder de bevolking. Ook de CCC zag zichzelf als een voorhoede die het proletariaat moest wakker schudden en wilde via zijn discours nieuwe sympathisanten en leden aantrekken. De organisatie zag zichzelf als de vertegenwoordiger van een grote groep mensen die niet akkoord ging met het beleid van de regering. Door aan te tonen dat men geen slachtoffers wilde maken en dat de aanslagen symbolisch waren, probeerde men het volk voor zich te winnen (Laufer, 1988).

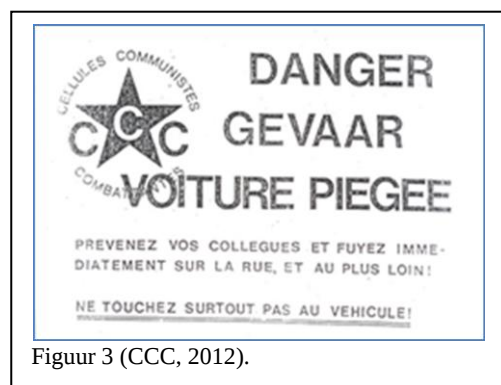
Een volgend kenmerk dat besproken wordt is de modus operandi van de organisatie.

3.2 Modus operandi

Net als bij de RAF, RB en AD werd als tactiek een stadsguerrilla gebruikt en kunnen we spreken van selectief terrorisme. Doelwitten werden goed uitgekozen en sloten aan bij het discours. Vooral de NAVO werd gevisieerd wat dan weer te maken had met de goedkeuring van de Belgische regering om kruisraketten in het Waalse Florennes te installeren. Ondanks massaal protest van de vredesbeweging en aanslagen van de CCC werden de raketten er geplaatst (Bryon, 2009).

Om de werking van de organisatie te garanderen, waren geld en wapens nodig. Oprichter Pierre Carette dook in de loop van 1984 onder en ging doelwitten verkennen, auto's stelen en zorgen voor onderduikadressen (Vander Velpen, 1986). Op 12 mei 1984 werden er wapens gestolen uit de kazerne van Vielsalm en uit de steengroeve van Scouffligny werden op 12 juni 1984 32 kisten met elk 25kg springstof gestolen. Zowel AD, RAF als CCC zouden aanslagen plegen met dit soort springstof, het was dus een goed voorbereide transnationale actie. Er werden ook banken overvallen om het clandestiene leven te kunnen financieren (Vander Velpen, 1986; Borremans, 2004; Bryon, 2009).

De aanslagen waren symbolisch en er niet op gericht om mensen te doden, maar om zoveel mogelijk (symbolische) materiële schade te veroorzaken. De ordediensten werden steeds verwittigd en op de plaats van de aanslag werden pamfletten verspreid. De CCC wilde absoluut geen onschuldige slachtoffers maken.

Figuur 3 (CCC, 2012).

Er werden bijna uitsluitend bomaanslagen gepleegd. Deze bommen werden in het begin van op afstand ontstoken maar werden na een tijd vervangen door tijdbommen in koffers. Men vermoedde zich ook soms indien men camerabewaking vreesde zoals bij de aanslag op Honeywell. Aanslagen leken goed voorbereid en werden professioneel aangepakt. De aanslagen op de NAVO- pijpleidingen zijn hiervan een goed voorbeeld.

In tegenstelling tot de RAF en RB stopte het geweld nadat de eerste (en enige) generatie gearresteerd werd. Er werden op die manier geen magistraten en rechters aangevallen als vergelding. In de 14 maanden dat de CCC actief was werden 23 aanslagen gepleegd, wat wel veel is en wat overeenkomt met de piek van de RAF in 1985.

De centrale persoon en oprichter van de CCC was Pierre Carette. In het volgende hoofdstuk wordt nagegaan of hij echt in zijn eentje handelde en hoe de organisatie gestructureerd was.

3.3 Structuur

3.3.1 Structuur van de organisatie

Er is weinig geweten over de structuur van de CCC. Men kan zich afvragen of er wel enige structuur nodig was daar het aantal leden nooit hoog geweest kan zijn. In vergelijking met de structuur van de RAF, RB en AD was het aantal leden en sympathisanten beduidend lager.

Volgens Laufer (1988) bestond de CCC uit een harde kern van 10 personen en een honderdtal sympathisanten. Dit valt echter niet met zekerheid te zeggen. Dat Pierre Carette de leider was van de organisatie lijkt logisch daar hij oprichter was van de organisatie. Verder is er weinig geweten over de structuur zelf.

3.3.2 Achtergrond van de leden

Op 16 december 1985 werden vier leden van de CCC opgepakt in Namen. Het betekende het einde van de linkse terreur in België. In tegenstelling tot West-Duitsland en Italië waar er meerdere generaties en meer sympathisanten waren en de terreur langer bleef aanhouden, duurde de terreur van de CCC slechts iets meer dan een jaar. Het is moeilijk om een precieze oorzaak voor individuele radicalisering te vinden. Het is niet omdat iemand linkse sympathieën heeft dat hij een linkse terrorist wordt. Hieronder wordt kort de achtergrond van de vier kopstukken weergegeven.

- Pierre Carette:

Kijken we naar het specifieke ontstaan van de CCC, dan zien we dat één man centraal staat: Pierre Carette. Carette is geboren op 21 september 1952 in Charleroi en maakt de studentenprotesten van eind jaren '60 bewust mee, hij heeft sympathie en contact met linkse bewegingen. Hij begint in 1972 als zelfstandig drukker in Sint-Gillis waar hij vooral drukwerk doet voor linkse en anarchistische bewegingen. Carette raakt gefascineerd door de strijd van Duitse RAF en de hongerstakingen van gevangenen RAF-leden. Hij bezoekt de gevangenen enkele keren en richt een steuncomité op dat communiqués van de RAF verspreidt. In juli 1979 stopt Carette met het RAF-steuncomité. Hij blijft echter in linkse kringen rondhangen en richt in 1981 'Les Ateliers Graphiques' op waar mensen met een extreem linkse voorkeur samen komen en in 1982 'DOCOM' dat communiqués publiceert van terreurorganisaties. Er hangen veel jongeren rond in de drukkerij, waaronder Bertrand Sassoye.

Een belangrijke invloed op Carette en het ontstaan van de CCC was Frédéric Oriach. Deze Franse terrorist beïnvloedde Carette in zijn denken en doen en trok hem naar de gewapende strijd. Samen richtten ze Subversion op wat de eerste stap was in de gewapende strijd met als doel een politiek kader uit te werken en sympathisanten te lokken. Later inspireerde Oriach Carette tot de oprichting van de legale steungroep 'Ligne Rouge' die de spreekbuis van de

CCC zou worden (Vander Velpen, 1986). Hij zou de CCC later ook aan financiële en logistieke steun helpen (Vander Velpen, 1986; Borremans, 2004).

- Bertrand Sassoye:

Sassoye werd in 1963 geboren in Ukkel en kende een moeilijke schoolcarrière. Hij hing al vroeg rond in Brusselse extreem linkse en anarchistische milieus en kwam zo ook in contact met de drukkerij van Carette. In 1978 werd hij lid van het steuncomité voor de RAF-gevangenen. In 1982 deserteerde hij tijdens zijn legerdienst en ging hij clandestien leven (Borremans, 2004).

- Didier Chevolet:

Chevolet werd geboren in 1955 in Congo maar groeide op in Brussel. Hij was een middelmatige leerling op school en volgde een opleiding tot graficus op de Brusselse kunstschool. In 1981 richt hij samen met Carette de drukkerij 'Les Ateliers Graphiques' op. Hij speelde samen met Pascale Vandegheerde een belangrijke rol in het tijdschrift Ligne Rouge en werd samen met haar een belangrijke medestander van Carette. Werd actief lid van de CCC in 1985 (Borremans, 2004).

- Pascal Vandegheerde:

Vandegheerde werd geboren in 1957 in Etterbeek. Ze was een heel goede leerling op de middelbare school. Ze werkte vrijwillig in Ateliers Graphiques bij Carette en begon zich politiek te engageren bij Ligne Rouge. Werd actief lid in 1985 (Borremans, 2004).

3.3.3 Besluit

Drie van de vier beschreven leden werden geboren in de jaren '50. Geen van allen kunnen ze de anti-autoritaire tijdsgeest van de jaren '60 bewust hebben meegemaakt. De vier leden zullen wel sympathie gehad hebben voor linkse ideeën en voor de strijd van de RAF, zo waren Carette en Sassoye lid van een steuncomité voor de RAF in de jaren '70.

Het is pas nadat Carette de Fransman Oriach ontmoet dat hij verder radicaliseert en uiteindelijk overgaat tot terreur. Chevolet en Vandegheerde waren betrokken bij de organisatie en de publicatie van communiqués en magazines maar ze werden pas actief lid en pleegden pas aanslagen in 1985, hetzelfde jaar dat de CCC haar einde kende. De organisatie had slechts een klein aantal leden in vergelijking met de RAF en RB en kende in tegenstelling tot deze ook geen nieuwe generaties die de strijd verder zetten.

Als laatste kenmerk wordt de communicatiemethode van de CCC besproken.

3.4 Communicatie

Voor de CCC was communicatie met het publiek, net als bij de RAF, RB en AD, cruciaal in de strijd. Via verklaringen probeerde de CCC zijn daden te rechtvaardigen en sympathisanten aan te trekken. Een belangrijke invloed op het ontstaan en discours van de CCC was de Franse terrorist Frédéric Oriach die Carette beïnvloedde en verder deed radicaliseren. Oriach pleitte voor een revolutionaire oorlog in etappes. De eerste stap was de ‘gewapende propaganda’, daarna de ‘burgeroorlog’ en uiteindelijk de ‘revolutie’. De ‘gewapende propaganda’ was erop gericht om via acties de ideeën te verspreiden en te zorgen voor een politieke bewustmaking. Na zijn vrijlating in september 1981 werkten Oriach en Carette het plan verder uit. Ze richtten samen met enkele vrienden het magazine ‘Subversion’ op waarmee ze een politieke lijn wilden uitwerken en aanhangers aantrekken. Het eerste nummer is anti-imperialistisch, het tweede en tevens laatste antisemitisch. Uiteindelijk viel de groep rond Subversion uiteen na een nieuwe arrestatie van Oriach.

Vanuit de gevangenis schreef Oriach aan Carette dat er ook legale vreedzame middelen nodig zijn, naast de clandestiene kern, om een organisatie op te bouwen en sympathisanten aan te trekken. Dus richtte Carette in 1983 de legale steungroep ‘Ligne Rouge’ op. Andere leden waren o.a. Didier Chevolet en Pascale Vandegheerde. Ligne Rouge gaf een maandblad uit zonder eigen bijdrages maar met ondermeer communiqués van andere terreurorganisaties. Het maandblad verscheen van september ’83 tot juni ’84 en daarna vanaf de eerste CCC-aanslagen in oktober ’84 tot de arrestaties van de CCC-kopstukken in december ’85 (Vander Velpen, 1986).

Nu alle kenmerken van de CCC zijn overlopen, wordt tot slot het einde van de terreurorganisatie vergeleken met dat van de RAF, RB en AD.

4. Verval van de CCC

Zoals we in deel één lazen, kenden de RAF, RB en AD hun einde door een combinatie van falen en repressie. Bij falen ging het ondermeer over de irrelevant geworden ideologie en precondities én het verlies van publieke steun. Er waren echter ook de efficiënter werkende ordediensten, strengere wetgeving en arrestaties die leidden tot het einde van de organisaties.

4.1 Onthoofding / arrestaties

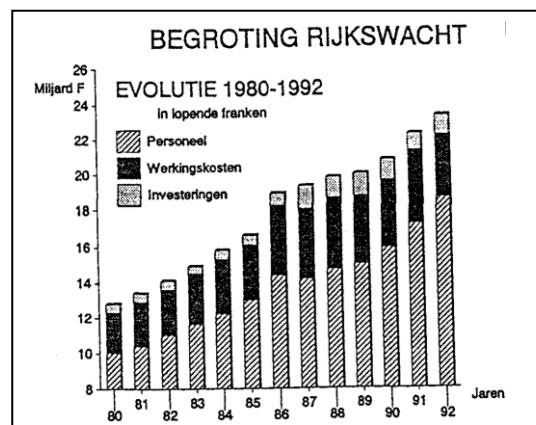
Net als de RAF, RB en AD kende de CCC zijn einde door een combinatie van factoren. Maar het is vooral de onthoofding van de organisatie door de arrestatie van de vier kernleden (Pierre Carette, Bertrand Sassoye, Pascale Vandegheerde en Didier Chevolet) in december 1985 die het einde betekende voor de organisatie. In tegenstelling tot de RAF en RB ontstond er geen nieuwe generatie die het geweld verder zette. Volgens Jean-Marie Brabant (persoonlijke mededeling, 4 april, 2012), toenmalig hoofd van de BOB van de sectie Brussel, heeft dit te maken met de marginaliteit van de organisatie die slechts uit een tiental leden bestond. De arrestatie van de vier leden is volgens hem de enige oorzaak van het einde van de organisatie.

4.2 Overheidsmaatregelen

De aanslagen van de CCC leverden niets op en brachten enkel strengere repressieve overheidsmaatregelen teweeg. Het politieapparaat is door de jaren heen duidelijk versterkt. Het aantal personeelsleden en de budgetten werden verhoogd en er kwamen verbeteringen op vlak van uitrusting en trainingen voor de ordediensten. Na de tweede aanslag richtte minister Gol de AGG en het Antiterreurcollege op. De AGG of Anti-terroristische Gemengde Groep was samengesteld uit leden van de politie, rijkswacht en inlichtingendiensten en probeerde alle informatie te centraliseren. Ze bestudeerden ook de modus operandi en gaven advies over hoe het onderzoek te voeren.

Het antiterreurcollege coördineerde het overleg tussen de regering, de ordediensten en de gerechtelijke overheid. Het moest preventieve maatregelen

uitwerken en informeren over dreigende gevaren. Verder werd er ook een speciale interventie eenheid, POSA (Pelotons voor Observatie, Steun en Arrestatie) opgericht (De Bondt, 1996; Vander Velpen, 1986).

Figuur 4. De evolutie van de begroting van de Rijkswacht van 1980 tot 1992. Er is vooral een sterke stijging in 1985 en 1986 (De Bondt, 1996, p. 94).

4.3 Falen

De CCC kende slechts één generatie door zijn beperkte grootte en had dus geen generatieconflicten. Of er ooit discussies waren tussen leden over de modus operandi of de ideologie is ook moeilijk te achterhalen maar lijkt weinig waarschijnlijk daar de CCC slechts anderhalf jaar actief was. Het is in ieder geval zo dat de CCC vanaf het begin weinig sympathie en steun kreeg van het volk. De aanslagen van de CCC, in combinatie met de aanslagen van de Bende van Nijvel, creëerden enkel angst onder de bevolking en geen sympathie (Vander Velpen, 1986). Net als de RAF, RB en AD zag de CCC het gebruik van geweld als de enige manier om het proletariaat wakker te schudden en een revolutionaire beweging op poten te zetten. Maar evenmin als deze terreurorganisaties slaagde de CCC daarin (Laufer, 1988).

4.4 Besluit

Net als in West-Duitsland, Italië en Frankrijk werden de ordediensten versterkt en kwam er een nieuwe antiterrorismewetgeving. Het geweld had dus een averechts effect. In plaats van sympathie te winnen van het volk en het systeem omver te werpen, werd de Belgisch staat enkel sterker. In tegenstelling tot de RAF en RB kende de CCC zijn einde vooral en alleen door de arrestatie van de vier kernleden. Doordat de CCC slechts een tiental leden telde, betekende dit meteen ook het einde van de organisatie. De RAF en RB hadden net iets meer leden en sympathisanten waardoor er bij hen wel een tweede generatie kon opstaan.

Hoe het komt dat het, ondanks alle maatregelen en de beperkte grootte van de CCC, toch meer dan een jaar duurde voor er een einde kwam aan het geweld komt volgens Jean-Marie Brabant (persoonlijke mededeling, 4 april, 2012) doordat men nooit enig hard bewijs had om Pierre Carette of anderen te arresteren. Het publiceren van extreem linkse magazines is in een land met vrijheid van meningsuiting niet verboden noch illegaal. Volgens Laufer (1988) was de oorzaak niet het tekort aan politieagenten of rijkswachters maar de gedecentraliseerde, bureaucratische structuur van de ordediensten. Er was een competitie tussen de rijkswacht, de gerechtelijke politie en de gemeentelijke politie. Indien het om een nationaal onderzoek (zoals de CCC) ging, liepen deze drie actoren elkaar in de weg en/of werd het onderzoek slecht gecoördineerd. De competitie tussen de verschillende ordediensten ziet ook Jean-Marie Brabant (persoonlijke mededeling, 4 april, 2012) als een negatieve invloed op het onderzoek.

5. Algemeen besluit

De vraag is of de CCC dezelfde transnationale kenmerken heeft als de andere linkse terreurorganisaties. Het is duidelijk dat veel kenmerken van de CCC gelijkaardig zijn met deze van de RAF, RB en AD. Andere dan weer niet, wat vooral te maken heeft met de beperkte grootte van de CCC.

Kijken we naar het ontstaan van de CCC dan zien we dat er een duidelijke andere voedingsbodem is. De organisatie kwam niet voort uit de nieuw linkse betogingen en studentenprotesten maar eerder door de radicalisering van één persoon: Pierre Carette. Toch zijn er ook precondities die gelijkaardig zijn aan die van de RAF, RB en AD. Zo was er ook in België een onstabiel politiek en sociaal klimaat.

Inzake ideologie volgde de CCC een duidelijk links discours wat overeenkomt met dat van de andere linkse terreurorganisaties: anti-imperialisme, anti-kapitalisme, anti-politiek en anti-Amerikanisme. Net als de RAF, RB en AD speelde de CCC in op wat leefde onder de bevolking, op dat moment vooral de massabetogingen tegen de installatie van NAVO-raketten waren. Het discours diende voornamelijk als legitimering van hun daden en om sympathisanten aan te trekken. Zo verliep ook de communicatie met de massa, die belangrijk was voor de organisaties, gelijkaardig met als doel hun daden te legitimeren.

Net als het discours en de communicatie is ook de modus operandi van de CCC vergelijkbaar met die van de RAF, RB en AD. Er werden vooral bomaanslagen gepleegd tegen symbolische instituten en om te overleven overviel de organisatie banken. Nog meer dan bij de RAF, RB en AD wilde de CCC absoluut geen (onschuldige) slachtoffers te maken. Dat werd duidelijk in de moeite die ze deden om bij elke aanslag de aanwezige mensen en ordediensten te verwittigen.

Op het vlak van structuur is het moeilijk om een vergelijking te maken met de andere linkse terreurorganisaties. De structuur van de CCC, met maximum 10 kernleden, was hiervoor te klein. Net als de andere linkse terreurorganisaties leefden ze wel in de clandestiniteit.

Door zijn beperkte structuur kende de CCC zijn einde (verval) niet door een combinatie van factoren maar vooral door één reden: de arrestatie van de kernleden, dit in tegenstelling tot het einde van de RAF en RB. Ook de overheidsmaatregelen en het gebrek aan sympathie speelden een rol maar de definitieve ondergang van de CCC was toch de arrestatie van de vier kopstukken in december 1985.

Algemeen kunnen we zeggen dat Pierre Carette veel elementen van andere linkse terreurorganisaties gekopieerd heeft voor de CCC. De organisatie was echter nooit sterk genoeg om op lange termijn iets te betekenen en kon al helemaal niet zijn doelstellingen bereiken of sympathie wekken bij de bevolking.

Referentielijst

BOEKEN & VERZAMELWERKEN

Alexander, Y. & Pluchinsky, D. (1992). *Europe's red terrorists: The fighting communist organizations*. Londen: Frank Cass Publishers.

Atkins, S. (2004). *Encyclopedia of modern worldwide extremists and extremist groups*. Oxford: Greenwood Press.

Bjørge, T. (2005). *Root Causes of Terrorism: Myths, Reality And Ways Forward*. New York: Routledge.

Caselli, G. & Della Porta, D. (1991). The history of the Red Brigades: organizational structures and strategies of action 1970 - 1982. In R. Catanzaro (Ed.), *The Red Brigades and Left-Wing Terrorism in Italy* (pp. 70 - 114). Londen: Pinter Publishers.

Cellules Communistes Combattantes (1984a). Kommunique. Bomaanslag op NATO oliepijpleidingennet. In Rood Verzetsfront (Ed.), *Guerrillastrijd in België* (pp. 49 – 51).

Cellules Communistes Combattantes (1984b). Kommunique. Bomaanslag op M.A.N. In Rood Verzetsfront (Ed.), *Guerrillastrijd in België* (pp. 14 – 16).

Cellules Communistes Combattantes (1985a). Kommunique. Aanvang Kampagne Pierre Akkerman. In Rood Verzetsfront (Ed.), *Cellules Communistes Combattantes - Theorie en praktijk van de guerrilla* (pp. 83 – 86).

Cellules Communistes Combattantes (1985d). In Rood Verzetsfront (Ed.), *Cellules Communistes Combattantes - Theorie en praktijk van de guerrilla* (pp. 6).

Cellules Communistes Combattantes (1985e). Openbrief aan de basismilitanten van de Partij van de Arbeid... en aan anderen. In Rood Verzetsfront (Ed.), *Cellules Communistes Combattantes - Theorie en praktijk van de guerrilla* (pp. 18 - 43).

Chalk, P. (1996). *West-European Terrorism and Counter-terrorism*. Londen: Macmillan Press.

Cronin, A. (2009). *How terrorism ends: understanding the decline and demise of terrorist campaigns*. Oxfordshire: Princeton University Press.

Dartnell, M. (1995). *Action directe: ultra-left terrorism in France, 1979-1987*. Londen: Frank Cass Publishers.

Della Porta, D. (1993). Institutional Responses to Terrorism: The Italian Case. In A. Schmid & R. Crelinsten (Eds.), *Western responses to terrorism* (pp. 151 – 170). Londen: Frank Cass Publishers.

Della Porta, D. (1995a). Left-Wing Terrorism in Italy. In M. Crenshaw (Ed.), *Terrorism in context* (pp. 105 - 159). Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

Delle Porta, D. (1995b). *Social movements, political violence, and the state: a comparative analysis of Italy and Germany*. Cambridge: Cambridge University Press.

Delle Porta, D. & Tarrow, S. (2005). *Transnational protest and global activism*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

- Hellemans, S. & Hooghe, M. (1995). *Van Mei '68 tot Hand in Hand: nieuwe sociale bewegingen in België 1965-1995*. Leuven: Garant uitgevers nv.
- Groenewold, K. (1993). The German Federal Republic's Response and Civil Liberties. In A. Schmid & R. Crelinsten (Eds.), *Western responses to terrorism* (pp. 136 – 150). Londen: Frank Cass Publishers.
- Guillaume, G. (1993). France and the Fight Against Terrorism. In A. Schmid & R. Crelinsten (Ed.), *Western responses to terrorism* (pp. 131 – 135). Londen: Frank Cass Publishers.
- Kolinsky, E. (1988). Terrorism in West-Germany. In J. Lodge (Ed.), *The threat of terrorism* (pp. 57 - 77). Sussex: Wheatsheaf Books Ltd.
- Laqueur, W. (1977). *Terrorisme*. Baarn: Uitgeverij In den Toren.
- Laufer, D. (1988). The evolution of Belgian Terrorism. In J. Lodge (Ed.), *The threat of terrorism* (pp. 179 - 209). Sussex: Wheatsheaf Books Ltd.
- Malkki, L. (2011). Radicalization and Terrorism in History: Lessons from the Radical Left Terrorist Campaigns in Europe and the United States. In R. Coolsaet (Ed.), *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge. European and American Experiences* (pp. 187 – 204). Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Manconi, L. (1991). The political ideology of the Red Brigades. In R. Catanzaro (Ed.), *The Red Brigades and Left-Wing Terrorism in Italy* (pp. 115 - 143). London: Pinter Publishers.
- McCauley, C. (2011). Group Desistance from Terrorism: The Dynamics of Actors, Actions and Outcomes. In R. Coolsaet (Ed.), *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge. European and American Experiences* (pp. 187 – 204). Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Merkel, P. (1995). West German Left-Wing Terrorism. In M. Crenshaw (Ed.), *Terrorism in context* (pp. 161 - 203). Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Moncourt, A. & Smith J. (2009). *The Red Army Faction, A Documentary History. Projectiles for the People*. Kersplebedeb Publishing.
- Moxon-Browne, E. (1988). Terrorism in France. In J. Lodge (Ed.), *The threat of terrorism* (pp. 213 - 228). Sussex: Wheatsheaf Books Ltd.
- Pekelder, J. (2007). Stadsguerrilla. Urban terrorism as exportproduct van de derde wereld. In I. Duyvesteyn & B. de Graaf (Eds.), *Terroristen en hun bestrijders: Vroeger en nu* (pp. 89-104). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Seton-Watson, C. (1988). Terrorism in Italy. In J. Lodge (Ed.), *The threat of terrorism* (pp. 89 - 114). Sussex: Wheatsheaf Books Ltd.
- Tarrow, S. (1991). Violence and Institutionalisation After the Italian Protest Cycle. In R. Catanzaro (red.), *The Red Brigades and Left-Wing Terrorism in Italy* (pp. 41 - 69). London: Pinter Publishers.
- Thompson, W. (2006). Emergent Violence, Global Wars, and Terrorism. In T. Devezas (red.), *Konratieff Waves, Warfare and World Security* (pp. 186-194). Amsterdam: IOS Press.
- Vander Velpen, J. (1986). *De CCC – De staat en het terrorisme*. Berchem: uitgeverij EPO.

Varon, J. (2004). *Bringing the war home: the Weather Underground, the Red Army Faction, and the revolutionary violence of the sixties and seventies*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Verbij, A. (2005). *Tien Rode Jaren: 1970-1980*. Wommelgem: Veen Bosch & Keuning uitgevers nv.
Wilkinson, P. (2006). *Terrorism Versus Democracy*. New York: Routledge.

Witte, E., Craeybeckx, J. & Meynen, A. (1990). *Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.

Wright, J. (1991). *Terrorist Propaganda: the Red Army Faction and the Provisional IRA, 1968-1986*. Londen: Macmillan Academic.

WETENSCHAPPELIJKE ARTIKELS

Crenshaw, M. (1981). The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*, 13 (4), 379 – 399.

Crenshaw, M.; Jenkins, J.; Robison, K. (2006). Ideologies of Violence: The Social Origins of Islamist and Leftist Transnational Terrorism. *Social Forces*, 84 (4), 2009 – 2026.

Hall, S. (2010). Life and times of the first new left. *New Left Review* (61), 177 – 196.

Malkki, L. & De Graaf, B (2010). Killing it Softly? Explaining the Early Demise of Left-Wing Terrorism in the Netherlands. *Terrorism and Political Violence* (22), 623 – 640.

Pekelder, J. (2004). Het leven als terrorist. *Internationale Spectator*, 58 (11), 548 – 550.

Pekelder, J. (2006). Historisering van de RAF: geschiedschrijving over dertig jaar links Duits terrorisme 1968 – 1998. *Tijdschrift voor geschiedenis*, 119 (2), 196 – 217.

Reiter, H. & Weinbauer, K. (2007). Police and Political Violence in the 1960s and 1970s: Germany and Italy in a Comparative Perspective. *European Review of History*, 14 (3), 373 – 395.

Riegel, K. (2005). Marxism-Leninism as a Political Religion. *Totalitarian Movements and Political Religions*, 6 (1), 97 – 126.

Shughart, W. (2006). An analytical history of terrorism, 1945 – 2000. *Public Choice* (128), 7 – 39.

WERKDOCUMENTEN / RAPPORTEN

Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law [TTSRL] (2007). Exploring Root and Trigger Causes of Terrorism. Geraadpleegd op 26 oktober 2011 op <http://www.transnationalterrorism.eu/publications.php>.

Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law [TTSRL] (2008a). Concepts of Terrorism: Analysis of the rise, decline, trends and risk. Geraadpleegd op 26 oktober 2011 op <http://www.transnationalterrorism.eu/publications.php>.

Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law [TTSRL] (2008b). The Evolving Threat of Terrorism in Policymaking and Media Discourse. Geraadpleegd op 26 oktober 2011 op <http://www.transnationalterrorism.eu/publications.php>.

Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law [TTSRL] (2008c). Euroterrorism. Geraadpleegd op 26 oktober 2011 op <http://www.transnationalterrorism.eu/publications.php>.

Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law [TTSRL] (2008d). Causal factors of radicalisation. Geraadpleegd op 26 oktober 2011 op <http://www.transnationalterrorism.eu/publications.php>.

INTERNETBRONNEN

Brigate Rosse (1972). *Rivendicazione sequestro Idalgo Macchiarini*. BrigateRosse. Geraadpleegd op 13 april 2012 op <http://www.brigaterosse.org/brigaterosse/documenti/archivio/doc0016.htm>

Cellules Communistes Combattantes (1985b). *Campagne Karl Marx. Action contre l'oligarchie financière, 4 & 5 novembre 1985*. Geraadpleegd op 21 april 2012 op <http://www.cellulescommunistescombattantes.be/pdf/banques.pdf>

Cellules Communistes Combattantes (1985c). *Kommunikee. Bomaanslag op Litton Business*. In Rood Geraadpleegd op 21 april 2012 op <http://www.cellulescommunistescombattantes.be/pdf/litton.pdf>

Cellules Communistes Combattantes (n.d.). *Communiqués*. Geraadpleegd op 10 maart 2012 op <http://www.cellulescommunistescombattantes.be/trad/NL/cellen.htm>

Coolsaet, H. (2011). Terrorisme & radicalisering [PowerPoint-presentatie]. Geraadpleegd via <https://minerva.ugent.be>

D'Mello, B. (2009). *What is Maoism?*. Geraadpleegd op 4 april 2012 op <http://monthlyreview.org/commentary/what-is-maoism1>

Global Terrorism Database (n.d.). Geraadpleegd op 10 april 2012 op <http://www.start.umd.edu/gtd/>

National consortium for the study of terrorism and the responses to terrorism (START) (n.d.). Geraadpleegd op 10 april 2012 op <http://www.start.umd.edu/start/>

Rote Armee Fraktion (1972a). Anschlag auf das Hauptquartier der US-Army in Frankfurt/Main Erklärung vom 14 Mai 1972. *Rafinfo*. Geraadpleegd op 13 april 2012 op <http://www.rafinfo.de/archiv/raf/raf-14-5-72.php>

Rote Armee Fraktion (1979b). Sprengstoffanschlag auf den Oberbefehlshaber der NATO General Alexander Haig. Erklärung vom 25. Juni 1979. *Rafinfo*. Geraadpleegd op 13 april 2012 op <http://www.rafinfo.de/archiv/raf/raf-25-6-79.php>

SCRIPTIES

Amador, B. (2003). *The Federal Republic of Germany and Left Wing Terrorism*. Ongepubliceerde masterproef. Naval Postgraduate School Monterey, Verenigde Staten.

Borremans, E. (2004). *De verschillende gezichten van de 'Cellules Communistes Combattantes': een pers- en literatuuronderzoek*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Gent, België.

Bryon, B. (2009). *De representatie van de Cellules Communistes Combattantes in de Vlaamse dagbladpers*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Gent, België.

Ceccarelli, M. (2006). *Aiming Higher: An analysis of Giorgio's Memorie and the radicalization of Italian youth in the armed struggle of the 1970s*. Ongepubliceerde masterproef. University of Western Australia, Australië.

De Bondt, P. (1996). *Banditisme, Terrorisme en Politiek Beleid – De politieke reactie op Bende van Nijvel en CCC*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Gent, België.

Ketel, H. (n.d.). *Counterculture*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Utrecht, Nederland.

Klinkvis, G. (2009). *Rode Jeugd, Rode Hulp & Rood Verzetsfront*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Utrecht, Nederland.

Standish, R. (2006). *A reality trip on the freaks: a historiography of the counterculture of the 1960s*. Masterproef. Humboldt State University, Verenigde Staten.

Stefanik, C. (2009). *West German Terror: The Lasting Legacy of the Red Army Faction*. Masterproef. Bowling Green State University, Verenigde Staten.

FIGUREN

Figuur 1: Rafinfo (n.d.). Plakate 1. Geraadpleegd op 13 april 2012 op http://www.rafinfo.de/archiv/plakate1.php_pic__014_19.jpg.html

Figuur 2: Delle Porta, D. (1995b). *Social movements, political violence, and the state: a comparative analysis of Italy and Germany*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 120.

Figuur 3: Cellules Communistes Combattantes (n.d.). Geraadpleegd op 20 april 2012 op <http://www.cellulescommunistescombattantes.be/images/premiermai/21.jpg>

Figuur 4: De Bondt, P. (1996). *Banditisme, Terrorisme en Politiek Beleid – De politieke reactie op Bende van Nijvel en CCC*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Gent, België. pp. 94.

Bijlage: interview met Jean-Marie Brabant

▪ Wat was uw precieze functie ten tijde van de CCC?

Ik stond op dat ogenblik als luitenant aan het hoofd van de sectie informatie openbare orde ‘cellule terrorisme’ bij de BOB van Brussel. Dus in de schoot van de rijkswacht. De BOB was een opsporingsdienst met ervaren speurders. Je wordt eerst rijkswachter en dan via selectie, na het afleggen van examens en via bijkomende opleidingen kom je in het bezit van een brevet van chercheur. Deze mensen kwamen toen vervolgens terecht bij de BOB. In elk van de 56 districten was er een BOB. De omvang van de BOB kwam overeen met de realiteit en criminaliteit van dat district. De BOB van Brussel was de grootste van het land.

▪ U werkte bij de BOB van Brussel?

Ik werkte er als sectiehoofd. Ik ben aangeworven in het begin van 1985 na de eerste aanslagen. De aanslagen, als ik me het goed herinner, zijn begonnen in september '84. De eerste aanslagen waren hier in het Brusselse, te Evere, en dan werd vastgesteld dat er nood was aan een officier voor de leiding van deze sectie. Er waren een aantal kandidaten en ik werd geselecteerd. Als sectiehoofd was ik verantwoordelijk voor het luik openbare orde, dus het opvolgen van bestuurlijke politie, de betogingen en andere gebeurtenissen, het verzamelen van de gegevens omtrent de terroristische, extremistische en subversieve groeperingen. Een nieuwe afdeling binnen deze sectie had te maken met het opsporen van en onderzoek naar de CCC.

▪ Hoe kijkt u terug op de periode? Wat was uw visie over de CCC?

Ik was relatief jong en had drie jaar gewerkt in het mobiel legioen, de algemene reserve van de rijkswacht. Ik was verantwoordelijk voor een eskadron. Ik had ook de leiding over een anti-banditisme ploeg in het Brusselse.

Als informatie hadden we slechts de opeisingsbrieven. Dus de analyse in het begin was ‘tiens, is dat een manipulatie van uiterst rechtse bewegingen die de fout of verantwoordelijkheid willen leggen bij uiterst links of niet’. Rap zijn we uiteindelijk tot het besluit gekomen dat we inhoudelijk te maken hadden met mensen met uiterst linkse overtuigingen. Hoe zijn we tot dat besluit gekomen? Wat wij konden lezen op deze revendicaties was conform met wat al gepubliceerd werd in het tijdschrift ‘Ligne Rouge’ dat door het collectief ‘Ligne Rouge’ gepubliceerd werd enz. Na de derde aanslag was het duidelijk dat het om een campagne ging die gericht was tegen het kapitalisme, tegen de liberale staat en tegen de componenten van onze democratie.

▪ Bekeken jullie de magazines zoals ‘Ligne Rouge’ en ‘Subversion’ in detail?

Nee, we hebben een nauwkeurige lezing gedaan na de aanslagen. Voor de rest was het gewoon een vrije meningsuiting in België. Iedereen kan schrijven en publiceren wat hij wil zolang het geen oproep is tot een burgeroorlog of aanmoedigingen tot het plegen van aanslagen. Dat stoort misschien of niet, maar het maakt deel uit van de ideeën en gedachten van de mensen.

▪ Werden die mensen die dergelijke magazines lazen, want ‘Ligne Rouge’ bestond ook al voor de aanslagen, al in de gaten gehouden voor de aanslagen ?

Ze zijn meer dan waarschijnlijk deels door de rijkswacht, de groep X achtervolgd. Staatsveiligheid had waarschijnlijk een paar ‘targets’ in hun vizier. Over wie het ging, was onduidelijk want er was in die tijd, en het is misschien moeilijk voor u om dit te begrijpen, maar er was een echte concurrentie tussen de politiediensten. Er was de gerechtelijke politie, de gemeentepolitie, de rijkswacht. Iedereen probeerde een pluim op zijn hoed te zetten door te zeggen “voilà, ik heb de daders geïdentificeerd” of “ik heb de terroristen aangehouden”. De geheime diensten, staatsveiligheid, militaire inlichtingendiensten, door het feit dat deze met informanten werkten enz. kwamen niet vrij over de brug. Er was uiteindelijk geen transparantie inzake gegevens. Ze deden het minimum van wat moest gedaan worden om te vermijden dat het beschouwd werd als een belemmering in de uitvoering van het onderzoek.

▪ Minister Jean Gol nam verschillende maatregelen tegen het terrorisme, zoals POSA-eenheden?

Ja, ook het leger werd betrokken, maar dat was uiteindelijk altijd te laat. Dat was het beschermen na de aanslag en om te bepalen welke het volgende doelwit zal zijn. Misschien waren er terroristen op een plaats en stelden ze vast dat er bewaking of bescherming was en konden ze een ander doelwit kiezen en een andere opeisingsbrief opstellen en verspreiden.

- **U zei dat er competitie was tussen de ordediensten. Is dat een belangrijke reden dat de terroristen pas na anderhalf jaar werden opgepakt of ziet u daar nog andere redenen voor?**

Ik denk dat het zoals in veel zaken is. Het is hetzelfde als in een klassiek onderzoek. We moesten ook een beetje geluk hebben. Hier had de staatsveiligheid geluk. Natuurlijk dachten ze terecht dat de mensen zich verschuilden in de grote steden omdat men daar het gemakkelijkst de anonimiteit kan vinden, en hadden ze op dat ogenblik diensten en mensen die aandachtig waren in Luik en Charleroi. Het is zo dat men toevallig één van de vier terroristen, Pascale Vandegeerde, opgemerkt heeft, haar gevolgd is, en uiteindelijk vastgesteld hebben dat de vier terroristen samen kwamen in een fastfood restaurant in Namen. Uiteindelijk heeft men geprobeerde de rijkswacht te contacteren voor de aanhouding, maar het risico was te groot dat de daders zich opnieuw zouden verspreiden en zouden terugkeren naar hun respectievelijke woning. De gerechtelijke politie van Namen is uiteindelijk tussen gekomen.

- **Hoe komt het dat Pierre Carette, die al langer in linkse milieus rond hing, nooit vroeger is aangehouden en pas op dat moment?**

Wel, wij moeten uiteindelijk ook duidelijk zijn. Wij hadden vermoedens maar wij hadden geen enkel bewijs of spoor. We hadden geen bewijs van zijn betrokkenheid, enkel vermoedens. Onderzoeksrechter Lina, die de leiding van het gerechtelijk onderzoek toen had, had Carette na een verhoor terug moeten vrijlaten want ze hadden niets. Het is pas na de aanslag op de BBL dat er uiteindelijk formele bewijzen waren. Er waren ook elementen van een andere plaats waar zij zich verzamelden. Het is niet omdat we vingerafdrukken terugvonden van Carette in onderduikadressen, dat dit voldoende was om te zeggen dat hij van zijn vrijheid moest beroofd worden. Het was niet voldoende.

- **In het buitenland waren er gelijkaardige terreurorganisaties, was er dan contact met ordediensten van deze landen?**

Wij hadden weinig contacten. Er waren wel informele contacten maar om officiële contacten te hebben moet dit gebeuren via 'regatoire opdrachten' wat impliceert dat we een reden hebben om er naar toe te gaan of de buitenlandse ordediensten naar ons. Het is na het ontdekken van een schuilplaats in Ukkel, waar we elementen terugvonden van de betrokkenheid van de leden van Action Directe, zoals het terugvinden van een dienstkaart van een collega van de gerechtelijke politie die een paar jaar voordien was gegijzeld door Action Directe, dat de Fransen bij ons op bezoek zijn gekomen.

Onderzoeksrechter Bruyère en mensen van het speciale opsporingsteam van Parijs zijn toen op bezoek gekomen. Wij hebben achteraf ook bewijzen gekregen dat er springstoffen, die in Ecaussines gestolen werden, uitgewisseld werden met Action Directe en leden van de Rote Armee Fraktion. Daar was het ideologisch en materieel bewezen dat er uitwisselingen waren tussen de extremistische groeperingen in België, Frankrijk en Duitsland.

- **Zag u zelf gelijke kenmerken tussen deze organisaties? Ze passen allemaal binnen het linkse terrorisme.**

Ik denk dat de CCC minder gewelddadig was dan Action Directe. Action Directe hadden van het vermoorden van hoge ambtenaren en politici, zoals de Rode Brigades in Italië, een modus operandi gemaakt. Hetzelfde met Hans-Martin Schleyer en anderen in Duitsland.

In België moeten we vaststellen dat er geen opzettelijke doodslag was, hoewel er altijd slachtoffers konden vallen zoals bij de aanslag op de bank in Leuven, maar de twee brandweermannen die om het leven zijn gekomen zijn niet vermoord. Ze hebben weliswaar geschoten op de veiligheidsmensen van de BBL. Maar zij hebben niet, a priori, tot doel gehad om mensen te doden. Dat is duidelijk een verschil met de gelijkaardige bewegingen in het buitenland.

- **Ze waarschuwden ook met pamfletten.**

Inderdaad, ze belden ook naar de politie om ze te verwittigen, maar daarmee kan je slachtoffers niet volledig uitsluiten. Iemand kan onoplettend zijn. Er is steeds een potentieel risico als je ergens een bom plaatst.

- **Hoe komt het volgens u dat de CCC later is opgekomen dan de andere linkse terreurorganisaties in Duitsland, Frankrijk en Italië?**

Ik denk dat dit te maken heeft met Carette en zijn achterban en sympathisanten, die niet bereid waren om de stap te zetten en geweld te plegen. Mijn persoonlijke indruk is dat Carette en Sassoye begonnen zijn onder het Franse

Action Directe en daarna gesplitst zijn en de FRAP gevormd hebben. Met twee konden ze nog minder doen. Op dat ogenblik zetten Chevolet en Vandegeerde de stap. Ze zijn met 5 à 6 bij AD, en misschien 4 Belgen.

▪ **Is er veel geweten over de structuur van de CCC? Is daar onderzoek naar geweest?**

Dat is moeilijk te achterhalen. Het aantal actieve leden schat ik op 4, maximum een 12-tal leden. Had hij (Carette) een sterke structuur gewild dan had hij ook meer ambitie moeten hebben inzake de aanslagen. Aanslagen werden steeds gepleegd via tijdbommen waardoor twee of meer aanslagen tegelijk konden plaatsvinden, daarom was de organisatie zelf niet groot.

▪ **Zijn er volgens u nog andere redenen, naast de arrestatie, voor het verval van de CCC?**

De arrestatie van de vier kopstukken is voor mij de enige reden. Zij waren de enige actieve leden en de andere waren sympathisanten die eventueel logistieke taken op zich namen maar zelf niet betrokken werden bij de aanslagen. Ze wisten ook niet waar de wapens en springstof lagen.

▪ **Werden die wapens allemaal teruggevonden dan?**

Nee. De belangrijkste onderduikadressen hebben we gevonden omdat de huur niet langer betaald werd. Clandestiniteit kost veel geld, de voertuigen enz. Van waar komt het geld? Van de hold-ups? Maar het onderzoek heeft niets uitgewezen.

▪ **In Italië en Duitsland ontstonden de terreurorganisaties in de jaren '70, na mei '68, hoe komt het dat het in België een decennium later is ontstaan?**

Ik denk dat Belgen rustiger zijn. Als een Belg zijn steak en voetbal heeft, is het in orde.